

gemeente
BORSELE

Programmabegroting

2023-2026

Programmabegroting 2023-2026

Inhoudsopgave

ALGEMEEN	4
Voorwoord	5
Het financiële beeld	6
PROGRAMMA'S	9
Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid	10
Programma Verkeer en openbare ruimte	18
Programma Lokale economie	24
Programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport	31
Programma Werk en inkomen	41
Programma Zorg	47
Programma Milieu	59
Programma Ruimtelijke ontwikkeling	65
Algemene dekkingsmiddelen	73
Bedrijfsvoering	78
Financieel overzicht programma's	84
Totale begroting	85
PARAGRAFEN	87
Paragraaf Lokale heffingen	88
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	93
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	103
Paragraaf Financiering	108
Paragraaf Bedrijfsvoering	111
Paragraaf Bezuinigingen	114
Paragraaf Verbonden partijen	120
BIJLAGEN	135
Toelichting Financiële positie	136
Overzicht reserves en voorzieningen	139
Overzicht incidentele lasten en baten	140
Overzicht subsidies	141
Berekening algemene uitkering Gemeentefonds	142
Verplichte beleidsindicatoren	143
Afkortingenlijst	145

ALGEMEEN

Voorwoord

Geachte leden van de gemeenteraad,

Hierbij bieden we de programmabegroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 aan. Na enkele jaren van financiële uitdagingen, een kerntakenonderzoek en niet-sluitende meerjarenbegrotingen, zijn wij verheugd dat we u net als vorig jaar een sluitende meerjarenbegroting kunnen aanbieden. De herverdeling van het gemeentefonds en de meicirculaire zorgen voor een positief financieel toekomstperspectief. Daarbij merken we op dat er nog veel zaken onduidelijk zijn. We denken hierbij aan de ontwikkeling van het gemeentefonds, de loon- en prijsstijgingen en renteontwikkelingen. Deze baren ons zorgen. We hebben nog steeds te maken met taakstellingen, welke van invloed zijn op het maken van nieuwe beleidskeuzes.

Ook andere urgente kwesties hebben en houden onze aandacht: klimaatadaptatie, de energietransitie, het voorzieningenniveau, de vraag naar nieuwe woningen en de vraag naar zorg. De uitdagingen voor 2023 en verder blijven fors.

We zien ook genoeg perspectief voor de komende jaren. Het kabinet heeft ook voor 2023 extra middelen beschikbaar gesteld ter compensatie van de tekorten in de jeugdzorg. Het structurele karakter van deze middelen is nog (steeds) niet definitief. Wel mogen we van de provinciaal toezichthouders deze middelen structureel ramen.

De komende jaren blijven in het teken staan van een duurzaam financieel meerjarenperspectief en gaan wij aan de slag met de thema's uit uw bestuursprogramma. We hopen dat we u met deze begroting een goed inzicht geven in de financiële positie waarin wij als gemeente Borsele verkeren en de (financiële) opgaven waar wij nog voor staan.

Namens het college van burgemeester en wethouders,

Arno Witkam,
Wethouder Financiën

Het financiële beeld

Voor het samenstellen van deze begroting hanteren wij de volgende uitgangspunten:

- De kadernota 2023-2026.
- Het bestuursprogramma 2022-2026.
- De ontwikkeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds, geactualiseerd tot en met de meicirculaire 2022.
- De structurele mutaties voor de meerjarenraming tot en met de 7e wijziging van de begroting 2022.

In de onderstaande tabel geven we een overzicht van de relevante ontwikkelingen die effect hebben op het saldo, sinds de vastgestelde kadernota 2023-2026 van 23 juni 2022. Het vertrekpunt is het saldo van de kadernota. Een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen leest u onder de tabel.

Jaren	2023	2024	2025	2026
Saldo Kadernota 2023-2026	-1.540.000	-1.447.500	-899.500	-1.044.500
Gemeenschappelijke regelingen				
Tegenvaller GGD	-150.000	-150.000	-150.000	-150.000
Overige gemeenschappelijke regelingen	85.000	25.000	-75.000	-50.000
Gemeentefonds				
Gemeentefonds algemeen (meicirculaire)	2.638.000	3.862.000	4.443.500	1.483.500
Herverdeling gemeentefonds	172.000	514.000	800.000	800.000
Bestuursprogramma 2022-2026	-500.000	-500.000	-500.000	-500.000
Overige correcties				
Extra verhoging reiskosten	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000
Expat center Zeeland	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000
Taakstelling Sociaal Domein				-60.000
Strategische Personeelsplanning	-400.000	-500.000	-600.000	-600.000
Vormen reserve Duurzaamheid		-1.500.000	-2.750.000	
Kleine aanpassingen	-5.000	-7.500	-15.000	-15.000
Teruggave belastingen	-240.000			
Verhoging onroerendezaakbelasting (3%)				210.000
Saldo Programmabegroting 2023-2026	10.000	246.000	204.000	24.000

Gemeenschappelijke regelingen

We hebben de begrotingen van het Samenwerkingsverband Welzijnszorg Oosterschelderegio (SWVO) en de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Zeeland (GGD) vergeleken met de ramingen zoals die in onze begroting zijn opgenomen. Afwijkingen op deze ramingen zijn aangepast. Verder houden we rekening met een tegenvaller bij de GGD die aan u is toegelicht in een bijeenkomst op 21 september 2022. De GGD kampt met personele (organisatorische) capaciteitsproblemen die een structurele oplossing vragen.

Meicirculaire

We hanteren de meicirculaire als uitgangspunt voor onze programmabegroting. De meicirculaire geeft een zeer positief meerjarenbeeld. In 2026 dalen echter de baten fors ten opzichte van de jaren daarvoor. Vanaf 2026 is het accres vastgezet op een plus van € 840 miljoen bovenop de stand van de Miljoenennota

2022. Vanaf dit jaar wordt niet langer via de normeringssystematiek (trap op, trap af) geïndexeerd. Daarmee vervalt de koppeling aan de rijksuitgaven. Het gereserveerde accres wordt vanaf 2026 wel bijgesteld als gevolg van de jaarlijkse loon- en prijsontwikkeling zoals deze door het CPB wordt geraamd. Doordat we in het jaar 2026 veel minder aan inkomsten krijgen, kunnen we hier geen structureel beleid op voeren. We hopen dat het kabinet met een oplossing komt voor het zogenoemde 'ravijnjaar' in 2026.

Herverdeling gemeentefonds

De uitkomsten van de herverdeling van het gemeentefonds pakken voor Borsele positief uit. Wij ontvangen € 35 per inwoner. Dit betekent een bedrag van € 800.000. De fondsbeheerders hebben echter besloten een ingroeipad van drie jaar te hanteren. Dit betekent dat wij in 2023 € 7,50 per inwoner krijgen, in 2024 € 22,50 en in 2025 € 35,00.

Bestuursprogramma 2022-2026

U hebt in uw bestuursprogramma 'Schakelen met raad en daad' aan de hand van diverse thema's de contouren geschetst waarbinnen wij aan de slag moeten. Wij hebben het bestuursprogramma vertaald naar een collegeprogramma op hoofdlijnen; geconcentreerd op de door u aangedragen thema's. Dat zijn de thema's waar we samen met uw raad, onze inwoners en ondernemers, onze maatschappelijke partners en medeoverheden aan gaan werken. Elk thema is vertaald naar afzonderlijke trajecten. Daarbij hebben we onder meer doel, resultaat, benodigd budget, benodigde uren, de dekking en de planning weergegeven. Het totale benodigd budget voor de uitvoering van het collegeprogramma bedraagt € 500.000. Daarbij merken we op dat voor diverse thema's gestart wordt met onderzoeken. Op basis van de uitkomsten van deze onderzoeken worden vervolgetrajecten bepaald. Het benodigd budget voor de vervolgetrajecten betrekken we bij de kadernota 2024-2027. Het collegeprogramma maakt onderdeel uit van deze begroting. Jaarlijks leggen we hiervan verantwoording af in het jaarverslag over de stand van zaken.

Verhoging reiskosten

Het kabinet haalt de verhoging van de onbelaste reiskostenvergoeding naar voren. In de Kadernota 2023-2026 hebben we de reiskosten woon-werkverkeer meegenomen voor een bedrag van € 0,19 per kilometer. Dit doen we in het kader van goed werkgeverschap om medewerkers te behouden en/of aan te trekken. In onze begroting houden we rekening met de vermoedelijke stijging naar € 0,21 per kilometer in 2023.

Expat Center Zeeland

Het aantal internationale werknemers in Zeeland is de afgelopen jaren fors toegenomen en die ontwikkeling blijft zich doorzetten. Het huidige Expat Center Zeeland is in 2019 op verzoek van het bedrijfsleven en gesteund door verschillende instanties opgestart onder Onbegrensd Zeeuws-Vlaanderen. Het center verstrekt informatie aan internationale werknemers en hun werkgevers, geeft advies bij vragen over werken en wonen in Zeeland en helpt werknemers te integreren in Zeeland. Doel is om internationals warm welkom te heten en daarmee het vestigingsklimaat in Zeeland te versterken. Voor de structurele borging van het Expat Center Zeeland wordt voorgesteld een tweede loket te openen en hiervoor een bijdrage van Borsele te vragen. Wij komen hier middels een raadsvoorstel op terug.

Taakstelling sociaal domein

In deze begroting stellen wij voor de taakstelling van het actieplan sociaal domein te halveren. Dit wordt verder toegelicht in de financiële analyses van het programma Zorg en Algemene Dekkingsmiddelen. De openstaande taakstelling wordt ook weergegeven in de paragraaf Bezuinigingen. In het laatste jaar (2026) is er nog € 60.000 te kort om de taakstelling te halveren. Het tekort brengen we in mindering op het saldo van de begroting 2023-2026.

Strategische Personeelsplanning

Als gemeente willen we een aantrekkelijke werkgever zijn voor ons personeel. Belangrijk hierbij zijn goede secundaire arbeidsvoorwaarden, een goede werksfeer en een marktconform salaris. We merken steeds vaker dat het vinden van geschikt personeel lastig is. Daarnaast hebben we al jaren te maken met een toenemende werkdruk als gevolg van nieuwe wetgeving of wijzigingen hierin, toename van nieuwe taken vanuit de Rijksoverheid (veiligheid), opeenvolgende crisissituaties (corona, opvang asielzoekers en vluchtelingen) en nieuwe uitdagingen op het gebied van woningbouw, energietransitie (landschappelijke inpassing), duurzaamheid en nucleair. Dit leidt tot een noodzakelijke toename van de benodigde capaciteit (formatie) in onze organisatie. Dit wordt verder toegelicht in de financiële analyse van het programma Bedrijfsvoering en in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Reserve Duurzaamheid

De jaren 2024 en 2025 geven een zeer positief beeld. We willen deze eenmalige voordelen benutten voor het vormen van een reserve Duurzaamheid. Er zijn verschillende ontwikkelingen/initiatieven gaande – die ook benoemd zijn in uw bestuursprogramma - op het gebied van duurzaamheid. Over de inzet van de middelen in deze reserve zullen we raadsvoorstellen aan u voorleggen.

Teruggave belastingen

Gezien de huidige ontwikkelingen met betrekking tot de stijgingen van de energielasten willen wij de huishoudens tegemoet komen in 2023 door een eenmalige teruggave van onze belastingopbrengsten te geven. Hiervoor hebben we een bedrag van € 240.000 gereserveerd.

Verhoging onroerendezaakbelasting

Om tot een sluitend meerjarenperspectief te komen zijn wij genooddaakt om de onroerendezaakbelasting in 2026 te verhogen met 3% boven op het percentage van de VZG-indexatierichtlijn (2,7%) dat voor deze begroting is toegepast. Hierbij merken wij op dat het kabinet nog kijkt naar een structurele oplossing van het zogenoemde ‘ravijnjaar’ in 2026. Mocht dit positief uitpakken, dan heroverwegen wij dit besluit.

Taakstellingen/bezuinigingen

We hebben in deze begroting een aparte paragraaf bezuinigingen opgenomen. Hier is een overzicht opgenomen van alle te realiseren en nog openstaande bezuinigingen/taakstellingen. De nog openstaande bezuinigingen/taakstellingen maken onderdeel uit van onderliggende begroting. Het blijft van belang deze te realiseren om te komen tot een sluitende begroting met bijbehorende meerjarenraming.

Inflatie

Momenteel loopt het inflatiepercentage fors op tot wel 12%. Dit baart ons zorgen en vormt een groot risico voor onze begroting en daarmee onze financiële situatie. Met name de energiekosten zullen voor Borsele flink toenemen. Ook de kosten van materialen stijgen aanzienlijk. Dit kan van grote invloed zijn op de onderhoudskosten en op onze investeringen (Masterplan Nieuwdorp, Brandweerpost Heinkenszand en de herinrichtingsplannen). Vooralsnog hebben wij met deze hoge inflatiepercentages geen rekening gehouden in deze begroting. We weten niet wat de toekomst ons brengt. Bij de Kadernota 2024-2027 bekijken we opnieuw wat de ontwikkelingen zijn en of we hierop moeten anticiperen.

PROGRAMMA'S

Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid

Programmadoelstellingen

Integraliteit van het gemeentelijk beleid is ons uitgangspunt. De gemeentelijke organisatie is hierop ingericht. Aanpassingen in de duale werkwijze, participatie en bestuurlijke vernieuwing staan in het teken van actieve betrokkenheid van inwoners bij ons beleid. Het college van burgemeester en wethouders (hierna: het college) en de gemeentelijke organisatie geven hier nadere invulling aan via interactieve communicatie met de inwoners, bedrijven en organisaties in onze gemeente. De dorpsraden, het uitdaagrecht (Right to Challenge) en inwonersinitiatieven spelen hierbij een belangrijke rol. De wethouders zijn elk dorpswethouder van vijf dorpen.

0.1 Bestuur

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
De raad vindt het van groot belang een goede binding met de inwoners van de gemeente te hebben en om te weten wat er bij hen leeft. Om zijn volksvertegenwoordigende rol te vervullen zal de raad meer contact met de samenleving zoeken.	Om meer contact met de samenleving te hebben, gaat de raad regelmatig op werkbezoek en is aanwezig bij diverse inwonersbijeenkomsten. De raad werkt vanuit een lange termijnagenda. Hiermee beoogt de raad een meer sturende rol over de thema's die zij wil behandelen én verkrijgt de raad meer grip op zijn agenda. Om de raadsbijeenkomsten toegankelijker te maken, zijn niet alleen de raadsvergaderingen live via de website te volgen, maar ook de informerende en kaderstellende raadsbijeenkomsten.
Samenwerking dorpsraden.	We (dorpswethouder, burgemeester, college) houden jaarlijks overleg met de dorpsraden en desgewenst extra overleg. Deze periode gebruiken we om tot een actualisatie van de samenwerking met de dorpsraden te komen.
Verordening rekenkamer de Bevelanden	In Bevelands verband verkennen we de mogelijkheid om te komen tot een rekenkamer de Bevelanden zodat deze in lijn is met de nieuwe wetgeving.
We willen het politieke bewustzijn van jeugdigen (basisschoolleeftijd) aanwakken en de betrokkenheid tussen gemeente en kinderen vergroten.	Ieder jaar installeren we een kinderburgemeester die een jaar lang actief is. De kinderburgemeester gaat aan de slag met één of meerdere uitgekozen thema's en neemt deel aan verschillende activiteiten in de gemeente. We willen het educatieprogramma voor de basisscholen herzien. Dit programma loopt in dezelfde periode als de werving van de nieuwe kinderburgemeester.
Duidelijkheid over de koers die we op willen met (burger)participatie	Begin 2023 wordt de participatienota Borsele ter besluitvorming aangeboden aan de raad. In deze nota wordt zowel in- als extern aangegeven op welke wijze wij onze inwoners betrekken bij beleid en uitvoering van gemeentelijke taken. Ook het uitdaagrecht (Right to Challenge) en digitale mogelijkheden maken hiervan onderdeel uit.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een goed leef- en woonklimaat in de grensregio Vlaanderen en Zeeland en verwerving van (Europese) subsidies.	In 2022 is de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking (BGTS) North Sea Port District (NSPD) opgericht. Dit is een Benelux-samenwerking tussen Gent, Zelzate, Evergem, Borsele, Terneuzen, Vlissingen, provincie Oost-Vlaanderen en provincie Zeeland. Via de BGTS pakken we grensoverschrijdende onderwerpen op, op het gebied van onder andere zoetwaterproblematiek, energietransitie, wonen, natuur, infrastructuur en recreatie.
Optimaliseren Zeeuwse bestuurlijke samenwerking.	We optimaliseren de bestaande Zeeuwse bestuurlijke netwerksamenwerking tussen provincie, gemeenten en waterschap binnen het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO). Dit doen we onder andere door de Zeeuwse lobby integraler op te pakken, de partners uit de Economic Board en andere stakeholders breder in te zetten bij de thema-overleggen van het OZO en gezamenlijk te werken met/vanuit een Zeeuwse strategische agenda.
Verbreding regionale samenwerking Platform De Bevelanden.	We verbreden de bestaande gemeentelijke samenwerking binnen De Bevelanden tot een zogeheten triple helix samenwerking. Dit staat voor de samenwerking tussen overheid, ondernemingen en onderwijs; ofwel de drie O's. Het onderwijs, bedrijfsleven en de provincie Zeeland zijn aan deze samenwerking toegevoegd. Deze strategische samenwerking gaat plaatsvinden op de actielijnen 'Food', 'Vitaal leven en gezondheid', 'Herkenbare beleving op de Bevelanden', 'Slim en multifunctioneel grondgebruik' en 'Beweging op de Bevelandse woningmarkt'.
Een efficiëntere en doelmatige samenwerking tussen de GGD, VRZ en de RUD.	Door het adviesbureau Berenschot is een onderzoek uitgevoerd. Door de drie Algemeen besturen is aangegeven dat het rapport voldoende aanknopingspunten biedt voor een volgende stap in de samenwerking tussen de drie GR-en. Het rapport wordt gebruikt om de komende periode een vervolgaanpak en actieprogramma uit te werken. Bij de uitwerking wordt dan gedacht aan de volgende thema's: - advisering over de Omgevingswet, - stroomlijnen van begrotings- verantwoordings- en besluitvormingsprocessen richting de deelnemers en - samenwerking op bedrijfsvoeringsprocessen.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Een goed gewaardeerde externe communicatie	-	-	7,5	7,5	7,5
Onze website geeft op minimaal 85% van alle ingevulde zoekopdrachten de juiste informatie weer	92%	85%	85%	85%	85%
Oordeel van inwoners over de kwaliteit van communicatie en dienstverlening van de gemeente via het inwonerspanel DUO en eventueel aanvullende enquêtes	-	-	7,2	7,2	7,2

Een goed gewaardeerde externe communicatie

De inwoners geven de externe communicatie minimaal een 7,5.

Oordeel van inwoners over de kwaliteit van communicatie en dienstverlening van de gemeente via het inwonerspanel DUO en eventueel aanvullende enquêtes

Het uitvoeren van onderzoek onder onze inwoners via het inwonerspanel DUO of waarstaategemeente.nl geeft inzicht in de wijze waarop inwoners de relatie met de gemeente ervaren, hoe ze deze willen zien en welke veranderingen ze waarnemen in deze relatie.

In 2019 hebben we voor het laatst een peiling over de kwaliteit van communicatie en dienstverlening, via het inwonerpanel, uit laten voeren. In verband met corona hebben we dat in de jaren 2020, 2021 en 2022 niet gedaan. We willen in 2023 opnieuw een peiling uitvoeren.

0.2 Burgerzaken

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Voortdurende verbetering van onze dienstverlening.	We geven vervolg aan onze ambitie. We stellen een integrale visie op over gastheerschap. Hiervoor maken we gebruik van best practices. De rol van de receptie, telefonie, de inrichting van de hal, de balies van Burgerzaken en het gebruik van hulpmiddelen en applicaties nemen we in deze visie op. Op basis van deze visie doen wij voorstellen voor optimalisering van onze dienstverlening. De integrale visie gastheerschap vormt zich in nauwe samenhang met de nieuw te ontwikkelen dienstverlenings- en communicatievisie.
Optimaliseren (digitale) dienstverlening.	Steeds meer worden producten digitaal aangevraagd en afgehandeld. Het programma iBurgerzaken biedt alle modules voor een optimale dienstverlening op het gebied van Burgerzaken. Dit biedt ons de mogelijkheid om onze dienstverlening uit te bouwen: veilig, efficiënt en gebruikersvriendelijk. We sluiten aan bij nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast houden we aandacht voor inwoners die de digitale dienstverlening niet of minder goed kunnen bijhouden.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Verdere ontwikkeling en vernieuwing van het verkiezingsproces.	Onderwerpen als versterking kwaliteit verkiezingsproces, vernieuwing uitbrengen en tellen stemmen, toegankelijkheid verkiezingen, andere vormen van stemmen en digitalisering staan op de agenda van Nederlandse gemeenten. We volgen alle (wets-)ontwikkelingen en vernieuwingen op de voet om tijdig aan te kunnen sluiten. Naar verwachting starten we in 2023 bij de verkiezingen Provinciale Staten en Waterschap met een vernieuwde Procedure Vaststelling Verkiezingsuitslag. Belangrijkste doel van deze wetswijziging is het creëren van mogelijkheden om tijdig, vóór de vaststelling van de uitslag van een verkiezing eventuele (tel)fouten te constateren en op een transparante en controleerbare manier te corrigeren. Daarmee is er extra aandacht voor de betrouwbaarheid van de uitslagvaststelling en dat elke stem telt.

1.1 Crisisbeheersing en brandweer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een financieel gezonde en stabiele veiligheidsregio.	De gemeenteraad heeft positieve zienswijzen uitgebracht over de programmabegroting 2023 en het nieuwe meerjarenbeleidsplan 2022-2026 van de VRZ. De begroting 2023 is opgesteld in lijn met het meerjarenbeleidsplan. De laatste jaren is er een fors beroep gedaan op het vermogen van VRZ om bepaalde kosten structureel binnen de eigen begroting op te vangen. De moeite die het gekost heeft om deze taakstellingen structureel op te vangen laat zien dat hier weinig tot geen financiële ruimte meer voor is. Meer vragen van de VRZ betekent dat de uitvoering van de wettelijke taken ook vanuit financieel perspectief onder druk komt te staan. We vragen en nemen een actieve rol om samen met de VRZ op een gewenst en verantwoord ambitieniveau te blijven.
Op peil houden van de brandweezorg	Brandweervrijwilligers verzorgen in Zeeland voor een groot deel de huidige brandweezorg. Demografische en maatschappelijke ontwikkelingen hebben een grote invloed op het op peil houden van de huidige basisbrandweezorg. Het initiatief voor de ontwikkeling van een nieuwe toekomstvisie voor de uitvoering van de brandweezorg ligt bij de VRZ. Ook hier vragen en nemen we een actieve rol om er samen met de VRZ zorg voor te dragen dat de basisbrandweezorg op een gewenst peil blijft.

1.2 Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het uitvoering geven aan het vastgestelde Integrale veiligheidsbeleid op grond van de Nota Integrale Veiligheid.	Eén van de speerpunten van het veiligheidsbeleid blijft de aanpak van georganiseerde criminaliteit in de zeehavens. In samenwerking met de partners van de Havendriehoek geven we uitvoering aan het uitvoeringsplan 'Weerbare en integere zeehavens'. Dit plan loopt af in 2022 en gaat voor 2023 over in het mainportprogramma. Hierin leggen we onze ambities qua aanpak vast voor de komende zeven jaar. Hiervoor hebben we als Havendriehoek structurele financiële middelen gekregen van de rijksoverheid. Jaarlijks geven we samen met de gemeenteraad aandacht aan het thema veiligheid. We willen ondermijning en overlastsituaties tegengaan en zorgen voor een optimale inzet van rampen- en crisisbeheersing. Zodoende willen we een veilig gevoel bewerkstelligen voor onze inwoners.
Het handhaven van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV).	We beschikken over een goede en actuele APV. We gaan de handhaving binnen de gemeente Borsele zowel kwalitatief als kwantitatief verbeteren. Dit doen we onder andere door het verbeteren van onze structuren en werkwijze. Verder zetten we in op verdere uitwerking en verbetering van de samenwerking met de politie, de omliggende gemeenten en de overige toezichtpartners. Verder willen we ondernemers de mogelijkheid bieden om zelf te bepalen of ze een zondagopenstelling wenselijk vinden.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Aanpak ondermijnende criminaliteit.	We blijven ons richten op de aanpak van de ondermijnende criminaliteit. Dat doen we samen met de taskforce van het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) Brabant-Zeeland en overige ketenpartners. Met de georganiseerde, integrale controles en acties boeken we resultaten. We continueren onze aanpak door middel van voorlichting en het organiseren van controles. Hierbij richten we ons in het bijzonder op een goede integrale uitwisseling van informatie en het gemeentebreed borgen van de aanpak binnen onze bestaande structuren en werkwijzen. Hiermee zorgen we voor een blijvende inbedding van de aanpak van de ondermijnende criminaliteit. De dertien Zeeuwse gemeenten hebben samen met het waterschap en de provincie de intentieverklaring Zeeuwse norm weerbare overheid ondertekend. Het doel is om de weerbaarheid en de integriteit van de Zeeuwse overheid te versterken. Daarmee werpen we ook drempels op tegen ondermijnende criminaliteit.
De verbinding versterken tussen 'openbare orde en veiligheid' en het 'sociaal domein'.	De verbinding tussen 'openbare orde' en het 'sociaal domein' heeft vorm gekregen. We werken nauw samen bij overlappende vraagstukken, zowel beleidsmatig als in de praktijk. Dit is noodzakelijk omdat we in de praktijk zien dat openbare orde casuïstiek vaak verband houdt met problematiek binnen het sociaal domein. Onlangs evalueerden we de samenwerking. We zetten deze samenwerking voort, monitoren en verbeteren daar waar nodig.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Mainportprogramma Zeehavens Zeeland West-Brabant (2022 – 2027)	2028
Regionaal crisisplan (2022-2025)	2022
Maatwerk in brandweezorg (2015)	Niet van toepassing
Visiedocument samenwerking dorpsraden en gemeente Borsele (2018)	2023
Besturings- en managementfilosofie (2021)	2023
Participatienota (2023)	2027

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma
Veiligheidsregio Zeeland

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Bestuur, dienstverlening en veiligheid			(bedragen x € 1.000)			
	Rekening					
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten						
0.1 Bestuur	1.613	1.325	1.916	1.915	1.915	1.915
0.2 Burgerzaken	806	719	580	580	580	580
0.4 Overhead	0	100	61	73	85	85
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	2.087	2.327	2.340	2.307	2.341	2.365
1.2 Openbare orde en veiligheid	474	681	546	550	550	550
Totaal lasten	4.979	5.152	5.442	5.425	5.471	5.494
Baten						
0.1 Bestuur	551	42	12	12	12	12
0.2 Burgerzaken	308	288	288	288	288	288
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	15	0	0	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	51	41	11	11	11	11
Totaal baten	925	370	310	310	310	310
Saldo programma	4.054	4.781	5.132	5.114	5.160	5.184
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	238	268	33	33	33	33
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	18	645	0	0	0	0
Totaal saldo programma	3.835	5.158	5.099	5.081	5.127	5.151

Financiële analyse (meerjarig)*Bestuur*

Het grote structurele verschil is te verklaren door het Bestuursprogramma 2022-2026. Er is een structureel bedrag als stelpost gereserveerd van € 500.000. Verder is de ondersteuning van de griffie uitgebreid wat resulteert in een stijging van de salarislasten op dit taakveld. Daarnaast houden we rekening met een bedrag van € 1,50 per inwoner (€ 35.000) voor de strategische uitvoeringsagenda de Bevelanden die in de Kadernota 2023-2026 is opgenomen.

Burgerzaken

De hogere lasten in 2022 hielden verband met restantkredieten uit de jaarrekening 2021. Dit is ook terug te zien in de mutaties reserves bij de baten. Verder hebben wij geen bijzonderheden te melden op dit taakveld.

Overhead

De raming die op dit programma onder het taakveld overhead valt, betreft de Wet Open Overheid (WOO). We hebben al een deel (€ 50.000) van het totaal beschikbare bedrag (€ 111.000 in 2023 oplopend tot € 135.000 in 2026) voor de WOO ingezet voor administratieve ondersteuning.

Crisisbeheersing en brandweer

De bijdrage aan de VRZ is in 2023 en 2024 gelijk, maar stijgt dan tot een bedrag van € 1.975.000 in 2026. Verder hebben we in 2024 een vrijval van kapitaallasten van € 32.500. Dit verklaart het voordeel in 2024 ten opzichte van 2023.

Openbare orde en veiligheid

Van de provincie hebben we in 2022 een bijdrage (€ 30.000) gekregen voor het uitvoeren van zes deelprojecten in het kader van het uitvoeringsplan Zeehavens Zeeland – West-Brabant. Deze bijdrage is neutraal bijgeraamd aan baten- en lastenkant. Verder hebben wij geen bijzonderheden te melden op dit taakveld.

Reserves

Onder de reserves zijn structurele baten geraamd van € 33.000 ter dekking van de afschrijvingslasten van de brandweerpost in Heinkenszand. Verder vond in 2022 de verkooptransactie van de Stenevate 6 plaats. Hier was een bedrag van € 645.000 mee gemoeid. Hiervan wordt € 505.000 toegevoegd aan de reserve kapitaallasten gebouwen ter dekking van de kapitaallasten van de brandweerpost Heinkenszand en € 140.000 wordt ingezet ter dekking van kosten. Deze transactie heeft ook betrekking op de programma's Verkeer en openbare ruimte (inrichting parkeerterrein) en Lokale economie (verkoopopbrengst).

Het verschil in de lasten van 2023 ten opzichte van 2022 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2021. Dit is ook terug te zien in de mutaties van de reserves. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste verschillen in dit programma zijn:

- Doorontwikkeling iBurgerzaken (€ 23.000);
- Bestuursopdracht toekomstvisie (€ 18.000);
- B2030 (€ 36.000);
- Verkiezingen (€ 72.000).

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Verkeer en openbare ruimte

Programmadoelstellingen

In het kader van leefbaarheid is een veilige en aantrekkelijke openbare ruimte van groot belang. De nog groeiende verkeersintensiteit, autonome én nieuwe economische ontwikkelingen vergen dat wegbeheerders gezamenlijk infrastructurele maatregelen nemen om de doorstroming en de veiligheid te waarborgen. Het aspect verkeersveiligheid nemen we mee in het onderhoud van de wegen. De aansluitingen van de wegen tussen de gemeente, het waterschap en de provincie zijn gemiddeld goed te noemen. Het aantal knelpunten is overzichtelijk. Passend openbaar vervoer, toegesneden op doelgroepen, de aard en de schaal van de dorpen, is van blijvend belang.

2.1 Verkeer en Vervoer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Duurzame veilige herinrichting van wegen.	We richten onze wegen in volgens het principe Duurzaam Veilig. Bij de totstandkoming van onze plannen passen we burgerparticipatie toe. We streven ernaar om bewoners zoveel mogelijk bij de planvorming te betrekken.
Goed onderhouden en toegankelijke wegen.	We inspecteren in 2023 al onze wegen op basis van de landelijke normen van Centrum Regelgeving en Onderzoek Wegenbouw (CROW). Wegen die niet aan ons ambitieniveau voldoen, nemen we op in de onderhoudsplanning 2023-2027.
Goed functionerende en duurzame openbare verlichting.	Op basis van de meerjarenonderhoudsplanning 2023-2027 voeren we onderhoud uit aan masten en armaturen. De conventionele armaturen vervangen we door energie-efficiëntere led armaturen.
Een goede samenwerking en visieontwikkeling met de andere wegbeheerders.	De visies voor zowel Borsele-West als Borsele-Oost zijn gereed. We geven verdere invulling aan het uitvoeringsprogramma. In 2023 realiseren we het kruispunt Baarlandsezandweg – Schoorkenszandweg in 's-Gravenpolder en starten we met de aanleg van de randweg Hoedekenskerke. Tevens zijn we nauw betrokken bij de totstandkoming van de gebiedsontsluitingsvisie van het Veerse Meer en optimalisatie van de fietsinfrastructuur op de school- en werkroutes richting Goes.
Aanleg parkeerplaatsen in relatie tot de transformatie-opgave Beveland Wonen.	We leggen extra parkeerplaatsen aan in een aantal dorpskernen. Beveland Wonen draagt hieraan ongeveer 50% bij uit hun Kernenfonds. In 2023 leggen we een parkeerterrein aan in de Doelstraat in Oudelande.
Herinrichting Stenevate.	Het streven is om een deel van de Stenevate als dertigkilometerzone in te richten. De uitvoering hiervan is afhankelijk van de bouw van de Lidl.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Ondergrens kwaliteitsniveau wegen	10%	10%	15%	15%	15%
Bovengrens kwaliteitsniveau wegen	85%	87%	60%	60%	60%

Onder- en bovengrens kwaliteitsniveau wegen

De wegen beoordelen we aan de hand van de CROW-methodiek. Voor de bovengrens geldt dat 60% van de verhardingen binnen de bebouwde kom in de gemeente Borsele minimaal moet voldoen aan beeldkwaliteitsniveau B volgens de CROW-methodiek. Als beeldkwaliteitsniveau hanteren we dat niveau D niet bereikt mag worden. De inventarisatie van de wegen doen we door de wegen jaarlijks te inspecteren. Deze inspectie vormt de basis voor het onderhoudsplan dat we jaarlijks aan de gemeenteraad voorleggen. Hiermee voorkomen we dat we een voorziening moeten vormen bij achterstallig onderhoud (kwaliteitsniveau D) zoals de wet- en regelgeving – op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) – voorschrijft.

Kwaliteitsniveaus CROW			
	algemeen	beeldkwaliteit	technische kwaliteit
A+	Zeer goed	Prachtig	(Zo goed als) nieuw
A	Goed	Goed	Technisch goed in orde
B	Voldoende	Voldoende	Heel en veilig
C	Matig/Onvoldoende	Sober/Schraal	Discomfort, veiligheid komt in geding
D	Slecht	Verloederig	Kapitaals-vernietiging, functieverlies, aansprakelijk-stelling

5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een duurzame, klimaatadaptieve en biodiverse openbare ruimte.	We geven in samenwerking met onze inwoners uitvoering aan de vastgestelde 15 dorpsplannen van het Groenstructuurplan. We continueren het biodiversiteitsbeheer op de omgevormde gazons.
Duurzame dorpsbossen.	We geven uitvoering aan het beheer- en herplantingsplan van onze dorpsbossen. De nadruk ligt op duurzaam beheer. Bij de uitvoering monitoren we de biodiversiteit. Indien noodzakelijk sturen we hierop bij.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal m2 ecologisch groenbeheer	228.483	353.483	353.000	353.000	400.000
Aantal bomen per inwoner	0,51	0,51	0,51	0,51	0,51
Aantal m2 klimaatadaptieve verharding	1.470	2.300	2.300	3.850	4.500

Aantal m2 ecologisch groenbeheer

Het aantal vierkante meters ecologisch groenbeheer is gedefinieerd als het aantal graslanden en bloemenweiden waarop specifiek beheer plaatsvindt (maaïen en afvoeren) of beweiding door middel van schapen.

Aantal bomen per inwoner

Het aantal bomen is een indicator voor onder meer de klimaatadaptiviteit van de bebouwde omgeving. Bomen zorgen voor een aanzienlijke bijdrage aan de verkoeling van de omgeving. Een grote verscheidenheid aan boomsoorten draagt ook bij aan het vergroten van de biodiversiteitswaarde. Deze indicator is het aantal bomen, dat als puntobject in het beheersysteem is opgenomen, gedeeld door het aantal inwoners. Het aantal bomen in bossen en op particulier eigendom is hierbij niet meegerekend.

Aantal m2 klimaatadaptieve verharding

Het aantal vierkante meter klimaatadaptieve verharding betreft voornamelijk doorgroeistenen in parkeervakken.

7.5 Begraafplaatsen en crematoria

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Toegankelijke en goed onderhouden begraafplaatsen.	We houden de gemeentelijke begraafplaatsen op orde en geven uitvoering aan het bestaande begraafbeleid. We ontwikkelen ontwerp- en beheerhandvatten voor de inrichting van onze begraafplaatsen. We zoeken oplossingen voor vervuilde grindpaden en situaties met open grond.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Omgevingsplan Zeeland (2018)	Niet van toepassing
De Zeeuwse Bosvisie (2020)	Niet van toepassing
Groenstructuurplan 2018-2038, 1 basisdocument en 15 dorpsplannen	2025 (evaluatie)
Gemeentelijk Waterplan (2016-2023)	2023
Gemeentelijk Rioleringsplan (2019-2024)	2023
Landschapsbeleidsplan (1995)	2023
Duurzaamheidsvisie (2018)	2023

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma

Geen

Wat mag het kosten?**Baten en lasten Verkeer en openbare ruimte** (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten						
2.1 Verkeer en Vervoer	3.271	3.865	3.695	3.960	4.025	4.074
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	1.863	1.714	1.985	1.984	1.983	1.978
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	360	350	404	403	403	398
Totaal lasten	5.493	5.929	6.083	6.346	6.410	6.450
Baten						
2.1 Verkeer en Vervoer	143	50	51	43	43	43
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	186	32	33	33	33	33
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	489	327	327	327	327	327
Totaal baten	818	409	411	403	403	403
Saldo programma	4.675	5.520	5.672	5.943	6.007	6.047
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	255	511	0	0	0	0
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	420	243	0	0	0	0
Totaal saldo programma	4.840	5.252	5.672	5.943	6.007	6.047

Financiële analyse (meerjarig)*Verkeer en vervoer*

In de raadsvergadering van 2 december 2021 is het activeren van het groot onderhoud aan kapitaalgoederen behandeld. Hier zijn de effecten van het verplicht activeren van investeringen die levensduur verlengend zijn of leiden tot significante kwaliteitsverbeteringen benoemd.

Herinrichtingsplannen worden met terugwerkende kracht vanaf 1 december 2021 jaarlijks geactiveerd en in 20 jaar afgeschreven. Op korte termijn levert dit een voordeel op. Dit voordeel wordt jaarlijks kleiner vanwege de stijgende kapitaallasten. Tevens wordt voor het onderhoud van de bijzondere elementen zoals kerkmuurtjes, keerwanden en zitelementen structureel € 100.000 geraamd. Voor de investering in de landbouwhaven en de strekdam langs de oude veerhaven in Hoedekenskerke is een jaarlijkse kapitaallast van € 27.000 geraamd. In 2023 wordt gestart met de voorbereidingswerkzaamheden. De jaarlijkse bijdrage aan het waterschap voor het onderhoud aan de wegen buiten de dorpen maakt met € 1,3 miljoen een aanzienlijk deel uit van het jaarlijkse budget.

Openbaar groen en openluchtrecreatie

De kosten van het onderhoud van openbaar groen en openluchtrecreatie worden nagenoeg geheel op dit programma verantwoord terwijl in het verleden deze kosten deels op het programma Lokale

Economie werden verantwoord. Het onderhoud voeren we voornamelijk uit met ons eigen personeel. Ondanks versoering van het onderhoud zorgen areaaluitbreidingen, hogere arbeidsintensiviteit en cao-ontwikkelingen voor druk op de budgetten.

Begraafplaatsen en crematoria

Het onderhoud van de gemeentelijke begraafplaatsen zal komende jaren een hogere personele capaciteit vragen door de hogere arbeidsintensiviteit. De kosten zullen daarom naar verwachting stijgen.

Reserves

Er zijn verschillende stortingen in de egaliseriereserves ter dekking van toekomstige kapitaallasten voor de herinrichting van de Stenevate (€ 243.000).

Het verschil in de lasten van 2023 ten opzichte van 2022 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2021. Dit is ook terug te zien in de mutaties van de reserves. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste verschillen in dit programma zijn:

- Herinrichting Marktstraat (€ 245.000);
- Groene Dorpsentree 's-Heerenhoek (€ 26.000);
- Parkeerterrein Doelstraat (€ 67.000);
- Parkeerterrein Schoolstraat (€ 97.000);
- Parkeerterrein Vanderbijlparkstraat (€ 49.000);
- Parkeerterrein Stenevate (€ 47.000).

Incidentele baten en lasten

Er zijn vanaf 2023 geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Lokale economie

Programmadoelstellingen

We willen de werkgelegenheid behouden en versterken. We bieden daarvoor een aantrekkelijk ondernemersklimaat. In samenwerking met de Bevelandse gemeenten werken we aan een gezamenlijk beleid op het gebied van economie, recreatie en toerisme. Dat wat Borsele uniek maakt, dragen we graag met gepaste trots uit.

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Efficiënt gebruik van gebouwen en gronden en het afstoten van gebouwen en gronden die niet (meer) nodig zijn voor gemeentelijke taken.	We blijven gronden verhuren, ver(erf)pachten, ruilen of verkopen. Zo mogelijk strategische inzet van (vrij van pacht komende landbouw-) gronden, bijvoorbeeld via het Kavelruilbureau Zeeland.

3.1 Economische ontwikkeling

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Bijdragen aan een sterk, duurzaam en veilig opererend haven- en industriecomplex, dat bijdraagt aan de werkgelegenheid in de regio.	We begunstigen een actief (8,33%) aandeelhouderschap in North Sea Port door een bestuurlijke en ambtelijke afvaardiging. We volgen de aandeelhoudersstrategie, waarin de aspecten 'sterk, duurzaam en veilig' zijn geborgd. North Sea Port heeft deze aspecten uitgewerkt in het strategisch ondernemingsplan 'Connect 2025' en voert dit de komende jaren in actieplannen uit. Sinds juni 2022 vertegenwoordigen we de Nederlandse aandeelhouders, met uitzondering van de provincie Zeeland, in het Toezicht Houdend Orgaan van North Sea Port.
Behoud van een sterk energieproductiebedrijf. Het waterbedrijf Evides rechtstreeks onderbrengen bij de aandeelhouders.	We hebben de aandelen Evides ontvlochten van de PZEM en ondergebracht in GBE Aqua B.V. Daarmee is voldaan aan de aandeelhoudersambitie om Evides rechtstreeks in publieke handen te plaatsen. De dividendopbrengsten zijn, conform het nieuwe dividendbeleid, deels afhankelijk van de dividenduitkering van de PZEM. De mogelijkheden van herstructurering van de overige bedrijfsonderdelen van ons energieproductiebedrijf worden verder onderzocht.
Een goed ondernemersklimaat in de gemeente Borsele.	We bezoeken bedrijven en zijn sparringpartner voor hen. We organiseren accountgesprekken met Impuls Zeeland over economische ontwikkelingen en mogelijke nieuwe vestigingen. Het Post Corona Versnellingsplan Zeeland biedt ons handvatten om de Borselse economie stabiel te houden en te versterken.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een goed ondernemersklimaat in regio De Bevelanden.	We werken samen met de vijf Bevelandse gemeenten in de regionale werkgroepen Werken en Recreëren van het Bestuurlijk Platform De Bevelanden. De actielijnen 'Agri- en aquafood', 'Slim en Multifunctioneel grondgebruik' en 'Beleving op de Bevelanden' vormen op economisch vlak de basis voor de nauwere regionale samenwerking. Met deze actielijnen versterken we de brede welvaart op de Bevelanden. We geven uitvoering aan het nieuwe regionale bedrijventerreinprogramma.
Een compensatie voor het nucleaire dossier.	We stellen in samenwerking met de omgeving een lijst met voorwaarden en wensen op indien Borsele wordt aangewezen als voorkeurslocatie voor een nieuwe kerncentrale. De doelstelling van de lijst is optimalisatie van de woon- en leefkwaliteit in de gemeente Borsele.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Waardering ondernemersklimaat	-	-	-	-	-

Waardering ondernemersklimaat

De indicator waardering ondernemersklimaat zetten we via een enquête uit. Dit is de reden dat deze nog niet is ingevuld in deze begroting. De enquête kan ruimte bieden voor adviezen en aandachtspunten. Deze kwalitatieve gegevens wendten we aan om ons ondernemersklimaat te versterken.

3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
In de regio de Bevelanden willen we voldoende aanbod van kwalitatief goede en toekomstbestendige bedrijvenlocaties.	We onderzoeken de toekomstbestendigheid van de bedrijventerreinen in de regio. We geven uitvoering aan acties die mogelijk voortvloeien uit het nieuwe regionale bedrijventerreinprogramma. Als gemeente onderzoeken we de komende jaren of er behoefte is aan en mogelijkheden zijn voor nieuwe bedrijventerreinlocaties. Via het Just Transition Fund bieden we financiële en praktische hulp om neveneffecten van de verduurzamingsopgaven af te vangen.
De bestaande bedrijventerreinen aantrekkelijk houden voor ondernemers en daarmee ook leegstand tegen gaan.	We bieden maatwerk bij de uitbreiding van bedrijfslocaties binnen de kaders van het provinciaal beleid. We stimuleren verduurzaming en revitalisering van de bedrijventerreinen in onze gemeente. De bouwgrond op bedrijventerrein Noordzak verkopen we of geven we in erfpacht uit.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal m2 beschikbare bouwgrond op bedrijventerreinen	19.021	16.090	12.124	16.089	11.116

3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een robuuste Zeeuwse economie, dus ook voor Borsele, met een goede kennisinfrastructuur, versterking in economische sectoren en stevige verbindingen tussen ondernemingen, onderwijs en overheid.	Wij dragen bij aan het structuurversterkingsfonds 'Zeeland in Stroomversnelling' als uitvloeisel van het rapport Balkenende. Dit fonds wordt ingezet voor consortia van ondernemingen, onderwijs en overheden die haalbaarheidsonderzoek doen en demonstratieprojecten opzetten.
Het behouden van een sterke landbouwsector die bestand is tegen extreme weersomstandigheden en een bijdrage kan leveren aan de instandhouding van ons landschap.	We houden onze ogen en oren open voor de behoeften van moderne land- en tuinbouw, onder andere door jaarlijks overleg met de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO). Waar mogelijk bieden we ondersteuning aan duurzame en innovatieve initiatieven, waaronder de opslag van zoet water. Voor dit laatste onderwerp participeren we binnen het North Sea Port District om de komende jaren een grensoverschrijdende zoetwaterstrategie te ontwikkelen.

3.4 Economische promotie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We willen de gemeente Borsele aantrekkelijk houden om te ondernemen, zowel voor bestaande als voor startende ondernemers.	We nemen deel aan de Contacta en mogelijk aan de regionale Startersdag. We denken daar waar nodig mee met de (startende) ondernemers en leveren maatwerk.
Een toegesneden winkelbestand voor het behoud van leefbare dorpen.	De verantwoordelijkheid voor de instandhouding van winkels ligt vooral bij de consument en de ondernemer. Daar waar mogelijk faciliteren we ontwikkelingen; ook voor bedrijfsmatige activiteiten aan huis.
Meer bekendheid genereren voor het Landschapspark Borsele onder haar inwoners en gasten, zodat deze als ambassadeur voor ons Landschapspark kunnen optreden.	Financieel en ambtelijk ondersteunen we de Stichting Landschapspark Borsele, zodat de stichting de lokale recreatieve en toeristische promotie uit kan voeren.
De rol bepalen van Borsele in de promotie van Zeeland op het gebied van economische versnelling en toerisme.	Voor de huidige en toekomstige opgaven van Zeeland werken wij het komende jaar aan een gezamenlijke en integrale Zeeuwse marketingorganisatie. We geven uitvoering aan de acties die voortvloeien uit de Visie Bestemming Zeeland 2030 die eind 2021 is vastgesteld.
Het stimuleren van recreatieve ontwikkelingen passend binnen het Landschapspark Borsele om zo het recreatieve product van dit gebied te versterken.	We voeren het Toeristisch Recreatief Actieplan 2019-2023 uit. Waar mogelijk bieden we maatwerk bij nieuwe initiatieven.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Toekomstbestendig maken van de eindpuntvoorziening van de Stoomtrein Goes-Borsele (SGB) in Hoedekenskerke.	We hebben een voorstel gedaan aan de SGB voor de overdracht van de eindpuntvoorziening aan de SGB in het kader van de verzelfstandiging. Wij zetten de gesprekken met de SGB voort en verwachten hier in 2023 uitsluitsel over te geven.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal startende ondernemers	246	253	130	140	200
Aantal bezoekers van gesubsidieerde attracties	15.098	32.202	25.000	40.000	40.000
Aantal bedrijfsvestigingen	2.512	2.601	2.300	2.400	2.650

5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Goed onderhouden recreatieterreinen.	Wij streven naar goed onderhouden recreatieterreinen, zodat deze aansluiten bij de beleving en de wensen van de recreant.

8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijfsterreinen)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het behouden van een financieel gezond grondbedrijf dat invulling geeft aan de ruimtelijke ambities van de gemeente.	Bouwgrond voor woningen en bedrijven bieden we te koop aan of geven we in erfpacht uit. De voorbereidingen voor de gronduitgifte in het nieuwe woningbouwplan Platepolder in Heinkenszand zijn in volle gang. De optieverlening verloopt parallel aan het proces van bouwrijp maken van de gronden (najaar 2022). Naast Platepolder lopen er bestemmingsplanmatige voorbereidingen om woningbouw op korte termijn mogelijk te kunnen maken in 's-Gravenpolder, Nisse, Baarland en 's-Heerenhoek. We actualiseren de Nota Grondbeleid en stellen deze begin 2023 vast aansluitend op de Omgevingsvisie.

8.3 Wonen en bouwen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een voorraad strategische gronden beheren waardoor we adequaat kunnen inspelen op de behoefte naar bouwgrond in grondexploitaties.	We monitoren de markt en onderzoeken waar mogelijkheden liggen voor de middellange termijn. In 2023 gaan we verder aan de slag met het uitdiepen van de locaties, waar we nog gronden hebben die kunnen dienen voor woningbouw en het onderzoek naar de behoeftevraag per kern. Waar nodig en mogelijk gaan we over tot (ver)koop/ruil van gronden om onze grondpositie te behouden of te versterken.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Regionaal bedrijventerreinprogramma De Bevelanden (2018)	2023
Detailhandelsvisie gemeente Borsele (2013)	2023
Nota Economisch Beleid (2021)	Niet van toepassing
Nationale Omgevingsvisie (2020)	Niet van toepassing
Aandeelhoudersstrategie PZEM NV (2017)	Niet van toepassing
Aandeelhoudersstrategie North Sea Port (2021) en strategisch ondernemingsplan North Sea Port (2021/2022)	2025
Nota Grondbeleid (2015)	2023
Toeristische agenda De Bevelanden (2016-2023)	2024
Toeristisch recreatief actieplan (2019-2023)	2024
Strategische agenda De Bevelanden (2021-2026)	Niet van toepassing
Economische agenda De Bevelanden	Niet van toepassing

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma
PZEM NV North Sea Port NV Economische Impuls Zeeland GBE Aqua B.V. BGTS North Sea Port District

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Lokale economie			(bedragen x € 1.000)			
	Rekening					
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten						
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	167	473	554	554	554
3.1	Economische ontwikkeling	188	234	186	186	186
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	28	87	3	3	3
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	27	32	12	12	12
3.4	Economische promotie	169	166	110	99	99
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	116	272	170	168	166
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	4.199	1.800	1.899	1.899	1.899
8.3	Wonen en bouwen	15	31	22	22	22
Totaal lasten		4.909	3.096	2.955	2.942	2.940
Baten						
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	381	1.394	154	154	154
3.1	Economische ontwikkeling	26	0	0	0	0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	14	0	0	0	0
3.4	Economische promotie	25	26	27	27	293
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	1	0	0	0	0
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	6.050	1.800	1.899	1.899	1.899
8.3	Wonen en bouwen	16	0	0	0	0
Totaal baten		6.514	3.220	2.079	2.345	2.345
Saldo programma		-1.605	-124	876	863	595
Mutaties reserves						
Baten						
0.10	Mutaties reserves	640	1.506	34	24	24
Lasten						
0.10	Mutaties reserves	2.479	1.240	0	0	0
Totaal saldo programma		234	-391	842	571	571

Financiële analyse (meerjarig)*Beheer overige gebouwen en gronden*

In 2022 heeft de verkooptransactie van de Stenevate 6 plaatsgevonden wat hogere lasten, baten en een reservemutatie tot gevolg heeft. Verder hebben wij op dit taakveld geen bijzonderheden te melden.

Economische ontwikkeling

In 2022 is het krediet voor Nota Economisch Beleid ad € 55.000 geraamd. Op dit taakveld is ook het Expat Center Zeeland geraamd voor een bedrag van € 25.000.

Fysieke bedrijfsinfrastructuur

In 2022 is het restantkrediet voor verduurzaming bedrijventerrein 's-Gravenpolder geraamd. Verder hebben we op dit taakveld geen bijzonderheden te melden.

Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Economische promotie

Op dit taakveld is het Toeristisch Actieplan 2020-2023 opgenomen. Van het beschikbare budget is voor het jaar 2023 nog € 10.000 beschikbaar. De lasten vanaf 2023 dalen als gevolg van de gerealiseerde bezuiniging. Vanaf 2025 houden we rekening met hogere inkomsten door de invoering van toeristenbelasting.

Openbaar groen en (openlucht) recreatie

In 2022 is er nog sprake van twee restantkredieten voor de Stoomtrein Goes-Borsele. Het betreft € 50.000 voor de eindpuntvoorziening en de afronding van de jaarsubsidie 2021 ad € 44.000.

Bouwgrondexploitatie

Het product bouwgrondexploitatie is budgettair neutraal in de begroting opgenomen. Positieve of negatieve resultaten vangen we op door de reserve Bouwgrondexploitaties. Jaarwinsten van grondexploitaties worden in de jaarrekening verantwoord. Vanwege het 'incidentele' karakter van deze jaarwinsten worden deze in de begroting niet opgenomen.

Wonen en bouwen

Dit betreft vooral de toerekening van lasten van de strategische gronden. Deze lasten dekken we deels uit de reserve Bouwgrondexploitaties.

Reserves

Ter dekking van onze lasten onttrekken we jaarlijks € 24.000 voor de strategische gronden uit de reserve bouwgrondexploitaties en voor het toeristisch actieplan € 10.000 voor de jaren 2022 en 2023.

Het verschil in de lasten van 2023 ten opzichte van 2022 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2021. Dit is ook terug te zien in de mutaties van de reserves. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste verschillen in dit programma zijn:

- Landschapspark Borsele (€ 7.000);
- Eindpuntvoorziening SGB (€ 50.000);
- Nota Economisch Beleid (€ 55.500);
- Verduurzaming Bedrijventerrein 's-Gravenpolder (€ 29.500);
- Recreatieve Hotspot Heinkenszand (€ 10.000).

Incidentele baten en lasten

In dit programma hebben we de incidentele baten en lasten geraamd voor het Toeristisch Actieplan ad. € 10.000 in 2022 en 2023.

Programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport

Programmadoelstellingen

Leefbaarheid is van groot belang voor onze inwoners. Vrijwilligers en verenigingen vormen het cement van onze samenleving. Ontwikkelingen als vergrijzing, ontgroening en individualisering vormen bedreigingen voor deze leefbaarheid. Door het bundelen van krachten staan verenigingen sterker en vitaler waardoor zij deze ontwikkelingen beter het hoofd kunnen bieden. De school is de plaats waar kinderen hun kennis verwerven, waar zij leren omgaan met elkaar, waar zij nieuwe uitdagingen ervaren en waar zij ook veiligheid en structuur ervaren. Op lokaal niveau spelen we als overheid een belangrijke rol; we richten ons op de huisvesting van de scholen, op de bestrijding van (onderwijs)achterstanden, op de ontwikkelingen van brede scholen/Integrale Kindcentra (IKC) en op de schoolbegeleiding. We hebben verder een taak in zaken als leerlingenvervoer en het bestrijden van schooluitval.

4.1 Openbaar basisonderwijs

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We waarborgen de continuïteit en het specifieke karakter van het openbaar onderwijs.	We houden toezicht op het openbaar onderwijs aan de hand van diverse rapportages die de stichting Omnischole periodiek aanlevert. We evalueren de afspraken die zijn gemaakt bij de verzelfstandiging van het openbaar onderwijs in 2013.

4.2 Onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Adequate huisvesting voor alle basisscholen in onze gemeente.	Vanaf 2023 krijgen we te maken met nieuwe wetgeving waardoor we moeten gaan werken met een Integraal Huisvestingsplan (IHP). Een IHP helpt gemeenten en schoolbesturen om strategische keuzes te maken en biedt inzicht in de investeringen op de lange termijn, waarbij ook de duurzaamheidsopgave wordt betrokken. In dit plan betrekken we de concentratie van basisscholen. Daarnaast voeren we een duurzaamheidsscan uit per schoolgebouw. Ook laten we periodiek meerjarenonderhoudsplanningen maken ter controle van de onderhoudsstaat van de gebouwen. We maken afspraken in de beheerscommissies van de brede scholen over de uitvoering van het onderhoud. Bij de overige schoolgebouwen ligt deze verantwoordelijkheid bij de schoolbesturen. Ten slotte zijn we voor Nieuwdorp bezig met de uitvoering voor een nieuwe school: een Integraal Kindcentrum (IKC).

4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een optimale en brede ontwikkeling van ieder kind in Borsele aan de hand van de Lokale Educatieve Agenda (LEA).	We bespreken met de schoolbesturen en de kinderopvangorganisaties ontwikkelingen op het gebied van het lokaal onderwijs(achterstanden)-beleid. We maken afspraken over de beleidsontwikkeling en de beleidsuitvoering.
Verbetering van de schoolorganisatie en de kwaliteit van het onderwijs (schoolbegeleiding).	We ondersteunen onze basisscholen door twee schoolbegeleidingsdiensten te subsidiëren: RPCZ en Driestar Educatief. We werken met een convenant waarin we afspraken hebben vastgelegd over de inzet van onze subsidies. Vanaf 2023 bouwen we deze subsidie jaarlijks met 25% af, wegens de bezuinigingsopgave. Vanaf 2026 stoppen wij volledig met het subsidiëren van deze schoolbegeleidingsdiensten.
Voorkomen van schoolverzuim, schooluitval en thuiszitten. Een startkwalificatie of behalen van het hoogst mogelijke niveau voor iedere leerling.	We hebben een gemeenschappelijke regeling voor de uitvoering van de taken op grond van de Leerplichtwet en de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC). Het Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) voert deze taken voor ons uit. We hebben periodiek overleg met het RBL over het te voeren beleid en over de financiën. We leggen de nadruk zoveel mogelijk op preventie.
De ontwikkelvertraging die kinderen hebben opgelopen tijdens de coronaperiode bestrijden en terugdringen.	Het Rijk heeft een specifieke uitkering verstrekt om het onderwijs te ondersteunen vanuit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO). We hebben een werkgroep NPO samengesteld waarin onderwijs, kinderopvang en gemeente vertegenwoordigd zijn. We streven ernaar om de middelen zowel duurzaam als naar behoefte van het werkveld in te zetten. De looptijd voor de besteding van de NPO-middelen loopt tot en met schooljaar 2024-2025.
Bevordering van de samenwerking tussen scholen en andere partijen op het gebied van opvang en zorg om de ontwikkelingskansen van kinderen te verbeteren.	We organiseren buitenschoolse activiteiten via Borsele Na School (BONS). Daarnaast intensiveren we het contact tussen het CJG en de intern begeleiders van de scholen om zo vroeg mogelijk in te kunnen grijpen bij eventuele zorgbehoeften van kinderen. Via ons onderwijshuisvestingsbeleid brengen we samenwerkingspartners zoveel mogelijk onder in één gebouw.
Regionale afstemming over het beleid van schoolbesturen en gemeenten in de Oosterschelderegio.	We voeren overleg via de Regionale Educatieve Agenda (REA) op de terreinen aansluiting onderwijszorg, leerplicht, doorgaande lijn, leerlingenvervoer, onderwijshuisvesting en passend onderwijs.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We willen dat kinderen zonder of met een kleinere achterstand in het basisonderwijs starten (Voor- en Vroegschoolse Educatie).	We zorgen voor voldoende en kwalitatief goed voorschools aanbod voor peuters met een (risico op) ontwikkelingsachterstand. Daarnaast stimuleren we een zo groot mogelijke deelname van (doelgroep)kinderen in de leeftijd van 2 tot 4 jaar. We geven uitvoering aan het vastgestelde Bevelandse Onderwijsachterstanden beleidsplan 2020-2022 en de bijbehorende lokale paragraaf. Voor de beleidsperiode 2023-2026 stellen we gezamenlijk een nieuw Bevelands Onderwijsachterstanden beleidsplan op.
Leerlingen uit het speciaal onderwijs zelfstandig laten reizen met het openbaar vervoer en/of de fiets.	We zetten in op het vergroten van zelfstandigheid van deze leerlingen. We enthousiasmeren en ondersteunen hen om uit te stromen naar het openbaar vervoer (OV) en/of het fietsvervoer. We zetten hiervoor maatwerk in. Dit doen we in samenwerking met scholen en ouders.
Aandacht voor laaggeletterden en mensen met minder digitale vaardigheden.	We werken samen met het SWVO, Scalda en het Taalhuis om de doelgroep te informeren dat ze voor ondersteuning bij het Taalhuis en de bibliotheek terecht kunnen.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal voortijdig schoolverlaters	19	18	16	15	14

5.1 Sportbeleid en activering

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een vitale en gezonde samenleving waarin we een gezonde leefstijl, ontmoeting en participatie stimuleren.	We geven uitvoering aan het actieplan 'Sport, Bewegen en Gezondheid' en leggen hierbij nadrukkelijk de koppeling met het Sociaal Domein.
Elke inwoner van Borsele – jong én oud en met én zonder beperking – kan een leven lang plezier beleven aan sport en bewegen.	We stimuleren inwoners deel te nemen aan sport- en/of beweegactiviteiten. Hierbij hebben we bijzondere aandacht voor kwetsbare inwoners. We signaleren financiële, praktische en sociale drempels om te gaan sporten en/of bewegen en proberen deze drempels te verlagen of weg te nemen. Samen met de sport- en beweegaanbieders maken we ons aanbod toegankelijker en inclusiever.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
De sportverenigingen in Borsele vitaal krijgen en/of houden en daarmee toekomstbestendig maken.	We onderhouden (via de verenigingsondersteuner) directe contacten met bestuurders van sportverenigingen, waardoor we goed op de hoogte zijn van de ontwikkelingen binnen de verenigingen. In toenemende mate zien we dat verenigingen toenadering zoeken tot elkaar. Begin 2023 gaan we met de verenigingen in gesprek om een gezamenlijke langetermijnvisie te ontwikkelen. Het huidige onderzoek naar de capaciteitsbehoeften van de Borselse sportverenigingen geldt hierbij als vetrekpunt, net als het te verkrijgen inzicht in de mogelijke concentratie van voorzieningen. We gaan verder ook in gesprek met sportverenigingen om te kijken hoe zij een grote(re) maatschappelijke rol kunnen gaan vervullen. Op deze manier kunnen de sportverenigingen hun bijdrage leveren aan het realiseren van gemeentelijke doelstellingen op het gebied van een gezonde sportomgeving.
Alle Borselse kinderen voldoen aan de beweegrichtlijnen en verbeteren hun motorische vaardigheden.	We voeren motorische screenings (MQ-scans) uit bij zoveel mogelijk leerlingen van de Borselse basisscholen. Op basis van de resultaten van deze screenings kunnen we - indien nodig - passend advies en ondersteuning voor een kind inzetten. Op die manier voorkomen we mogelijk de inzet van zwaardere (en vaak dure) zorg.
Meer kinderen en jongeren in Borsele hebben een gezond gewicht.	We geven uitvoering aan het plan van aanpak met betrekking tot JOGG (Gezonde Jeugd, Gezonde Toekomst). De JOGG-aanpak is een lokale integrale methode gericht op kinderen en jongeren van 0 tot en met 19 jaar. We maken de leefomgevingen waar zij vaak komen gezonder: thuis, school, buurt, sport, vrije tijd, werk en media. Samen met andere partijen zorgen we ervoor dat het makkelijker wordt om gezonde(re) keuzes te maken.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Percentage personen dat voldoende beweegt (16+)	65,3%	56,0%	56,0%	56%	44,8%

5.2 Sportaccommodaties

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een functionele en duurzame sportinfrastructuur die voor iedereen bereikbaar en toegankelijk is.	In lijn met het bestuursprogramma 2022-2026 ontwikkelen we een visie op het gebied van buitensportaccommodaties. Deze visie vormt de basis voor toekomstige (beleids)keuzes.

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Aantrekkelijk cultuurbeleid voor inwoners en toeristen.	Wij geven uitvoering aan de in 2022 vastgestelde cultuurnota.
Kinderen de mogelijkheid geven tot muziekonderwijs.	Wij subsidiëren de Zeeuwse muziekschool. We nemen deel aan en subsidiëren het regionale programma Kunst- en Cultuureducatie.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal leerlingen Muziekschool excl. groepslessen	105	123	123	123	123

5.4 Musea

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We stimuleren musea en evenementen met betrekking tot lokale historie.	Wij verlenen structureel subsidie aan musea op basis van de subsidieregeling musea.

5.5 Cultureel erfgoed

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Behouden en versterken van cultureel erfgoed.	Door samen te werken met eigenaren en andere partijen richten we ons op het behoud en herstel van het erfgoed. De erfgoednota en de uitvoeringsregels actualiseren we in 2023-2024. De vaststelling van de kerkenvisie in de gemeenteraad is gepland voor 2023. Voor 2023 ondersteunen we kerkbesturen voor het uitvoeren van de rijkssubsidieregeling SIM (subsidiering instandhouding monumenten). Met behulp van deze extra financiële middelen kunnen diverse kerken en kerktorens gerestaureerd en onderhouden worden. Verder faciliteren bij andere subsidietrajecten en restauraties van erfgoed.

5.6 Media

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het bekostigen van de regionale omroep.	Wij bekostigen de aangewezen regionale omroep samen met de omliggende gemeenten.
Een kwalitatief goede bibliotheekfunctie aanbieden aan alle inwoners.	Wij onderzoeken hoe we (ondanks een bezuinigingsopgave) een kwalitatief goede bibliotheekfunctie voor onze inwoners in stand kunnen houden.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal leden Bibliotheek	4.617	4.615	4.530	4.530	4.530

5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het in stand houden van veilige en duurzame speelplekken.	We blijven nauw samenwerken met de vijftien speeltuinverenigingen voor de uitvoering van het speeltuinbeleid. We voeren veiligheidsinspecties uit en stemmen de vervanging van toestellen en/of de aanleg van nieuwe (groene) speelplekken gezamenlijk af. Op basis van de evaluatie van de huidige nota Spelenderwijs stellen we in 2023 geactualiseerd speeltuinbeleid op.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het stimuleren van de dorpshuisfunctie.	We verstrekken exploitatiesubsidies en adviseren de dorpshuisstichtingen over exploitatie, beheer en onderhoud. We stimuleren maatschappelijke activiteiten in de dorpshuizen. Wanneer er behoefte is aan het opknappen van een dorpshuis, denken we actief mee.
Het versterken van de talentontwikkeling van onze jongeren.	De jongerenwerker en de Jongerenraad Borsele werken samen aan een passend aanbod voor onze jeugd. Wij faciliteren het jeugd- en jongerenwerk door middel van subsidie, ondersteuning en advisering door onze jongerenwerker. In 2023 richten we ons op de heroriëntatie van de adviesfunctie van de Jongerenraad. We kijken of deze nog aansluit bij de huidige wensen en behoeften van de jongeren.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Algemene subsidieverordening (2016)	Niet van toepassing
Cultuurnota 'Beleef cultuur in Borsele' (2022-2025)	2025
Visie bibliotheekwerk Oosterschelderegio (2017-2020)	2023
Integraal Huisvestingsplan (2011)	2022
Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs (2019)	2022
Meerjarenplan Onderwijsachterstandenbeleid (2019-2022)	2023
Meerjarenonderhoudsplanung schoolgebouwen (2019)	2023
Meerjareninvesteringschema (2019)	2022

Omschrijving	Herzieningsdatum
Verordening leerlingenvervoer (2016)	2023
Actieplan sport, bewegen en gezondheid (2022-2025), meebewegen	2025
Notitie toezicht openbaar onderwijs 'Actief op de achtergrond' (2013)	Niet van toepassing
Actieplan Wonen, Zorg en Welzijn: Beter (T)Huis in Borsele (2016-2020)	Niet van toepassing
Actieplan Sociaal Domein (2020-2023)	2024
Speeltuinnota Spelenderwijs (2013-2023)	2023
Monumentenverordening (2014)	2024
Subsidieverordening Monumenten en Dorpsvernieuwing (2014)	2024
Erfgoedverordening Borsele (2017)	2024

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma

Stichting Omnischol
 Regionaal Bureau Leerlingzaken
 Zeeuwse Muziekschool
 Sportfondsen Borsele

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport			(bedragen x € 1.000)			
	Rekening					
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten						
4.1	Openbaar basisonderwijs	39	0	0	0	0
4.2	Onderwijshuisvesting	921	811	760	727	723
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.959	2.442	2.097	2.070	2.044
5.1	Sportbeleid en activering	286	324	276	276	311
5.2	Sportaccommodaties	704	1.066	524	522	489
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	327	493	252	252	252
5.4	Musea	35	33	34	34	34
5.5	Cultureel erfgoed	0	8	93	93	93
5.6	Media	720	639	759	659	659
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	164	175	169	169	169
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.403	2.108	1.821	1.821	1.897
Totaal lasten		6.559	8.099	6.783	6.622	6.670
Baten						
4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0	0	0	0
4.2	Onderwijshuisvesting	86	198	124	124	124
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	439	869	523	523	523
5.1	Sportbeleid en activering	131	0	0	0	0
5.2	Sportaccommodaties	116	82	84	84	84
5.5	Cultureel erfgoed	0	0	1	1	1
5.6	Media	30	35	37	37	37
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	4	5	5	5	5
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	278	294	309	309	309
Totaal baten		1.084	1.482	1.083	1.083	1.053
Saldo programma		5.475	6.616	5.700	5.539	5.524
Mutaties reserves						
Baten						
0.10	Mutaties reserves	225	861	134	134	103
Lasten						
0.10	Mutaties reserves	419	0	0	0	0
Totaal saldo programma		5.669	5.755	5.566	5.405	5.471

Financiële analyse (meerjarig)*Openbaar basisonderwijs*

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Onderwijshuisvesting

De daling van de lasten is het gevolg van dalende kapitaallasten (afschrijving en rente). Het verschil in baten van € 75.000 ten opzichte van 2022 is een subsidie die we hebben ontvangen van de provincie voor het Masterplan Nieuwdorp. Hier staan ook lasten tegenover waardoor dit neutraal verloopt.

Onderwijsbeleid en leerlingenzaken

Er is een structurele afbouw te zien tot en met 2026. Deze wordt veroorzaakt door de afbouw van de subsidie aan schoolbegeleiding met € 25.000 per jaar vanaf 2023. Daarnaast is in 2022 een bedrag van de specifieke uitkering Nationaal Programma Onderwijs geraamd van € 239.000. Dit levert een verschil op in 2023 aan de lasten- en batenkant ten opzichte van 2022.

Sportbeleid en activering

Het actieplan sport, bewegen en gezondheid wordt tot en met 2025 gedekt voor een bedrag van € 50.000. Zodoende daalt het bedrag aan de lastenkant in 2026 met € 50.000. Verder zetten we in 2023 en 2024 een bedrag van € 35.000 in voor een buurtsportcoach.

Sportaccommodaties

Door de aanschaf van robotmaaiers en de gerealiseerde bezuiniging op groen worden minder uren toegeschreven aan dit taakveld. Dit levert een voordeel op. De daling met € 33.000 in 2025 ten opzichte van 2024 is het gevolg van de vrijval van kapitaallasten.

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

In het bedrag voor het jaar 2022 zitten de coronamiddelen van cultuur (€ 185.000). Vanaf 2022 is een bezuiniging van € 15.000 gerealiseerd door een nieuw cultuurbeleid vast te stellen. Daartegenover staat een niet gerealiseerde bezuiniging op de Zeeuwse Muziekschool.

Musea

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Cultureel erfgoed

De lasten zijn vanaf 2023 flink gestegen. Dit komt doordat we nu de lasten van monumentenzorg, klokken en uurwerken toerekenen aan dit taakveld. Dit levert een verschuiving op vanuit het programma Ruimtelijke Ontwikkeling.

Media

Het verschil van € 100.000 in 2024 ten opzichte van 2023 wordt veroorzaakt door een bezuiniging op de bibliotheekfunctie van € 100.000. In de kadernota 2023-2026 is deze bezuiniging voor het jaar 2023 geschrapt.

Openbaar groen en (open)luchtrecreatie

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Samenkracht en burgerparticipatie

Vanaf 2023 houden we rekening met een kapitaallast van € 312.000 voor het Masterplan Nieuwdorp. Dit is een stijging van € 280.000. Hiertegenover staat dat we in 2023 en 2024 de uren van de projectleider

toerekenen aan de investering van het Masterplan Nieuwdorp. In deze jaren ontstaat hierdoor een voordeel € 77.000. De grote daling op dit taakveld wordt veroorzaakt doordat de personele kosten van circa € 600.000 van onze organisatie vanaf 2023 volledig worden verantwoord op het programma Zorg, taakveld Samenkracht en burgerparticipatie.

Reserves

Onder de reserves hebben we een structurele onttrekking geraamd van € 53.000 van de reserve Masterplan 's-Gravenpolder om de kapitaallasten van de scholen te dekken.

Het verschil in de lasten van 2023 ten opzichte van 2022 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2021. Dit is ook terug te zien in de mutaties van de reserves. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste restantkredieten in dit programma zijn:

- Robotmaaiers (€ 180.000);
- Onderwijsachterstandenbeleid (€ 145.000);
- Cultuur in beeld (€ 33.000);
- Nota sport en bewegen (€ 65.000);
- Coronamiddelen cultuur (€ 185.000).

Incidentele baten en lasten

Voor de periode 2020-2024 onttrekken we voor musea ieder jaar € 31.000 aan het algemeen weerstandsvermogen. Voor de periode 2023-2025 onttrekken we voor het actieplan sport, bewegen en gezondheid ieder jaar € 50.000 aan het weerstandsvermogen.

Programma Werk en inkomen

Programmadoelstellingen

Wij willen onze inwoners stimuleren tot zelfstandige participatie in de samenleving. Dat wil zeggen een zo hoog mogelijke arbeidsparticipatie dan wel maatschappelijke participatie. We doen een beroep op de eigen kracht en verantwoordelijkheid van de inwoners. Tegelijkertijd bieden we sociale zekerheid aan inwoners die dat nodig hebben: we geven uitvoering aan enkele sociale wetten die een minimale inkomensvoorziening waarborgen. Voor diegenen die weinig tot geen financiële draagkracht hebben, bieden wij door middel van ons minimabeleid de mogelijkheid bijzondere kosten te vergoeden en deel te nemen aan activiteiten in de samenleving. We willen zoveel mogelijk voorkómen dat mensen financiële problemen krijgen en in een armoedesituatie terechtkomen. Zeker gezien de recente ontwikkelingen met de inflatiecijfers en fors toegenomen energielasten. Met de Kadernota Armoede en Schulden 2021-2024 als basis én de wettelijke kaders voeren wij onze schuldhulp- en schulddienstverlening uit. De manier waarop we dit doen, is beschreven in het Plan Schulddienstverlening. Voor mensen voor wie de afstand tot regulier werk moeilijk te overbruggen is, bieden we de mogelijkheid op een gesubsidieerde arbeidsplaats of op training en scholing (volwasseneneducatie). Doel hiervan is het bevorderen van uitstroom van uitkering naar betaald werk.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We voldoen aan de taakstelling huisvesting statushouders, die wij vanuit het Rijk opgelegd krijgen.	Sinds 2021 is de taakstelling voor de te huisvesten statushouders bijna verdubbeld. De verwachting is dat ook in 2023 sprake zal zijn van deze verhoogde taakstelling. De afdeling Werk, Inkomen & Zorg (WIZ) van de GR de Bevelanden coördineert de huisvesting van de statushouders. Het betreft een integraal vraagstuk waarbij meerdere partijen betrokken zijn; niet alleen op het gebied van wonen maar ook op sociaal vlak waaronder inburgering en arbeidsparticipatie.
Op basis van de uitgangspunten van de Veranderopgave inburgering doen wij een passend aanbod aan onze nieuwe inwoners in het kader van het nieuwe inburgeringsstelsel.	Namens Borsele en de andere Bevelandse gemeenten verzorgt WIZ de procesregie voor de inburgering, zet het budgetcoaching in voor het aanleren van financiële vaardigheden en koopt het taaltrajecten in. We subsidiëren Vluchtelingenwerk voor onder meer de maatschappelijke begeleiding van onze statushouders. We richten ons daarbij ook op het financieel ontzorgen van statushouders zodat financiële problemen worden voorkomen en zij zo snel mogelijk kunnen participeren in de maatschappij.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Percentage werkloosheid	2,6%	n.n.b.	-	-	2,9%

Percentage werkloosheid

De werkloze beroepsbevolking (15-75 jaar) als percentage van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking.

6.3 Inkomensregelingen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Kinderen mogen niet de dupe worden van de financiële situatie van hun ouders.	We zorgen voor een volledig 'kindpakket' voor kinderen in armoedegezinnen door subsidiëring van voorzieningen voor kinderen. Ook organiseren we lokaal activiteiten waardoor kinderen kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. Voorbeelden hiervan zijn: Bons (Borsele Na School; laagdrempelige naschoolse activiteiten), de Kledingbank, de Voedselbank, stichting Leergeld en zowel het Jeugd- als het Volwassenenfonds Sport & Cultuur. Samen met het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en de jeugdgezondheidszorg (JGZ) kijken we hoe we de desbetreffende gezinnen nog eerder en beter kunnen ondersteunen.
Inwoners hebben perspectief op een schuldevrije toekomst.	We geven uitvoering aan de acties uit de kadernota 'Leven zonder geldzorgen'. We brengen inwoners met betalingsproblemen zo vroeg mogelijk in beeld: we zetten vroegtijdige hulpverlening in door gebruik te maken van geconstateerde signalen. We continueren deze 'vroegsignalering' van schulden samen met onze netwerkpartners. Via WIZ bieden we schulddienstverlening aan en zorgen we dat inwoners en ondernemers met financiële zorgen bekend zijn met de mogelijkheid hierop een beroep te kunnen doen. Voor deze doelgroepen met schulden zoeken we een passende oplossing. Daarnaast bieden we ondersteuning en zetten we in op preventie via de vrijwillige thuisadministratie.

6.4 WSW en beschut werk

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We streven naar een zo hoog en duurzaam mogelijke arbeidsparticipatie, dan wel maatschappelijke participatie van onze inwoners.	Via de regionale samenwerking van De Betho bieden we mensen met een beperking werkgelegenheid aan, onder aangepaste omstandigheden. Dat doen we door middel van: beschut werken, dagbesteding, de bestaande werkverbanden 'sociale werkvoorziening' en re-integratie-activiteiten voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. We geven uitvoering aan de zogeheten baanafspraken. Dat wil zeggen dat we personen met een arbeidshandicap plaatsen in reguliere banen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Herijking van de huidige re-integratievoorzieningen en -trajecten. Om een integrale werkwijze te ontwikkelen voor de dienstverlening aan de veranderende doelgroep in de Participatiewet.	We brengen de behoeften van de doelgroep in beeld en vergelijken die met de beschikbare re-integratie-instrumenten in en buiten de regio. We bezien op welke manier we behoeften en beschikbaarheid beter op elkaar kunnen aansluiten; ook waar het gaat om 'beschut werk'.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal lopende re-integratievoorzieningen per 1.000 inwoners 15 - 74 jaar	15	15	-	-	15

Lopende re-integratievoorzieningen per 1.000 inwoners

Het totaal van alle re-integratie- en participatievoorzieningen die binnen de Statistiek Re-integratie door Gemeenten (SRG) vallen.

6.5 Arbeidsparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We streven naar een stabiele arbeidsparticipatie voor onze inwoners.	Via onder meer het Werkgeversservicepunt (WSP) begeleiden we inwoners naar betaald werk en maatschappelijke participatie. Daarbij bieden we zo nodig een inkomensvoorziening op basis van de Participatiewet. Jongeren tot 27 jaar zonder startkwalificatie geven we de mogelijkheid om aan een zogeheten kwalificerend traject deel te nemen. We doen dit in samenwerking met het Regionaal Bureau Leerlingzaken Oosterschelderegio.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal personen met een bijstandsuitkering per 1.000 inwoners	17,8	16,5	-	-	16,5

Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners

Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB tot en met 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015).

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Beleidsregels Wet Inburgering 2021 GR Samenwerking de Bevelanden	Niet van toepassing
Verordening Individuele Inkomenstoeslag (2015)	Niet van toepassing
Verordening Individuele Studietoelage (2015)	Niet van toepassing
Verordening Declaratiefonds (2019)	Niet van toepassing
Verordening Re-integratie en Tegenprestatie Participatiewet (2017)	Niet van toepassing

Omschrijving	Herzieningsdatum
Verordening Cliëntenparticipatie (2015)	Niet van toepassing
Beleidsplan schulddienstverlening 2022	Niet van toepassing
Beleidsplan en controleplan Hoogwaardig Handhaven (2008)	Niet van toepassing
Verordening beschikkingstermijn schuldhulpverlening (2021)	Niet van toepassing
Handhavings- en Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ (2022)	Niet van toepassing

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma
Samenwerkingsverband GR de Bevelanden
GR De Betho

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Werk en inkomen	(bedragen x € 1.000)					
---------------------------------	----------------------	--	--	--	--	--

	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten						
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	108	313	175	170	167	167
6.3 Inkomensregelingen	4.971	4.984	4.716	4.718	4.718	4.718
6.4 WSW en beschut werk	1.529	1.575	1.562	1.561	1.570	1.565
6.5 Arbeidsparticipatie	560	616	589	589	589	589
6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0	16	16	16	16
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	16	0	0	0	0
Totaal lasten	7.168	7.505	7.058	7.055	7.061	7.056
Baten						
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	1.635	1.559	1.541	1.540	1.550	1.534
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	144	0	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	3.893	3.387	3.330	3.330	3.330	3.330
6.4 WSW en beschut werk	270	0	0	0	0	0
Totaal baten	5.798	5.090	4.871	4.870	4.880	4.864
Saldo programma	1.370	2.415	2.187	2.184	2.181	2.191
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	22	234	0	0	0	0
Lasten						
Totaal saldo programma	1.348	2.181	2.187	2.184	2.181	2.191

Financiële analyse (meerjarig)*Samenkracht en burgerparticipatie*

In 2022 hebben we het krediet en de rijksvergoeding van € 144.000 opgenomen voor de invoering van de Wet Inburgering 2021. Daarnaast zijn er geen bijzonderheden te melden.

Inkomensregelingen

De lasten van dit taakveld dalen per saldo met € 211.000. De uitvoering van de inkomensregelingen is belegd bij GR de Bevelanden, afdeling Werk Inkomen en Zorg (WIZ). Het actieplan WIZ is de basis voor de geraamde bedragen. De rijksvergoeding (gebundelde uitkering) is structureel bijgesteld. In 2022 is een krediet en de rijksbijdrage geraamd voor de Wet inburgering nieuwkomers voor € 144.000. Ook zijn er voor diverse corona-compensatiepakketten kredieten geraamd (€ 234.000) die we dekken uit de mutaties reserves (baten). De belangrijkste hiervan zijn de TONK-regeling voor een bedrag van € 188.000

en corona compensatiemiddelen voor re-integratiekosten voor een bedrag van € 36.000. TONK is de afkorting van 'Tijdelijke ondersteuning noodzakelijke kosten'.

WSW en beschut werken en algemene uitkering

De uitvoering hiervan ligt met name bij De Betho en is grotendeels budgettair neutraal door de uitkering van het gemeentefonds (taakveld 0.7) die hier tegenover staat.

Arbeidsparticipatie

Vanaf 2022 dalen onze lasten en baten van De Betho.

Reserves

Op dit programma zijn geen mutaties in de reserves geraamd vanaf 2023. Voor eventuele voor- en nadelen kan na een raadsbesluit een beroep worden gedaan op de Reserve Sociaal Domein. De mutaties van de reserves in 2022 betroffen zoals hierboven vermeld compensatiepakketten voor de coronacrisis.

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Zorg

Programmadoelstellingen

Het beleid op het terrein van zorg en welzijn is gericht op het zijn van een gemeente waarin het prettig samenleven is, waar mensen niet worden uitgesloten en waar zorg is voor elkaar. Doordat we problemen vroegtijdig signaleren en passend ondersteunen, doen we op termijn minder beroep op zwaardere (en duurdere) professionele zorg. We zetten in op zelfredzaamheid van onze inwoners waarbij - als onderdeel van de normalisering - hulp vragen aan je directe omgeving de norm is. Voor mensen die zonder hulp en ondersteuning niet verder komen, zoeken we samen naar een passende oplossing. Maar bij zogeheten lichtere problematiek willen wij sterker dan voorheen kijken naar wat mensen zelf en/of met hulp van hun omgeving kunnen. Daarbij kunnen de voorzieningen uit de basisstructuur een rol spelen. Als mensen desondanks niet verder komen, onderzoeken we het inzetten van een maatwerkvoorziening. Vanuit deze uitgangspunten hebben we het koersplan Sociaal Domein (hierna: koersplan) ontwikkeld. De gekozen maatregelen borduren deels voort op het al ingezette beleid zoals beschreven in het actieplan Sociaal Domein (hierna: actieplan). In 2023 zetten we deze doorontwikkeling voort.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We willen dat mensen zich meer inzetten voor burgerinitiatieven, vrijwilligerswerk en mantelzorg.	Onze welzijnsmedewerkers bouwen aan stevige sociale netwerken in de dorpen vanuit 'Borsele Voor Elkaar'. We leggen daarbij de nadruk op het betrekken en activeren van vrijwilligers en lokale partners zoals ondernemers, thuiszorgorganisaties, huisartsen, verenigingen en dorpshuizen.
We willen dat onze (kwetsbare, eenzame) inwoners zelf de regie over hun leven nemen door te werken aan een stevig sociaal netwerk in hun eigen omgeving.	We bieden onder andere algemene, laagdrempelige activiteiten aan vanuit het VrijwilligersHuis en Borsele Beweegt. We bieden ondersteuning aan vrijwilligers en mantelzorgers. We maken inwoners bewust van hun eigen verantwoordelijkheid om te anticiperen op het ouder worden door het verstrekken van informatie en advies.
Mensen met een zorg- en hulpbehoefte blijven zo lang mogelijk in hun eigen vertrouwde omgeving wonen.	We zetten continu in op het werven van vrijwilligers met behulp van ons online dienstenplatform 'Borsele Voor Elkaar'. We geven samen met betrokken partners inhoudelijk en financieel invulling aan een nieuwe benadering van de welzijnsactiviteiten. Daarbij haken we aan bij ons ontmoetingsproject. Zo ontstaat een koppeling tussen de preventieve aanpak van eenzaamheid met de activiteiten voor onze kwetsbare inwoners. We bieden de woonplusregeling aan voor een bijdrage in kleine woningaanpassingen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We ontwikkelen de verbinding tussen preventie en zorg.	We leggen een koppeling tussen het preventieve jeugd- en jongerenwerk met licht ambulante begeleiding van jongeren, ondersteuning van gezinnen en opbouwwerk. Onze jongerenwerker bevordert de overgang 18-/18+ naar jongvolwassenheid. Samen met zorgaanbieders werken we aan een goede verbinding tussen voorliggende voorzieningen en de maatwerkvoorzieningen Jeugd en Wmo.
We gaan 'Welzijn Nieuwe Stijl' in de volle breedte doorontwikkelen.	We zien 'Welzijn Nieuwe Stijl' breder dan het geven van informatie en advies. We verschuiven de werkzaamheden meer richting lichte hulpverlening in het voorliggend veld. Dit vraagt een andere inzet en vaardigheden: de rol van de welzijnswerkers verandert.
Een aanbod en aanpak waarmee we in een vroeg stadium in hulpvragen kunnen voorzien om inzet van dure zorg te voorkomen.	We geven bekendheid aan de algemene (preventieve) voorzieningen. We investeren in een breed netwerk met onze zorgpartners en vrijwilligers waardoor formele en informele zorg goed op elkaar aansluiten. Samen met onze zorgpartners ontwikkelen we een voorliggend aanbod dat goed aansluit bij de behoeften van onze inwoners. We zetten stevig in op communicatie over normalisering en de eigen verantwoordelijkheid.
We werken met gebiedsgerichte teams waarbij integraliteit tussen de verschillende zorgdomeinen (Wmo, Jeugd en Participatie) vooropstaat. De overige zorgwetten hanteren we consequent als voorliggende voorziening.	De inzet is erop gericht om de toegang tot zorg en ondersteuning lokaal in te richten. Over de grenzen van de beleidsvelden heen, werken we toe naar een integrale werkwijze voor de diverse wetten. Hierbij passen we ook een striktere afbakening toe van de Jeugdwet/Wmo versus andere zorgwetten (Wet langdurige zorg en Zorgverzekeringswet). We maken een start met het gezamenlijk uitdragen van de visie op '1Gezin-1Plan-1Regisseur' (1G1P1R).
Kinderen tussen twee en vier jaar voorbereiden op de basisschool. Bij de peutergroepen leren kinderen sociale vaardigheden zoals vriendjes maken, op hun beurt wachten en te delen. Daarnaast maken ze ontwikkelingen door met betrekking tot 'spraak en taal', leren ze tellen en wordt er veel bewogen en gespeeld, wat goed is voor hun motoriek.	Met het subsidiëren van peutergroepen voor twee- en driejarigen zien we erop toe dat ieder kind de kans wordt gegeven zich te ontwikkelen; ter voorbereiding op de basisschool.
Veilige kinderopvang en peutergroepen waar kwaliteit vooropstaat en kinderen zich kunnen ontwikkelen.	We dragen zorg voor het toezicht op alle locaties voor kinderopvang (inclusief peutergroepen). Dit doen we in nauwe samenwerking met de GGD.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
In een vroeg stadium aansluiten bij de leefwereld van jonge gezinnen.	Onze jeugd- en gezinsondersteuners (voorheen: opvoedcoaches) bepalen samen met de kinderopvang en JGZ of ondersteuning in een vroeg stadium in het gezin nodig is. We zoeken hierin ook de verbinding met het welzijnswerk van ons VrijwilligersHuis. Samen met diverse zorgorganisaties werken we aan een kansrijke start voor ieder kind. Met dat collectieve aanbod ondersteunen we - op gepaste wijze - gezinnen die dat nodig hebben, al vroeg: bij kinderwens, zwangerschap en vroeg na de geboorte.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Stapelning in huishoudens met voorzieningen per wet	18	17	-	-	17
Percentage huishoudens met zorg en ondersteuning	20,4%	20,8%	-	-	20,8%

Stapelning in huishoudens met voorzieningen per wet

Het aantal huishoudens met een voorziening binnen meer dan één wet binnen het Sociaal Domein (Jeugdwet, Wmo, Participatiewet).

Percentage huishoudens met zorg en ondersteuning

Voorziening sociaal domein bedoeld voor specialistische ondersteuning die personen en huishoudens ontvangen in het kader van Jeugdwet, Participatiewet of Wmo 2015.

6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Wij willen een zorgstructuur creëren om passende zorg te leveren voor jongeren.	We bouwen verder aan de doelstellingen van het Consultatie- en Regie Team (CRT) Borsele zoals beschreven in het koersplan. Daarmee leggen we de laatste hand aan de opzet van een sluitende zorgstructuur binnen de jeugdzorg. Ook stimuleren we de integrale samenwerking van 0 tot 100 jaar voor de hele zorgketen.
Verbetering van de vroegsignalering.	In plaats van hulptrajecten zetten we in op preventieactiviteiten en de inzet van basisvoorzieningen. Binnen ons welzijnswerk richten we ons de komende twee jaren op activiteiten ter versterking van een specifieke groep jongeren ter voorkoming van overlast in sommige buurten.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Verdere professionalisering van onze gemeentelijke toegang.	We sturen strikter op de duur en omvang van indicaties. We gaan bij de inzet van maatwerkvoorzieningen Wmo en jeugdzorg werken met een doelgerichte aanpak. Deze is gericht op instroombeperking en uitstroombetovordering. Bij een aanvraag tot verlenging van de maatwerkvoorzieningen toetsen we of de beoogde resultaten bereikt zijn; daar waar nodig stellen we bij.

6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het stimuleren van zelfredzaamheid om de zorg betaalbaar te houden.	We geven uitvoering aan Beter (T)Huis In Borsele: waar mogelijk koppelen we dat aan het actieplan en het werkplan van ons VrijwilligersHuis, bijvoorbeeld: ▪ We organiseren preventieve huisbezoeken voor inwoners van 75+. ▪ We stimuleren de mogelijkheden om langer zelfstandig wonen mogelijk te maken. ▪ We creëren een sociale ontmoetingsplek in de dorpen voor een brede doelgroep waarbij we aandacht hebben voor de problematiek van eenzaamheid, dementie en extramuralisering. We zien hier een kans en rol weggelegd om dit te laten organiseren in de kernen; we jagen dit aan vanuit het VrijwilligersHuis. ▪ We bieden ondersteuning in het voorliggend veld door het aanbieden van algemene voorzieningen zoals een inloopvoorziening voor dagbesteding.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal inwoners met individuele Wmo-voorzieningen per 1.000 inwoners (Ondersteuning Thuis)	14	14	-	-	14
Aantal inwoners met individuele Wmo-voorzieningen per 1.000 inwoners (Hulp bij het huishouden)	27	29	-	-	29
Aantal inwoners met individuele Wmo-voorzieningen per 1.000 inwoners (Hulpmiddelen en diensten)	42	42	-	-	42
Aantal inwoners met individuele Wmo-voorzieningen per 1.000 inwoners (Verblijf en Opvang)	n.n.b.	n.n.b.	-	-	n.n.b.
Aantal indicaties met een looptijd van 10 jaar of langer	406	415	-	-	415

Aantal inwoners met individuele Wmo-voorzieningen per 1.000 inwoners

Ondersteuning thuis: hieronder vallen onder andere dagbesteding en begeleiding.

Hulp bij het huishouden: het aantal cliënten met een maatwerkarrangement in de categorie hulp bij het huishouden.

Hulpmiddelen en diensten: hieronder vallen onder andere een rolstoel, een woningaanpassing of een vervoersdienst.

Verblijf en opvang: hieronder vallen onder andere beschermd wonen en maatschappelijke opvang.

Aantal indicaties voor onbepaalde tijd

Het betreft hier het aantal indicaties met een indicatieduur van 10 jaar of langer.

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een betere deelname aan de samenleving van inwoners met fysieke beperkingen.	We bieden maatwerk door de inzet van materiële en immateriële voorzieningen en bieden de keuze aan voor een Persoonsgebonden Budget (PGB). We betrekken hierbij het netwerk van de hulpvrager.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal cliënten met begeleiding per 1.000 inwoners	10	11	-	-	11
Aantal cliënten met dagbesteding per 1.000 inwoners	5	4	-	-	-
Aantal nieuwe toegewezen aanvragen huishoudelijke hulp	-	100	-	-	100

Aantal cliënten met begeleiding per 1.000 inwoners

Dit betreft het aantal cliënten met begeleiding, een maatwerkarrangement in de categorie Ondersteuning Thuis.

Aantal cliënten met dagbesteding per 1.000 inwoners

Dit betreft het aantal cliënten met dagbesteding, een maatwerkarrangement in de categorie Ondersteuning Thuis.

Aantal nieuwe toegewezen aanvragen huishoudelijke hulp

Het aantal nieuwe klanten met een toekenning huishoudelijke hulp (Wmo). Dit geeft inzicht in de instroom en toegekende aanvragen. Lopende indicaties en verlengingen worden hierbij buiten beschouwing gelaten. Voor de jaren 2019 en 2020 zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar.

6.72 Maatwerkdienstverlening 18-

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We willen in Borsele integrale, adequate en kwalitatief goede jeugdhulp bieden.	Onze toegangsprofessionals zijn voldoende toegerust om in te schatten wat nodig is. Dit leidt enerzijds tot - waar mogelijk - vervanging van zwaardere trajecten door lichtere. Anderzijds kan het ook leiden ook tot het inzetten van zwaardere hulp zonder eerst een licht traject aan te bieden (matched care). Matched care is zorg die erop gericht is de cliënt zo snel mogelijk op de meest geëigende plaats te behandelen. Aan de hand van een normatief afwegingskader geven we nog duidelijker aan wat jeugdhulp precies is en wat past binnen het voorliggend veld. Daarbij geven wij ook aan wat de grenzen van de Jeugdwet zijn en onder welke voorwaarden jeugdhulp mag worden verleend. In de praktijk betekent het onder andere dat we scherper zijn op het handelen van de gecontracteerde zorgaanbieders. Hiermee sturen we meer op het handelen van onze eigen professionals op het gebied van jeugd en gezin en beperken we de keuzevrijheid voor de duur en het volume van de zorginzet bij de zorgaanbieders.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal nieuwe casussen binnen de toegang	-	203	-	-	220
Percentage jongeren met jeugdhulp (aandeel jongeren tot 18 jaar)	10,9%	12,8%	-	-	12,5%
Verdeling jeugdzorgtrajecten (percentage jeugdhulp met verblijf)	9,5%	10,4%	-	-	10,0%
Verdeling jeugdzorgtrajecten (percentage jeugdhulp zonder verblijf)	82,8%	80,9%	-	-	82,0%
Verdeling jeugdzorgtrajecten (percentage jeugdbescherming)	8,0%	8,7%	-	-	7,5%
Verdeling jeugdzorgtrajecten (percentage jeugdreclassering)	0,0%	0,0%	-	-	0,01%
Aantal toewijzingen ten opzichte van het aantal cliënten	1,70	1,65	-	-	1,65

Aantal nieuwe casussen binnen de toegang

Alle binnengekomen en behandelde casussen. Het gaat hierbij om enkelvoudige en meervoudige vragen van zowel ouder(s)/verzorger(s) als professionals, die al dan niet leiden tot een aanvraag jeugdhulp. Over de jaren 2019 en 2020 zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar.

Percentage jongeren met jeugdhulp (aandeel jongeren tot 18 jaar)

Dit betreft hulp en Zorg in Natura aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

Verdeling Jeugdzorgtrajecten:

Jeugdhulp met verblijf: de jongere verblijft elders. Of anders gezegd, de jongere slaapt formeel niet thuis in het eigen gezin. Dit betekent dat het hier alleen om de verblijfsvormen gaat waarbij er sprake is van een overnachting.

Jeugdhulp zonder verblijf: de jongere verblijft thuis in het eigen gezin. Of anders gezegd, de jongere slaapt thuis.

Jeugdbescherming: dit is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst.

Jeugdreclassering: het betreft een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar die voor hun 18^e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen.

Aantal toewijzingen ten opzichte van het aantal cliënten

Een toewijzing is een toekenning van jeugdhulp door de gemeente aan een jeugdhulpaanbieder op cliëntniveau. Hiermee bevestigt de gemeente aan de jeugdhulpaanbieder dat deze jeugdhulp aan die jeugdige mag leveren en dat de ingezette jeugdhulp zal worden betaald (als deze binnen de toegewezen omvang en periode blijft). In dit verband wordt in één en dezelfde periode het aantal toewijzingen afgezet tegen het aantal unieke cliënten.

6.81 Geëscaleerde zorg 18+

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We gaan inwoners met psychische en/of psychosociale problemen zo veel mogelijk in de eigen omgeving zorg bieden.	Om inwoners zo lang mogelijk in de eigen omgeving te laten wonen, bieden we hun ambulante zorg aan. We geven uitvoering aan het plan van aanpak verwarde personen. We werken met het netwerk van de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ) om met de juiste partners casussen af te stemmen. We leggen daar ook de verbinding met het sociale netwerk via de welzijnswerkers vanuit ons VrijwilligersHuis.

6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Terugdringen en duurzaam oplossen van huiselijk geweld en kindermishandeling door specialistische voorzieningen in Zeeland beschikbaar te houden.	We voeren acties uit zoals omschreven in de regiovisie 'Voor een toekomst zonder Geweld'. Samen met Veilig Thuis bouwen we verder aan het verkorten van de veiligheidsketen. Ook verkennen we de mogelijkheden die bijdragen aan een actieve verbinding met onze lokale zorg, waardoor deze professionals (ook preventief) beter in staat zijn te handelen in situaties waarin sprake is van kindermishandeling of huiselijk geweld. Vanuit het kwaliteitskader 'Werken aan veiligheid' voeren we een zelfscan uit om de hiaten in beeld te brengen. Daarna stellen we een verbeterplan op.
We voorkomen dat kinderen (te) lang op passende hulp moeten wachten en creëren een gerichte integrale en efficiënte aanpak complexe en/ of duurdere casussen.	Als uitvoering van 'maatregel 1' (gebiedsgericht werken; sociaal gebiedsteam) uit het koersplan, zijn we gestart met de vormgeving van het CRT. In eerste instantie richt dit CRT zich op complexe casussen met veiligheidsissues. Casusregie alsook ondersteuning en versterking van onze jeugdprofessionals, is hierbij volop in ontwikkeling. Een andere mogelijke taak voor dit CRT is het heroverwegen van de hulp die is ingezet in de gezinnen met de duurste casussen én de trajecten met verblijf.

7.1 Volksgezondheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het bevorderen van de algemene gezondheidstoestand van de bevolking.	De GGD Zeeland geeft namens de dertien Zeeuwse gemeenten uitvoering aan de wettelijke taak op het gebied van preventief gezondheidsbeleid zoals beschreven in de Wet publieke gezondheid (Wpg). De verdere ontwikkeling van het rijksvaccinatieprogramma (RVP), de samenhang met de Omgevingswet en de aanpak van het jeugdartsentekort zijn enkele van de speerpunten. Naast de regionale paragraaf voor het gezondheidsbeleid hebben we onze lokale preventieve gezondheidsactiviteiten opgenomen in het actieplan. Vanuit de provinciale, regionale en lokale opgaven leggen we koppelingen tussen onder andere gezondheid, preventie, zorg, bewegen, sport en veiligheid. Deze krijgen een praktische uitwerking door middel van integrale projecten uit ons actieplan, zoals de uitvoering van het lokaal preventieakkoord.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Actieplan Wonen, Zorg en Welzijn: Beter (T)Huis in Borsele (2016-2020)	Niet van toepassing
Visie De brede scholen verbreed (2009)	Niet van toepassing
Verordening Wet maatschappelijke ondersteuning (2021)	Niet van toepassing
Financieel besluit Wmo (2017)	2020
Actieplan Sociaal Domein (2020-2023)	2024
Beleidsregels Wmo (2021)	2021
Transformatieagenda jeugdzorg Zeeland (2018-2021)	Niet van toepassing
Regionale Nota Gezondheidsbeleid (2022-2025)	2026
(Regionale) Kadernota Sociaal Domein (2018-2021)	2022
Verordening Jeugdhulp (2021)	Niet van toepassing
Nadere regels Jeugdhulp (2021)	Niet van toepassing
Inkoopbeleid Jeugdhulp Zeeland (2020)	2023
Beleidsregels tegemoetkoming Kinderopvang op sociaal medische indicatie gemeente Borsele 2022	Niet van toepassing
Toegangsregeling beschermd wonen en Intensieve begeleiding Thuis 2022	Niet van toepassing

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma
Gemeenschappelijke gezondheidsdienst Zeeland (GGD)
Veiligheidsregio Zeeland
Gemeenschappelijke regeling de Bevelanden
Samenwerkingsverband Welzijnzorg Oosterschelderegio

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Zorg			(bedragen x € 1.000)				
	Rekening						
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	
Lasten							
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.378	1.266	1.918	1.924	1.877	1.875
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.277	1.627	1.734	1.734	1.734	1.734
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.105	1.036	1.048	1.049	1.049	1.049
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	4.898	5.285	0	0	0	0
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	0	0	2.611	2.612	2.612	2.612
6.71b	Begeleiding (WMO)	0	0	2.495	2.495	2.515	2.515
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0	81	78	78	78
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	6.112	6.033	0	0	0	0
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	0	0	1.115	1.115	1.115	1.115
6.72b	Jeugdhulp behandeling	0	0	593	593	593	593
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	0	0	534	534	534	534
6.72d	Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	0	537	537	537	537
6.73a	Pleegzorg	0	0	625	625	625	625
6.73b	Gezinsgericht	0	0	128	128	128	128
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	0	0	1.007	1.007	1.007	1.007
6.74a	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	0	0	1.215	1.215	1.215	1.215
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	0	501	501	501	501
6.74c	Gesloten plaatsing	0	0	179	179	179	179
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	28	126	0	0	0	0
6.81b	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	0	43	43	43	43
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	964	913	0	0	0	0
6.82b	Jeugdreclassering	0	0	27	27	27	27
6.82a	Jeugdbescherming	0	0	464	464	464	464
7.1	Volksgezondheid	1.079	1.043	1.174	1.174	1.174	1.174
Totaal lasten		16.840	17.328	18.029	18.034	18.006	18.004
Baten							
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	17	52	53	53	53	53
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	8	0	0	0	0	0
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	138	1.318	0	0	0	0
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	0	0	160	160	160	160
6.71b	Begeleiding (WMO)	0	0	573	573	573	573
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	63	0	0	0	0	0
7.1	Volksgezondheid	23	19	0	0	0	0
Totaal baten		249	1.388	786	786	786	786
Saldo programma		16.592	15.939	17.243	17.248	17.220	17.219

	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	604	1.972	0	0	0	0
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	317	1.384	0	0	0	0
Totaal saldo programma	16.305	15.352	17.243	17.248	17.220	17.219

Financiële analyse (meerjarig)

Samenkracht en burgerparticipatie

Zoals bij het programma Leefbaarheid, Cultuur, Onderwijs en Sport toegelicht, wordt taakveld 6.1 in beide programma's opgenomen. De personele kosten van dit taakveld worden vanaf 2023 samengevoegd en volledig verantwoord op het programma Zorg.

Vanaf 2023 verandert de indeling van de taakvelden. De taakvelden zijn verder verfijnd zodat het Rijk gedetailleerdere informatie heeft en beter gemeenten onderling kan vergelijken. We hebben getracht de indeling vanaf 2023 hierop aan te passen. Gezien het korte tijdspad en de afhankelijkheid van andere partijen zullen op de indeling nog aanpassingen plaatsvinden. Verder hebben we geen bijzonderheden te melden op dit taakveld.

We nemen de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen voor het volledige (reële) bedrag op in onze gemeentelijke begroting. Dit betreft de uitgaven in het kader van onder meer de Wmo maatwerkvoorzieningen (bijvoorbeeld individuele begeleiding en huishoudelijke verzorging) en Zorg in Natura jeugdhulp (bijvoorbeeld jeugd-GGZ, persoonlijke verzorging en kortdurend verblijf voor 18-). We kopen deze zorg in via onze samenwerkingsverbanden: Wmo via het SWVO en de jeugdhulp via de IJZ. De bijdrage aan IJZ is geraamd op € 6,9 miljoen en is voornamelijk verdeeld over de taakvelden 6.72 tot en met 6.82. Voor het SWVO bedraagt de bijdrage ongeveer € 5,6 miljoen verdeeld over de taakvelden 6.2 tot en met 6.71d.

Actieplan Sociaal Domein

De investeringen in het Actieplan Sociaal Domein - die uitgewerkt zijn in het koersplan - waren oorspronkelijk geraamd op € 285.000 (2020), € 418.000 (2021), € 383.000 (2022) en € 384.000 (vanaf 2023). Deze investeringen moeten leiden tot bezuinigingen die oplopen tot structureel € 975.000. Deze bezuinigingen zijn in de kadernota 2022-2025 vanaf 2023 verlaagd met € 300.000 vanwege een hogere uitkering uit het gemeentefonds voor de oplopende tekorten in de jeugdzorg. Vervolgens is de taakstelling verhoogd vanwege de korting in het gemeentefonds als gevolg van het zogenaamde woonplaatsbeginsel. In theorie zou dit moeten leiden tot een lagere bijdrage aan IJZ. De taakstellende bezuiniging bedroeg voor 2022 € 1.050.000 en vanaf 2023 € 1.083.000. Voor de volledige taakstelling verwijzen we u naar de paragraaf Bezuinigingen.

We behalen met de uitvoering van ons koersplan de eerste resultaten. We zien een betere beheersing van het aantal cliënten, het soort en de duur van begeleidingstrajecten. Dit leidt tot een betere kostenbeheersing en een normalisatie van het kostenniveau. Inmiddels is, ook bij het Rijk, wel duidelijk dat een kostenreductie van een dergelijke omvang niet realiseerbaar is. De kosten van jeugdhulp stijgen sterk door capaciteitsproblemen, werkdruk en CAO-ontwikkelingen. Het Rijk heeft dit erkend en extra middelen voor de jeugdzorg beschikbaar gesteld voor 2023. Het structurele karakter is nog niet definitief,

maar mogen wij wel ramen van de toezichthouder. Deze structurele middelen zetten we in om de taakstellende bezuiniging af te ramen. De taakstelling wordt zodoende gereduceerd tot € 450.000. Een mogelijk gunstig effect van het woonplaatsbeginsel en de doorontwikkeling van het koersplan in de komende jaren kunnen we inzetten voor verdere realisatie van de taakstelling.

Volksgezondheid

Voor de GGD houden we vanaf 2023 rekening met hogere lasten van € 150.000. De GGD kampt met personele (organisatorische) capaciteitsproblemen die een structurele oplossing vragen.

Reserves

Vanaf 2023 wordt geen beroep op reserves gedaan. In 2022 is bij de jaarrekening 2021 € 1,3 miljoen toegevoegd aan de reserve Sociaal Domein waardoor deze zowel in de baten als de lasten te zien zijn. Daarnaast hebben we in 2022 nog niet-bestede coronamiddelen voor Wmo en jeugd uit 2020-2021 overgeheveld.

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Milieu

Programmadoelstellingen

De rioleringsdoelstelling is om het rioleringsstelsel doelmatig te onderhouden. Hierbij wordt rekening gehouden met de klimaatverandering en schaarste van zoetwater. Sommige maatregelen betreffen niet de riolering, maar de openbare ruimte, zoals tijdelijke afvoer van water over de weg en opvang van water in openbaar groen. Door aandacht te geven aan voorlichting, communicatie en controle willen we verdere stappen zetten om het aantal kilogrammen huishoudelijk restafval per inwoner per jaar terug te dringen. Gerichte afvalcommunicatie is daarbij leidend. Goed gescheiden afval is beter te recyclen. We willen mensen bewust maken dat afval grondstof is. Het zwaartepunt van het milieubeleid ligt op de implementatie van duurzaamheidsmaatregelen. Op het gebied van de energietransitie werken we aan een wijk/dorpsgerichte aanpak om woningen gereed te maken voor een aardgasvrije toekomst. We passen klimaatadaptieve maatregelen toe in de openbare ruimte en we verbeteren de biodiversiteit in en rondom onze dorpen.

7.2 Riolering

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Doelmatige inzameling en transport van afvalwater.	We zorgen voor goed onderhouden rioleringen en scheiding van de afvalwaterstromen van schoon en vuil water zoals is aangegeven in het Gemeentelijk Rioleringsplan 2019-2023 (GRP). Voor doelmatig onderhoud renoveren we waar mogelijk de riolering met de kousmethode of voeren we deelreparaties uit in plaats van de buis volledig te vervangen. De kosten zijn lager en de uitvoeringsduur is korter. Door de klimaatsverandering zijn er meer zettingen in de ondergrond met meer lekkages. Om schade aan de weg te voorkomen worden deze zo snel mogelijk gerepareerd.
Een duurzaam riolerings- en watersysteem.	De hoeveelheid rioolvreemd water op de riolering, zoals drainagewater, verminderen tot maximaal 10%. We streven naar 2% minder energieverbruik voor de gemalen en drukrioleringen per jaar.
Voorkomen van wateroverlast en klimaatadaptatie.	Om wateroverlast te voorkomen wordt neerslag waar mogelijk in openbaar groen opgeslagen en deels bovengronds afgevoerd. In 2023 wordt een regenwaterriool in de Wilhelminastraat in Oudelande aangelegd. In de Florishoek, Schansstraat en de Torenstraat in Baarland worden regenwaterriolen aangelegd. Het water van en nabij het kruispunt VanTilburghstraat-Paulushoekseweg in Driewegen wordt rechtstreeks bovengronds afgevoerd naar polderwater.
Een klimaatbestendige openbare ruimte met minder wateroverlast en hittestress.	Samen met het waterschap onderzoeken we voor de Stedelijke wateropgaves (SWO) de water- en klimaatknelpunten. Voor 2023 staat Heinkenszand op het onderzoeksprogramma.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Vasthouden van en het vergroten van de beschikbaarheid van zoetwater (Stedelijk waterplan Borsele).	In uitbreiding Platepolder wordt regenwater in de ondergrond geïnfiltreerd en worden extra sloten en een vijver aangelegd voor de opvang van regenwater. Met een stuw wordt neerslag vastgehouden in het gebied. In bestaand gebied wordt meer neerslagwater vastgehouden in openbaar groen.
Schoon oppervlaktewater, grondwater en een schone waterbodem.	We voeren de maatregelen uit die zijn aangegeven in het GRP. Een cruciaal element in de gemengde riolering is de uitstroom van de riooloverstort. De uitstroomconstructies van deze overstorten worden komende jaren verbeterd en onderhoudsvrij gemaakt met betonbestortingen.
Een kostendekkend tarief voor de rioolheffing.	Sinds 2022 verhogen wij de heffing, zoals in de kadernota 2022-2025 is aangegeven, tot 100% kostendekkende tarieven.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Percentage afgekoppeld regenwater van de gemengde riolering (scheiding afvalwaterstromen, vuil en schoonwater)	31%	31,5%	31%	32%	32,5%

Percentage afgekoppeld regenwater van de gemengde riolering

Het afkoppelen van regenwater heeft positieve neveneffecten, zoals een doelmatiger beheer in de afvalwaterketen door minder energieverbruik, schoner oppervlaktewater en een beter zuiveringsrendement van de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI).

7.3 Afval

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Behalen van de doelstelling van het uitvoeringsprogramma Van afval naar Grondstof (VANG).	De concrete doelstelling is maximaal 100 kilogram huishoudelijk restafval per inwoner per jaar te bereiken en 75% afvalscheiding. Dit doen we op basis van het VANG-plan. Door aandacht te geven aan voorlichting, communicatie en controle willen we verdere stappen zetten om het aantal kilogrammen huishoudelijk restafval per inwoner per jaar, terug te dringen. Gerichte afvalcommunicatie is daarbij leidend.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Percentage afvalscheiding (% gescheiden afval op totaal)	69%	70%	72%	73%	73%
Aantal kilo's restafval per inwoner per jaar (VANG-doelstelling)	259	230	226	215	210

Aantal kilo's restafval per inwoner per jaar (VANG-doelstelling)

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de inzameling van het huishoudelijk afval. De landelijke VANG-doelstelling bedraagt 75% afvalscheiding en maximaal 100 kilogram huishoudelijk restafval per inwoner per jaar. Onze streefwaarde met betrekking tot de aantal kilogrammen huishoudelijk restafval per inwoner wijkt af wegens bedrijfsafval. Nog te veel bedrijven maken gebruik van de milieustraten. In Olazverband lopen er onderzoeken naar toegangscontrole op de milieustraten en het ontwikkelen van een milieustraat van de toekomst.

7.4 Milieubeheer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Realiseren van een verduurzamingslag om te komen tot een aardgasvrije gebouwde omgeving.	We zien een versnelling van de energietransitie. Bij nieuwbouw is aardgasloos bouwen de norm, bij woningrenovatie is er groeiende aandacht voor energiebesparing en duurzame energieopwekking. Voor een verdere versnelling geven we richting aan de transitie naar een aardgasloze gebouwde omgeving met de Transitievisie Warmte (TVW). De vertaling van de TVW naar de praktijk doen we door samen met inwoners Wijk Uitvoerings Plannen (WUPs) op te stellen. We zorgen voor een concrete aanpak van diverse projecten, gericht op advies en ondersteuning aan inwoners en bedrijven.
We willen op termijn dat het wagenpark geen gebruik meer maakt van fossiele brandstoffen.	We doen onderzoek naar de verduurzamingsmogelijkheden van ons wagenpark. De resultaten van dit onderzoek gebruiken we om duurzame keuzes te maken bij het onderhoud en nieuwe investeringen in het wagenpark.
We actualiseren het beleid voor kleinschalige windturbines.	We werken aan een beleidsnotitie en doen onderzoek naar de mogelijkheden van kleinschalige windturbines bij agrariërs.
Uitvoering geven aan de projecten uit de duurzaamheidsvisie.	We herzien de huidige duurzaamheidsvisie en gaan aan de slag met de projecten die hierin opgenomen staan.
In Nederland streven we naar een volledig circulaire economie in 2050.	We zetten de eerste stappen, overeenkomstig het Rijksprogramma Circulaire Economie, om beleid te ontwikkelen op dit gebied.
We ontwikkelen een aanpak voor de bestrijding van energiearmoede.	We benutten de Rijksgelden die we hiervoor ontvangen hebben. We ontwikkelen een aanpak in samenwerking met andere Bevelandse gemeenten en voeren deze in 2023 uit.
We ontwikkelen een aanpak binnen het Nationaal Isolatie Programma om de komende jaren woningeigenaren te ondersteunen bij het isoleren van woningen.	We dienen een aanvraag in bij het Nationaal Isolatieprogramma om de Rijksmiddelen te ontvangen.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Nota Bodembeheer en Bodemkwaliteitskaart (2010)	2023
Nota Duurzaam bodembeleid (2012)	2023
Woonvisie Borsele 'groeien in kwaliteit' (2015-2019)	Nader te bepalen
Gemeentelijk Waterplan (2016-2023)	2023
Gemeentelijk Rioleringsplan (2019-2024)	2023
Duurzaamheidsvisie (2018)	2023
Dorpsvernieuwing 2.0 (2014)	Nader te bepalen
Structuurvisie Borsele 2015-2020 (2014)	Nader te bepalen
Regionale Energie Strategie 1.0 (2021)	2023

Verbonden partijen**Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma**

Openbaar Lichaam Afvalstoffenverwijdering Zeeland (OLAZ)
 Regionale uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Milieu		(bedragen x € 1.000)				
	Rekening					
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten						
7.2 Riolering	1.330	1.629	1.104	1.166	1.183	1.235
7.3 Afval	2.601	2.599	2.605	2.632	2.624	2.596
7.4 Milieubeheer	1.237	2.344	1.061	1.079	1.094	1.114
Totaal lasten	5.168	6.572	4.771	4.877	4.902	4.945
Baten						
7.2 Riolering	1.929	2.029	1.888	2.006	2.106	2.156
7.3 Afval	3.435	3.215	3.437	3.528	3.611	3.651
7.4 Milieubeheer	132	333	54	54	54	54
Totaal baten	5.496	5.576	5.378	5.587	5.770	5.860
Saldo programma	-328	996	-607	-710	-868	-914
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	263	1.096	39	39	39	39
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	0	0	0	1.500	2.750	0
Totaal saldo programma	-591	-100	-645	752	1.843	-953

Financiële analyse (meerjarig)*Riolering*

Conform de herstelbegroting 2021-2024 en de kadernota 2022-2025 is rekening gehouden met de stijging van het rioolrecht. De doelstelling is om in 2025 kostendekkende tarieven te hanteren. De stijging is terug te zien in de baten. Voor de kostendekkendheidsberekening verwijzen wij naar de paragraaf Lokale Heffingen. Verder zien we aan de lastenkant een stijging als gevolg van investeringen. Ten slotte zien we in de laatste jaarschijf (2026) zowel de lasten als de baten stijgen met € 50.000. Deze is afkomstig uit de kadernota 2023-2026 en is het gevolg van het omzetten van voorzieningen naar investeringen. In het begin levert het activeren een groter voordeel op en gedurende de jaren slaat dit om naar een nadeel waardoor we rekening moeten houden met deze lasten. Aangezien we naar kostendekkende tarieven willen toegroeien kunnen we de baten van de rioolheffing verhogen met hetzelfde bedrag.

Afval

Conform de herstelbegroting 2021-2024 en de kadernota 2022-2025 is rekening gehouden met de stijging van de afvalstoffenheffing. De doelstelling is om in 2025 kostendekkende tarieven te hanteren. De stijging is terug te zien in de baten. Voor de kostendekkendheidsberekening verwijzen wij naar de paragraaf Lokale Heffingen. Aan de lastenkant ontstaat een daling vanaf 2024 door de vrijval van kapitaallasten.

Milieubeheer

De lasten stijgen marginaal in de jaren doordat de bijdrage aan de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Zeeland stijgt. De baten zijn meerjarig hetzelfde. Het verschil in baten ten opzichte van 2022 wordt verklaard door de specifieke uitkering van de Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW) van € 280.000.

Reserves

De afschrijvingslasten van investeringen en maatregelen tegen wateroverlast ten gevolge van de klimaatverandering dekken we door onttrekkingen aan de egalisatiereserve investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut voor structureel € 39.000.

Het verschil in de lasten van 2023 ten opzichte van 2022 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2021. Dit is ook terug te zien in de mutaties van de reserves. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste restantkredieten in dit programma zijn:

- IBP-middelen (€ 698.000);
- Asbestsanering (€ 91.000);
- RREW (€ 280.000).

Incidentele baten en lasten

We willen een reserve Duurzaamheid vormen. In 2024 en in 2025 storten we respectievelijk € 1.500.000 en € 2.750.000 in deze reserve.

Programma Ruimtelijke ontwikkeling

Programmadoelstellingen

Het bevolkingsaantal van de gemeente Borsele blijft volgens de laatste prognoses tot 2035 stijgen en zal in samenstelling veranderen. Het passend faciliteren van deze groei vormt de komende jaren één van de belangrijkste uitdagingen. Onze ambitie is dan ook een passend woningaanbod te creëren voor jong en oud, arm en rijk, kleine en grote huishoudens, met of zonder zorg, waarbij vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar aansluiten. Om voor al deze huishoudens aantrekkelijk te zijn, hebben we een woonomgeving nodig die aanspreekt. Het gaat meer om de kwaliteit van wonen: het gaat niet alleen over bouwen, maar ook over wat we vernieuwen en toevoegen en op welke plek. Daarnaast streven we naar een woningvoorraad met een meer duurzaam, robuust en toekomstbestendig karakter. Het bieden van kwaliteit in de woon- en leefomgeving is hierdoor nog belangrijker dan in het verleden. Om tot een passend woon- en leefklimaat te komen - dat voorziet in de behoefte op (lange) termijn - zullen we actief beleid moeten voeren. Dit beleid dragen we breed uit in onze woonomgeving en visie op ruimtelijke ordening. Hier is een cruciale rol weggelegd voor de inwoners van onze gemeente alsmede voor onze andere partners: woningcorporatie, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven.

8.1 Ruimte en leefomgeving

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Opstellen omgevingsvisie.	De structuurvisie Borsele 2015-2020 had een looptijd tot en met 2020. Op 1 januari 2023 treedt de Omgevingswet in werking. Op basis van deze wet zijn wij verplicht een omgevingsvisie op te stellen. De planning is erop gericht om de Omgevingsvisie door de gemeenteraad te laten vaststellen in het eerste kwartaal van 2023, maar in ieder geval na inwerkingtreding van de Omgevingswet.
Tegengaan van verpaupering van bebouwing in het buitengebied.	Het ruimtelijk beleid voorziet in ruime mogelijkheden tot herbestemming van bedrijfsgebouwen en biedt ruimte voor het toevoegen van economische nevenactiviteiten aan bestaande bedrijfsactiviteiten.
Het vaststellen van nieuwe regionale woningmarktafspraken de Bevelanden.	In de nationale woon- en bouwagenda van maart 2022 is bepaald dat er in Nederland tot 2030 900.000 woningen gebouwd moeten worden waarvan twee derde betaalbaar. De provincie Zeeland maakt op basis hiervan prestatieafspraken met het Rijk over de bouwopgave voor Zeeland (de zogenaamde Zeeuwse woondeal). In 2023 maken wij met de gemeenten in de Bevelanden een doorvertaling van deze prestatieafspraken in nieuwe regionale woningmarktafspraken.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Bouwrijpe grond beschikbaar krijgen om te voldoen aan de nieuwe regionale woningmarktafspraken de Bevelanden.	We stellen een planning/prioritering op voor de planologische voorbereiding van potentiële bouwlocaties om te kunnen voldoen aan de bouwopgave voor Borsele tot 2030. Deze vloeit voort uit de Zeeuwse woondeal en de regionale woningmarktafspraken de Bevelanden. Woningbouwprojecten worden volgens deze planning opgepakt.
Zuid-West 380 kV west, 150 kV kabel, Net op zee IJmuiden Ver Alpha, Net op zee Nederwiek 1, Hoogspanningstation omgeving Sloegebied 380kV-hoogspanningsverbinding Zeeuws-Vlaanderen.	Op het grondgebied van de gemeente Borsele zijn de werkzaamheden tot aanleg van Zuid-West 380kV afgerond. Na ingebruikname van deze nieuwe verbinding moet de bestaande 380 kV-verbinding nog worden gesloopt. Wij houden toezicht op deze sloop. Ook heeft TenneT een aanvraag ingediend voor de aanleg van de 150 kV kabel van Ellewoutsdijk naar Goes. Tevens verwachten wij dat er in 2023 (planologische) procedures gevoerd gaan worden door het Ministerie van EZK voor het realiseren van de verbinding Net op zee IJmuiden Ver Alpha, voor het realiseren van de verbinding Net op zee Nederwiek 1, voor de realisatie van een nieuw 380kV hoogspanningsstation omgeving Sloegebied en voor een 380 kV hoogspanningsverbinding naar Zeeuws-Vlaanderen. Het is zaak dat wij deze procedures nauwlettend volgen/in deze procedures meegenomen worden en daar waar nodig hierop reageren.
Het opstellen van een regionale woonvisie en Borselse uitvoeringsagenda.	We starten een woonbehoeftenonderzoek: welke type woningen voor welke doelgroepen, ook in relatie tot zorg. Met deze informatie actualiseren we de Regionale Woonvisie en werken we aan een uitvoeringsagenda voor de gemeente Borsele.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een goede woonomgeving rondom het Sloegebied.	Sloerandbeleid algemeen: bijdragen leveren aan de leefbaarheid van (de dorpen in) de Sloerandzone, onder andere door inzet van de Sloerandreserve voor in dat gebied wenselijke voorzieningen. Groenproject 't Sloe: ontwikkeling van ongeveer 200 hectare multifunctioneel bos in een zoekgebied van ongeveer 280 hectare. Indien er zich meer gelegenheid tot verwerving aandient, zetten wij deze mogelijkheid in. We gaan het Sloerandbeleid en Groenproject 't Sloe herzien en borgen binnen het plan dat wordt ontwikkeld voor de bovenwettelijke compensatie van de ontwikkelingen rondom het Sloegebied. Hierin nemen we samen met de provincie Zeeland de leiding en werken we nauw samen met andere organisaties, met als doel de leefomgeving te versterken.
Beschikbaarheid van een duurzame parkeergelegenheid voor vrachtwagens.	Positieve insteek op het idee van North Sea Port tot de ontwikkeling van een Central Gate met innovatieve faciliteiten voor vrachtwagens en chauffeurs. North Sea Port heeft een locatieonderzoek uitgevoerd naar locaties die hiervoor mogelijk geschikt zijn. Met Central Gate wordt bedoeld: de centrale toegang tot terminals in het Sloegebied en als veilige rust- en overnachtingsplaats voor vrachtwagenchauffeurs.

8.3 Wonen en bouwen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Uitvoering geven aan het bestaande raamwerk prestatieafspraken.	In 2020 hebben we regionale raamwerkafspraken gemaakt met woningcorporatie Beveland Wonen en de vier andere Bevelandse gemeenten. Deze afspraken gelden van 2020-2023. In 2023 maken we nieuwe raamwerkafspraken voor de aansluitende periode. Op basis van deze afspraken worden er jaarlijks regionale prestatieafspraken gemaakt. Per jaar evalueren we deze. We geven uitvoering aan die afspraken over: leefbaarheid, beschikbaarheid, kwaliteit, duurzaamheid, wonen en zorg.
Fatsoenlijke en humane huisvesting voor arbeidsmigranten.	We zien toe op de naleving van het (regionale) beleid. Controle van bestaande huisvesting en handhaving op illegale situaties is één van de speerpunten van ons Handhavingsuitvoeringsprogramma gemeente Borsele 2021 (HUP). Met onze inspanning willen we realiseren dat de huisvesting voor arbeidsmigranten voldoet aan de eisen van het regionale beleid. Waar mogelijk faciliteren wij nieuwe huisvestingsinitiatieven.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Implementatie van de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb).	De Wkb treedt naar verwachting vanaf 1 januari 2023 stapsgewijs in werking. Het doel van de wet is het verbeteren van het bouwtoezicht en de bouwkwaliteit. Het bouwtoezicht wordt uitgevoerd door de private sector. Daarnaast wordt de aansprakelijkheid van particuliere en professionele opdrachtgevers uitgebreid. De handhaving op overtredingen blijft een verantwoordelijkheid van de gemeente. Wij zijn op dit moment bezig om onze werkprocessen aan te passen op de Wkb, de legesverordening op te stellen en we maken onderlinge werkafspraken over de gewenste werkwijze.
Uitvoering geven aan het Handhavingsuitvoeringsprogramma gemeente Borsele 2021 (HUP).	Op 12 juli 2021 is het nieuwe HUP 2021 vastgesteld. Het HUP maakt inzichtelijk hoe wij de beschikbare capaciteit en middelen inzetten op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Wij geven uitvoering aan het HUP 2021. In de loop van 2023 stellen we een nieuwe integrale HUP op, waarin ook aandacht besteed wordt aan openbare orde en veiligheid/handhaving.
Uitvoering van de starterslening gemeente Borsele/ leningen particuliere woningverbetering.	Vanuit de revolverende fondsen zijn er nog middelen beschikbaar voor het verstrekken van leningen. Een revolverend fonds is een fonds waaruit budget wordt toegekend aan derden, waarbij de inkomsten weer worden aangewend om opnieuw te worden ingezet. De geldverstrekking vindt plaats in de vorm van een lening.
Geactualiseerd beeldkwaliteitsbeleid voor de korte en lange termijn.	Voor de lange termijn actualiseren van het beleid en onderdeel laten uitmaken van het vast te stellen omgevingsplan (2026 gereed). Voor de korte termijn herijken we een aantal actuele kwesties (2023).

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Aantal woningen naar eigendom (% koop)	74,0%	74,5%	70,6%	74,0%	74,0%
Aantal woningen naar eigendom (% huur)	5,0%	4,9%	5,2%	5,0%	5,0%
Aantal woningen naar eigendom (% sociale huur)	21,0%	20,6%	20,2%	21,0%	21,0%
Percentage leegstaande woningen	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%
Aantal afgegeven startersleningen	8	4	10	8	4
Aantal afgegeven leningen particuliere woningverbetering	4	2	6	4	2
Aantal nieuwbouwwoningen (start bouw)	87	n.n.b.	93	80	90

Aantal woningen naar eigendom (% koop, huur en sociale huur)

Met deze indicator monitoren we onze doelstelling om een passend woningaanbod te creëren voor jong en oud, arm en rijk, kleine en grote huishoudens, met of zonder zorg, waarbij vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar aansluiten.

Percentage leegstaande woningen

Langdurige leegstand kan leiden tot verloedering, verval en onveiligheid. We streven naar een leegstand van maximaal 6%.

Aantal afgegeven startersleningen

Het doel van de startersleningen is om starters aan de onderkant van de markt te stimuleren, waardoor doorstroming op de koopmarkt ontstaat en de koopmarkt een impuls krijgt.

Aantal afgegeven leningen particuliere woningverbetering

Met de afgegeven leningen particuliere woningverbetering krijgen we een beeld van de inzet van de gemeente bij de verbetering van de bestaande woningvoorraad. Daarnaast kunnen we dit beeld gebruiken bij (her)formulering van beleid op het gebied van duurzaamheidsmaatregelen.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Landschapsbeleidsplan (1995)	Niet van toepassing
Nationale Omgevingsvisie (2020)	Niet van toepassing
Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (2012)	Niet van toepassing
Subsidieverordening duurzaam bouwen op bedrijfsterreinen Borsele (2014)	Niet van toepassing
Agenda Wonen in De Bevelanden 2025 (2020)	Niet van toepassing
Regionale Woonvisie De Bevelanden (2019-2023)	2023
Planninglijst woningbouw (2016)	2023
Sloerandbeleid (1994)	2023
Visie Groenproject 't Sloe (2000)	Niet van toepassing
Projectenatlas (2017)	Niet van toepassing
Beeldkwaliteitsnota Borsele (2013)	Integreren in Omgevingsplan Borsele
Beeldkwaliteitsnota Borsele geïntegreerd in Omgevingsplan Buitengebied (2018)	Niet van toepassing
Zeeuwse Omgevingsvisie (2021)	Niet van toepassing
Zeeuwse Omgevingsverordening Zeeland (2022)	Niet van toepassing
Dorpsvernieuwing 2.0: Beleidsnota aanpak aandachtslocaties (2016)	Niet van toepassing
Structuurvisie Borsele 2015-2020 (2014)	2023
Handhavingsuitvoeringsprogramma gemeente Borsele 2021 (HUP)	2023
Regionale afspraken huisvesting arbeidsmigranten De Bevelanden (2020)	2030

Omschrijving	Herzieningsdatum
Beleidsnota Huisvesting arbeidsmigranten (2016)	Niet van toepassing
Verordeningen Regeling Particuliere Woningverbetering gemeente Borsele 1 en 2 (2017)	Niet van toepassing
Verordening Starterslening gemeente Borsele (2017)	Niet van toepassing

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma
Geen

Wat mag het kosten?**Baten en lasten Ruimtelijke ontwikkeling** (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten						
5.5 Cultureel erfgoed	0	679	0	0	0	0
8.1 Ruimte en leefomgeving	603	1.774	509	423	423	423
8.3 Wonen en bouwen	1.387	1.351	1.061	1.061	1.061	1.061
Totaal lasten	1.990	3.804	1.570	1.484	1.484	1.484
Baten						
5.5 Cultureel erfgoed	0	1	0	0	0	0
8.1 Ruimte en leefomgeving	331	160	160	160	160	160
8.3 Wonen en bouwen	993	326	176	176	176	176
Totaal baten	1.325	487	336	336	336	336
Saldo programma	665	3.317	1.234	1.148	1.148	1.148
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	274	2.226	0	0	0	0
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	55	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma	446	1.091	1.234	1.148	1.148	1.148

Financiële analyse (meerjarig)*Cultureel erfgoed*

De lasten die in 2022 zijn opgenomen betreffen de restantkredieten voor Dorpsvernieuwing en het budget voor cultureel erfgoed. Vanaf 2023 zijn de budgetten Dorpsvernieuwing opgenomen onder het taakveld wonen en bouwen en de budgetten van cultureel erfgoed zijn verantwoord op het programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport.

Ruimte en leefomgeving

In 2023 houden we nog rekening met de incidentele kosten van het inhuren van een trainee Ruimtelijke Ontwikkeling voor een bedrag van € 85.000.

Wonen en bouwen

Met ingang van 2021 is de uitvoering veranderd van de taken in het kader van Bouwen, Reclame, Inritten, Kappen en Slopen (BRIKS) van provinciale inrichtingen. Deze gaan over van de gemeenten naar de Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond (DCMR). Dit geldt ook voor de taken die vallen onder het Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO) plusbedrijven en Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD) (niet-BRZO-bedrijven). Verder treedt naar verwachting in 2023 de Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) in werking. Op basis van landelijk onderzoek hebben we geschat dat de vermindering van de legesinkomsten hoger

is dan de baten door het wegvallen van de werkzaamheden. De legesopbrengsten dalen vanaf 2023 aanzienlijk, wat leidt tot een structureel nadeel van ongeveer € 150.000.

Reserves

Vanaf 2022 zijn geen mutaties voorzien. De belangrijkste reservemutaties ter dekking van projecten in 2022 zijn:

- Dorpsvernieuwing (€ 501.000);
- Inhuur op het gebied van omgevingsvergunningen (€ 215.000);
- Het omgevingsplan, de omgevingsvisie, woonvisie en het opleidingstraject omgevingswet (€ 465.000);
- De investering in het Sloebos (€ 977.000).

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Algemene dekkingsmiddelen

Programmadoelstellingen

Hier lichten we de baten en lasten van de gemeente toe die niet direct aan een programma zijn toe te rekenen. Het gaat hierbij om gemeentelijke belastinginkomsten die niet direct aan een prestatie zijn verbonden, de algemene en overige uitkeringen uit het gemeentefonds, ontvangen dividenden, de financieringsfunctie en onvoorzien. Met dit programma willen we de gemeentefinanciën gezond en op orde houden, nu en in de toekomst. Dit realiseren we door gedegen financieel beleid te voeren waarin de baten en lasten in evenwicht zijn. In dit programma staan geen beleidsmatige onderdelen, maar de dekkingsmiddelen waarmee we de uitgaven in de beleidsprogramma's voor het grootste deel betalen.

0.5 Treasury

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Benodigde financieringsmiddelen aantrekken tegen zo laag mogelijke kosten en risico's.	We monitoren de geld- en kapitaalmarkt. Ook kijken we naar onze financieringsbehoefte. Afhankelijk hiervan zullen we zo goedkoop mogelijk lenen.

0.61 OZB woningen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de opbrengsten.	De mutaties in de WOZ-waarden compenseren we door het bijstellen van het tarief van de Onroerendezaakbelasting (OZB). We willen hiermee voorkomen dat waardeinstijging tot een hogere aanslag leidt voor onze inwoners. Om de stijging van de lasten als gevolg van prijsstijgingen te kunnen opvangen, passen we de tarieven voor inflatie aan.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Woonlasten eigenaar-bewoner éénpersoonshuishouden	€ 660	€ 670	€ 670	€ 700	€ 786
Woonlasten eigenaar-bewoner meerpersoonshuishouden	€ 784	€ 795	€ 795	€ 835	€ 925

0.62 OZB niet-woningen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de opbrengsten.	De mutaties in de WOZ-waarden compenseren we door het bijstellen van het tarief van de Onroerendezaakbelasting (OZB). We willen hiermee voorkomen dat waardeinstijging tot een hogere aanslag leidt voor de bedrijven. Om de stijging van de lasten als gevolg van prijsstijgingen te kunnen opvangen, passen we de tarieven voor inflatie aan.

0.64 Belastingen overig

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de opbrengsten.	Sinds 2022 leggen we geen precarioheffing meer op. De compensatie voor het aandeel in de betaalde precariobelasting van Evides is daarmee vervallen. Het bedrag van Enduris over vorige jaren is gereserveerd in afwachting van de gerechtelijke uitspraak.

0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de algemene uitkering en de decentralisatie uitkeringen uit het Gemeentefonds.	De raming van de algemene uitkering en de decentralisatie uitkeringen stemmen we af op de circulaire van het Ministerie van BZK. In deze begroting is de meicirculaire 2022 verwerkt.

0.8 Overige baten en lasten

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Efficiënt gebruik maken van de werkplaats en het breed inzetten van het personeel.	We streven naar een optimale bezetting van de werkplaats. Verder zetten we personeel efficiënt in voor projecten met andere gemeenten.

0.9 Vennootschapsbelasting (Vpb)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een rechtvaardige belastingdruk voor die situaties waarbij de gemeente als 'ondernemer' optreedt.	We dienen aangiften in conform de fiscale regelgeving.

0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een evenwichtige en reëel structureel sluitende meerjarenbegroting.	We houden de ramingen actueel door tussentijdse begrotingswijzigingen en rapportages.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Belastingverordeningen (2022)	2022
Financiële verordening (2021)	2024
Controleverordening (2011)	2023
Treasurystatuut (2022)	2026
Garantiebeleid (2022)	2026

Verbonden partijen**Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma**

NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
 Samenwerkingsverband Belastingen en Waardebepaling Zeeland (SaBeWa)

Wat mag het kosten?**Baten en lasten Algemene dekkingsmiddelen** (bedragen x € 1.000)

	Rekening	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten							
0.5	Treasury	435	440	490	551	593	657
0.62	OZB niet-woningen	321	135	136	136	136	136
0.64	Belastingen overig	521	0	240	0	0	0
0.8	Overige baten en lasten	251	1.766	1.206	1.014	619	269
0.9	Vennootschapsbelasting (Vpb)	266	21	22	22	22	22
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	2.421	676	-33	-33	-33	-33
Totaal lasten		4.216	3.038	2.061	1.690	1.337	1.050
Baten							
0.5	Treasury	547	524	660	666	731	714
0.61	OZB woningen	2.929	2.925	3.150	3.200	3.200	3.274
0.62	OZB niet-woningen	5.048	5.450	5.546	5.786	5.936	6.073
0.64	Belastingen overig	655	137	141	141	141	141
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	34.132	34.589	38.350	39.607	40.127	36.747
0.8	Overige baten en lasten	426	152	156	156	156	156
3.4	Economische promotie	38	31	33	33	33	33
Totaal baten		43.775	43.808	48.036	49.588	50.323	47.137
Saldo programma		-39.559	-40.770	-45.975	-47.899	-48.986	-46.086
Mutaties reserves							
Baten							
0.10	Mutaties reserves	1.013	576	205	80	80	80
Lasten							
0.10	Mutaties reserves	1.703	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma		-38.868	-41.346	-46.180	-47.979	-49.066	-46.166

Financiële analyse (meerjarig)*Treasury*

De rentelasten van onze langlopende leningen dalen door de reguliere aflossing. Als we kijken naar onze financieringsbehoefte en de rentelasten op eventueel kortlopende leningen stijgen deze aanzienlijk. Dit komt onder andere door nieuwe investeringen en een stijging van het rentepercentage waar we rekening mee houden. De stijging van de baten is het gevolg van het geraamde dividend van Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE) AQUA B.V. wat oploopt tot € 200.000 in 2026. De baten worden negatief beïnvloed door de lagere rentebate als gevolg van de aflossing op de verstrekte lening aan de gemeente Kapelle.

Onroerendezaakbelastingen

In deze begroting houden we voor 2023 rekening met een stijging van de belastingen door de compensatie voor loon- en prijsstijgingen van 2,7%. Verder zit er vanaf 2024 een structurele verhoging van 2% in conform de Kadernota 2022-2025 en een extra verhoging van 3% vanaf 2026, die in het financiële beeld is genoemd om de begroting sluitend te maken.

Belastingen overig

De baten bestaan uit de opbrengst van de hondenbelasting. Verder stijgen de lasten in 2023 met € 240.000 ten opzichte van 2022 door een teruggave van de belastingopbrengsten. De toelichting wordt vermeld in het financiële beeld.

Algemene uitkering gemeentefonds

De raming is gebaseerd op de meicirculaire 2022 zoals die is uitgebracht door het Ministerie van BZK. In 2026 (ravijnjaar) is een forse daling te zien. Dit is in het financiële beeld toegelicht. Verder is rekening gehouden met 100% van de compensatie voor de hogere lasten van de jeugdzorg. Een definitief besluit is hierover nog niet genomen. Voor 2023 is al wel bekend dat de gemeente Borsele hiervoor € 1.537.000 ontvangt. Over de structurele bijdrage moet het kabinet nog besluiten. Algemeen wordt aangenomen dat het Rijk het gemeentefonds structureel verhoogt. De provincies zullen in hun rol als toezichthouder gemeenten toestaan 100% van de aanvullende bijdrage te ramen. In deze gemeentebegroting is hiermee ook rekening gehouden. Deze bijdrage is onder de baten bij de algemene uitkering geraamd en voor een deel (€ 450.000) ingezet om de taakstelling sociaal domein te verlagen. Het overzicht van de taakstelling sociaal domein is terug te vinden in de paragraaf Bezuinigingen.

Overige baten en lasten

Onder de lasten zijn de kosten van werk voor derden verantwoord. Verder staat onderstaande stelpost Jeugdzorg gereserveerd op onvoorzien. We hebben onderstaande stelpost (€ 1.345.000 in 2024 aflopend naar € 390.000 in 2026) voor 100% geraamd als bate in de algemene uitkering zoals hierboven omschreven. Van het totale bedrag per jaar halen we € 450.000 af om de taakstelling te verlagen. In 2026 moeten we er nog € 60.000 afhalen, omdat we hier te kort komen. Zoals in het financiële beeld geschetst halen we dit van het totale saldo van de begroting af. Er blijft zodoende nog een bedrag over in de jaren 2023 – 2025. Dat reserveren we voorlopig op onvoorzien. Dit doen we omdat we nog niet zeker weten of we de structurele jeugdzorg middelen ook daadwerkelijk gaan ontvangen en de taakstelling sociaal domein voor een bedrag van € 450.000 open blijft staan in de begroting. Deze taakstelling is nog steeds een risico in de begroting. Tot nu toe is alleen het bedrag in 2023 van € 1.537.000 definitief toegekend in de meicirculaire 2022.

Jeugdzorg	2023	2024	2025	2026
Jeugdzorg stelpost (100%)	€ -	€ 1.345.000	€ 800.000	€ 390.000
Jeugdzorg - meicirculaire 2022	€ 1.537.000	€ -	€ -	€ -
Stelpost jeugdzorg halveren	€ -450.000	€ -450.000	€ -450.000	€ -390.000
Openstaand bedrag onvoorzien	€ 1.087.000	€ 895.000	€ 350.000	€ -

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden. De vennootschapsbelasting voor grondexploitaties verrekenen we met de reserve grondexploitaties.

Economische promotie

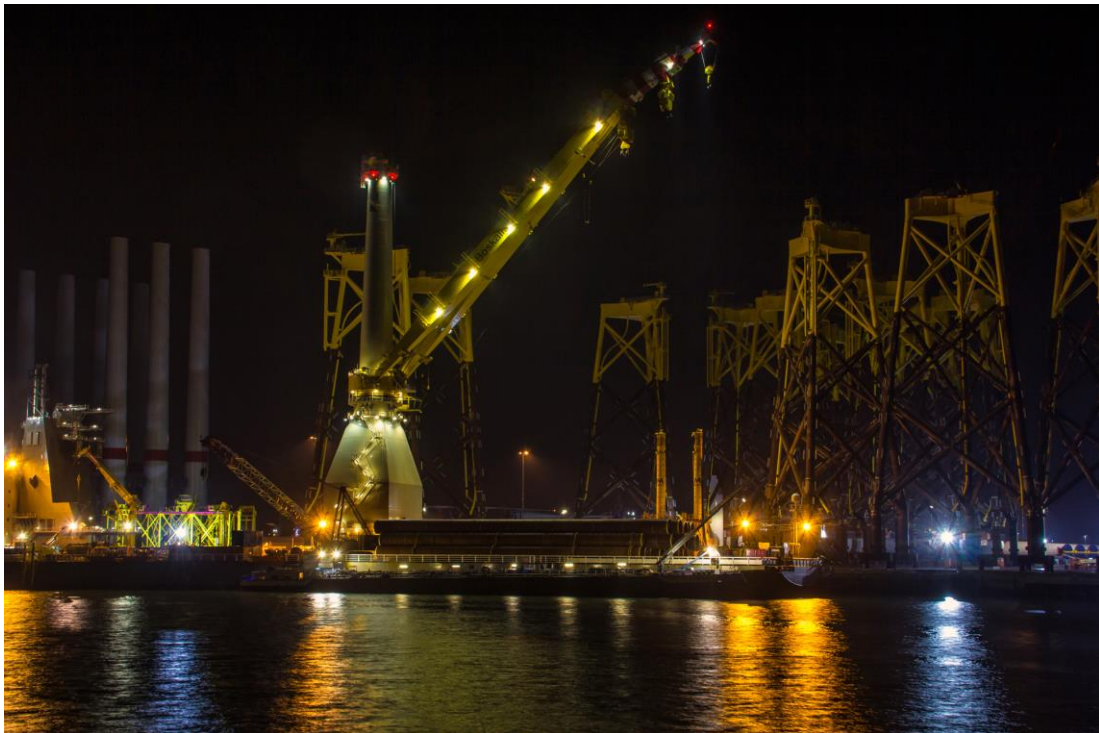
Dit betreft de opbrengst van de woonforensenbelasting.

Reserves

Bij de mutaties van de reserves is een structurele onttrekking geraamd van € 80.000 als dekking voor de kapitaallasten van het gemeentehuis. Verder is in 2023 nog een onttrekking geraamd uit de reserve Precariobelasting van € 125.000 conform de kadernota 2022-2025. Deze onttrekking was in 2022 € 250.000. Naast deze onttrekking hebben we ook nog het restantkrediet (€ 250.000) van het investeringsfonds geraamd in 2022. Dit verklaart het verschil ten opzichte van 2023.

Incidentele baten en lasten

In de kadernota 2022-2025 is voor de jaren 2022 en 2023 besloten de reserve precariobelasting vrij te laten vallen op het programma Algemene Dekkingsmiddelen. Dit was noodzakelijk om een sluitende begroting 2022-2025 te presenteren. Voor 2022 is een bedrag van € 250.000 en voor 2023 is een bedrag van € 125.000 opgenomen.

Bedrijfsvoering

Programmadoelstellingen

Bij dit programmaonderdeel geven we een toelichting op de overhead bij de gemeente. Binnen dit programma nemen we alle kosten mee die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Denk hierbij aan: administratieve ondersteuning, informatievoorziening en ondersteuning, huisvestingskosten en kosten leidinggevend. Hierdoor ontstaat een beter inzicht in de directe kosten die de gemeente maakt voor het leveren van haar producten en het behalen van haar doelstellingen binnen de beleidsprogramma's. Het BBV van de Rijksoverheid schrijft voor dat provincies en gemeenten de lasten van de overhead in een apart overzicht in de begroting presenteren. Het uitgangspunt is dat we op eenvoudige wijze meer inzicht geven in de totale kosten van de overhead. Door het hanteren van een eenduidige systematiek kan een betere vergelijking met andere gemeenten worden gemaakt.

0.4 Overhead

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Verbetering van zowel onze interne als externe dienstverlening en communicatie.	We gaan starten met een nieuw uitvoeringsprogramma dat is opgesteld vanuit de dienstverlenings- en communicatievisie. In het uitvoeringsprogramma zijn concrete plannen voor verbetering van zowel de interne als de externe dienstverlening en communicatie opgenomen.
Een geactualiseerde zoekvraag gestuurde website.	We blijven onze nieuwe website optimaliseren door actief het zoekgedrag te monitoren. We passen het aanbod op de website periodiek aan op het zoekgedrag van onze bezoekers en houden de website (digitaal) toegankelijk voor een brede doelgroep.
Meepratende en meedenkende inwoners.	Via het inwonerspanel willen we tenminste drie enquêtes uitzetten per jaar. De resultaten uit het inwonerspanel zijn van invloed op de beleidskeuzes en worden door ons met de inwoners gedeeld. In 2023 wordt de participatienota vastgesteld en implementeren we deze in onze organisatie.
Een effectief en digitaal informatiebeheer inclusief duurzame toegankelijkheid van informatie.	We werken aan een effectief en digitaal informatiebeheer. Hierbij staat het ontwikkelen en het vergroten van kennis en vaardigheden centraal. Waar nodig werken we samen met andere Zeeuwse overheden.
Een toekomstbestendige en stabiele informatievoorziening.	We geven uitvoering aan de iVisie en de speerpunten die daarin zijn opgenomen. Deze iVisie is een gezamenlijk product dat de vijf Bevelandse gemeenten en ICT GR de Bevelanden opstelden.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Vaardige medewerkers op het gebied van iBewustzijn.	We verhogen het bewustzijn op informatiebeveiliging en privacy door aandacht te schenken aan het onderwerp bij indiensttreding (bijvoorbeeld e-learning) en door verschillende communicatieactiviteiten voor alle medewerkers te organiseren. Dit doen we op basis van het communicatieplan informatieveiligheid 2022-2025.
Een organisatie in stand houden die adequaat en flexibel inspeelt op nieuwe trends en ontwikkelingen.	Met behulp van de strategische personeelsplanning 'SPP' (een hulpmiddel om op een effectieve en gerichte manier te sturen op de optimale bezetting van de organisatie/een team) anticiperen we tijdig op toekomstige personeelsvraagstukken.
Integere, betrouwbare, klantgerichte en flexibele bestuurders en medewerkers.	We werken volgens het vastgestelde integriteitsprotocol. We brengen dit onderwerp structureel onder de aandacht van medewerkers en bestuurders. We geven aandacht aan invulling en naleving van onze kernwaarden.
Duurzame inzetbaarheid.	Wij geven in 2023 een vervolg aan ons beleid op het gebied van duurzame inzetbaarheid (Borsele-fit). Naast de strategische personeelsplanning (SPP) geven wij invulling aan vitaliteitsbeleid.
Verwerven van subsidies.	Wij maken gebruik van een deskundige ten behoeve van een integraal subsidieadvies. Door initiatieven aan elkaar te koppelen, vergroten we de kans op subsidie.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Personeelskosten per fte	€ 62.150	€ 68.000	€ 68.000	€ 70.000	€ 73.500
Het aantal afgeronde 213a-onderzoeken per jaar	1	2	2	2	2

Personeelskosten per fte

De personeelskosten per fte bedragen de totale salarislasteren, gedeeld door de formatie van de organisatie exclusief de gemeenteraad en het college. De toename in de streefwaarde van 2022 en 2023 is het gevolg van CAO-stijgingen.

Het aantal afgeronde 213a-onderzoeken per jaar

Het college verricht periodiek onderzoek (artikel 213a Gemeentewet) naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van het door haar gevoerde beleid. De raad stelt bij de verordening regels hierover op. Onder doelmatigheid verstaan we de mate waarin de gewenste prestaties en beoogde maatschappelijke effecten gerealiseerd worden met een zo beperkt mogelijke inzet van middelen. Onder doeltreffendheid verstaan we de mate waarin de gewenste prestaties en beoogde maatschappelijke effecten van het beleid daadwerkelijk worden behaald.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)	Niet van toepassing
Financiële verordening (2021)	2024
Dienstverlenings- en communicatievisie (2022)	2026
Privacybeleid en Privacyreglement (2022)	2026
Gemeentelijk informatiebeveiligingsbeleid (2020)	2026
Informatiebeveiligingsrichtlijn, informatiebeveiligingsplan en informatiebeveiligingshandboek BRP en waardedocumenten (2022)	2023
Strategische visie op de ambtelijke organisatie (2021)	2025

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma
Gemeenschappelijke regeling De Bevelanden

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Bedrijfsvoering		(bedragen x € 1.000)				
	Rekening					
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten						
0.4 Overhead	7.641	7.821	9.144	9.304	9.452	9.469
Totaal lasten	7.641	7.821	9.144	9.304	9.452	9.469
Baten						
0.4 Overhead	639	158	171	171	171	171
Totaal baten	639	158	171	171	171	171
Saldo programma	7.003	7.662	8.972	9.132	9.281	9.298
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	284	1.415	0	0	0	0
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	63	800	0	0	0	0
Totaal saldo programma	6.782	7.048	8.972	9.132	9.281	9.298

Financiële analyse (meerjarig)

De lasten stijgen aanzienlijk de komende jaren. Dit komt doordat we een aantal stelposten hebben geraamd op het taakveld overhead. De stelpost salarislasteren uit de Kadernota 2023-2026 om toekomstige autonome ontwikkelingen op te vangen is hier geraamd. Verder hebben we rekening gehouden met de cao-stijging die er in 2023 aan komt. Ten slotte is de stelpost van de Strategische Personeelsplanning uit het financiële beeld hier geraamd. De stelposten lopen op van totaal € 950.000 in 2023 tot € 1.300.000 in 2026. Dit verklaart het verschil in de meerjarenraming. Naast deze stelposten hebben we ook het opleidingsbudget verhoogd met € 50.000 en houden we rekening met de invoering van reiskostenvergoeding woon-werk voor ons personeel (€ 175.000).

Reserves

We benoemen hieronder de belangrijkste mutaties in de reserves in 2022:

- Storting in egaliseringsreserve gebouwen (€ 800.000) in verband met investeringen in gebouwen in het kader van de energietransitie. Dit is aan de baten- en lastenkant van de reserves.
- Werkplekconcept (€ 120.000);
- Studiekosten (€ 150.000);
- Jubileum Borsele 50 jaar (€ 10.000);
- iBurgerzaken en GT-connect (€ 36.500);
- RIE gemeentehuis (€ 20.000).

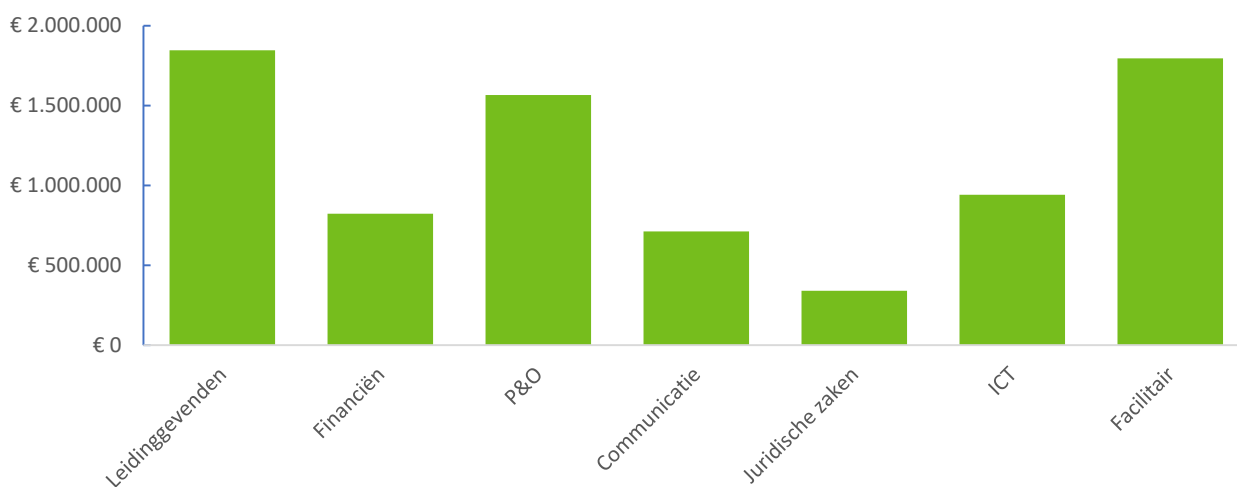
Overhead

In onderstaande tabel is een gespecificeerd overzicht weergegeven van alle activiteiten, verdeeld in de verschillende onderdelen van de overhead. Volgens het BBV is overhead: “het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Tot de overhead behoren alle functies die dit doel dienen.” De bedoeling achter dit overzicht is inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de hele organisatie.

In onderstaande overzichten hebben we de stelposten die hiervoor genoemd zijn van € 950.000 niet meegenomen. De reden hiervoor is dat deze stelpost nog verdeeld gaat worden over verschillende programma's. Als we deze mee zouden nemen, geeft dit een vertekend beeld in de berekening van het overheadpercentage.

Verschillende labels overheadkosten:	Bedrag lasten:	Bedrag baten:	Saldo lasten/baten	%
Leidinggevenden primair proces (Hiërarchisch)	€ 1.945.362	€ 100.000	€ 1.845.362	23,0%
Financiën, toezicht en controle op de eigen organisatie	€ 848.175	€ 25.000	€ 823.175	10,3%
P&O/HRM	€ 1.565.219		€ 1.565.219	19,5%
Interne en externe communicatie m.u.v. klantcommunicatie (KCC)	€ 712.100		€ 712.100	8,9%
Juridische zaken	€ 348.972	€ 9.243	€ 339.729	4,2%
Informatievoorziening en automatisering (ICT)	€ 941.633		€ 941.633	11,7%
Facilitaire zaken en Huisvesting	€ 1.832.126	€ 37.059	€ 1.795.067	22,4%
Totale lasten en baten per label overheadkosten exclusief mutatie reserve:	€ 8.193.587	€ 171.302	€ 8.022.285	100%

Saldo lasten/baten overhead

Percentage overhead: Indicator BBV

Voor het berekenen van het percentage overhead passen we twee systematieken toe. In het BBV wordt een verplichte indicator voorgeschreven die de verhouding tussen de lasten van overhead en de totale gemeentelijke begroting weergeeft. Deze berekening is als volgt:

Berekening % overhead van de totale begroting	
Totale lasten begroting	63.896.565
Saldo programma Bedrijfsvoering exclusief reserves	8.022.285
Percentage overhead van de directe loonkosten	12,6%

Percentage toerekening overhead aan belastingen en leges

Voor de berekening van de kostendekkendheid van de belastingen en leges is het noodzakelijk de lasten van de bedrijfsvoering/overhead toe te rekenen. Deze lasten rekenen we toe door een opslag op de salarislaster van de medewerkers te zetten die hieraan werken. Hiermee benaderen we het systeem van vóór de invoering van het BBV, waar de overhead een opslag in het uurtarief van de medewerkers was. Deze berekening is als volgt:

Berekening % overhead van directe loonkosten	
Totale loonsom	13.300.000
Raad en commissies	-302.000
College van burgemeester en wethouders	-567.000
loonkosten programma bedrijfsvoering	-3.436.631
Directe personeelslasten	8.994.369
Saldo programma Bedrijfsvoering inclusief reserves	8.022.285
percentage overhead van de directe loonkosten	89,2%

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Financieel overzicht programma's

Totaaloverzicht programma's 2023	Lasten	Baten	Saldo
Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid	5.442	310	-5.132
Programma Verkeer en openbare ruimte	6.083	411	-5.672
Programma Lokale economie	2.955	2.079	-876
Programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport	6.783	1.083	-5.700
Programma Werk en inkomen	7.058	4.871	-2.187
Programma Zorg	18.029	786	-17.243
Programma Milieu	4.771	5.378	607
Programma Ruimtelijke ontwikkeling	1.570	336	-1.234
Algemene dekkingsmiddelen	2.061	48.036	45.975
Bedrijfsvoering	9.144	171	-8.972
Exploitatiesaldo	63.897	63.462	-435
Resultaatbestemming	0	444	444
Totaal	63.897	63.906	10

Meerjarenoverzicht saldi programma's	2024	2025	2026
Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid	-5.114	-5.160	-5.184
Programma Verkeer en openbare ruimte	-5.943	-6.007	-6.047
Programma Lokale economie	-863	-595	-595
Programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport	-5.539	-5.587	-5.524
Programma Werk en inkomen	-2.184	-2.181	-2.191
Programma Zorg	-17.248	-17.220	-17.219
Programma Milieu	710	868	914
Programma Ruimtelijke ontwikkeling	-1.148	-1.148	-1.148
Algemene dekkingsmiddelen	47.899	48.986	46.086
Bedrijfsvoering	-9.132	-9.281	-9.298
Exploitatiesaldo	1.437	2.676	-205
Resultaatbestemming	-1.191	-2.472	228
Totaal	246	204	24

Totale begroting

	Jaarrekening	Begrotingen		Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
- Salarissen en sociale lasten	12.362.006	12.176.000	13.307.000	13.307.000	13.307.000	13.307.000
- Belastingen	476.843	316.305	279.286	279.286	279.286	279.286
- Grond	22.899	0	0	0	0	0
- Duurzame goederen	865.112	3.132.738	2.258.315	2.258.315	2.258.315	2.258.315
- Pachten	1.488	0	0	0	0	0
- Sociale uitkeringen in natura	2.346.860	1.667.000	1.700.000	1.700.000	1.700.000	1.700.000
- Ingeleend personeel	764.088	669.572	391.053	317.109	277.109	277.109
- Overige goederen en diensten	13.976.297	14.892.101	9.823.558	9.917.683	9.967.544	9.943.515
- Sociale uitkeringen in geld	3.548.428	3.790.895	3.733.600	3.733.600	3.733.600	3.733.600
- Subsidies	3.415.926	501.545	15.405	15.405	15.405	15.405
- Inkomensoverdrachten - Rijk	102.656	1.650.060	1.634.200	1.633.200	1.642.200	1.637.200
- Inkomensoverdrachten - gemeenten	0	290.101	596.554	589.054	584.054	584.054
- Inkomensoverdrachten - gemeenschappelijke regelingen	19.407.959	20.128.945	20.407.536	20.431.216	20.481.216	20.526.216
- Inkomensoverdrachten - waterschappen	1.280.218	1.290.000	1.328.000	1.341.000	1.341.000	1.341.000
- Inkomensoverdrachten - overige instellingen en personen	1.104.363	2.361.527	2.162.455	2.136.780	2.111.105	2.085.225
- Inkomensoverdrachten - onverdeeld	0	1.841.080	2.724.439	2.439.358	2.194.358	1.894.358
- Kapitaaloverdrachten - overige instellingen en personen	73.019	80.000	82.160	82.160	82.160	82.160
- Kapitaaloverdrachten - onverdeeld	0	37.200	37.200	37.200	37.200	37.200
- Rente	375.601	416.688	468.856	532.525	577.200	643.750
- Financiële transacties	0	801.888	68.000	35.500	132.500	132.500
- Mutaties reserves	7.895.202	4.312.374	0	1.500.000	2.750.000	0
- Mutaties voorzieningen	430.973	65.000	66.755	66.755	66.755	66.755
- Afschrijvingen	1.583.100	1.798.359	2.178.427	2.294.077	2.322.000	2.314.548
- Toegerekende reële en bespaarde rente	405.493	392.200	479.766	477.000	468.000	457.500
- Overige verrekeningen	0	44.000	154.000	154.000	154.000	154.000
Uitgaven	70.438.530	72.655.578	63.896.565	65.278.223	66.482.007	63.470.696

	Jaarrekening	Begrotingen		Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
- Belastingen op producenten	7.976.400	8.375.000	8.696.000	8.986.000	9.136.000	9.346.000
- Belastingen op huishoudens	1.988.288	2.082.000	1.955.000	2.073.000	2.439.000	2.489.000
- Grond	3.516.684	5.306	5.449	5.449	5.449	5.449
- Duurzame goederen	4.615	1.240.528	0	0	0	0
- Pachten	714.028	195.100	195.100	195.100	195.100	195.100
- Eigen bijdragen en verhaal sociale uitkeringen in natura	18.792	33.000	33.000	33.000	33.000	33.000
- Uitgeleend personeel	180.974	39.500	64.500	57.000	57.000	57.000
- Huren	529.623	566.184	597.122	597.122	597.122	597.122
- Leges en andere rechten	5.059.293	4.261.629	4.289.629	4.380.629	4.463.629	4.503.629
- Overige goederen en diensten	5.228.903	1.396.251	1.462.302	1.462.302	1.462.302	1.462.302
- Inkomensoverdrachten - Rijk	40.221.690	40.630.860	43.538.092	44.794.169	45.323.410	41.898.010
- Inkomensoverdrachten - gemeenten	0	122.602	122.602	122.602	122.602	122.602
- Inkomensoverdrachten - gemeenschappelijke regelingen	5.400	13.012	0	0	0	0
- Inkomensoverdrachten - provincies	0	154.276	0	0	0	0
- Inkomensoverdrachten - overige instellingen en personen	341.405	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
- Rente	48.650	41.900	35.500	29.000	22.600	16.620
- Dividenden en winsten	71.232	90.000	145.000	160.000	240.000	240.000
- Financiële transacties	0	1.040.000	450.000	450.000	450.000	450.000
- Mutaties reserves	3.815.979	10.666.230	444.425	309.425	278.425	228.425
- Mutaties voorzieningen	203.951	0	0	0	0	0
- Toegerekende reële en bespaarde rente	512.624	392.200	479.766	477.087	468.000	457.500
- Overige verrekeningen	0	1.300.000	1.382.651	1.382.651	1.382.651	1.382.651
Inkomsten	70.438.530	72.655.578	63.906.138	65.524.536	66.686.290	63.494.410
Saldo in EURO	0	0	-9.573	-246.313	-204.283	-23.714

PARAGRAFEN

Paragraaf Lokale heffingen

Algemeen

Iedere inwoner van de gemeente Borsele is verplicht lokale heffingen te betalen die op hem/haar betrekking hebben. Het doel van deze heffingen is het genereren van inkomsten die we gebruiken ter dekking van de uitgaven door de gemeente Borsele. In onze gemeente kennen we verschillende belastingen en heffingen die via verordeningen door de gemeenteraad zijn vastgesteld. De lokale belastingdruk bestaat uit de onroerendezaakbelasting (OZB), afvalstoffenheffing en de rioolheffing en berekenen we op basis van een driepersoonshuishouden met een koopwoning van € 300.000 (Bron Coelo). We hielden voorheen rekening met een woningwaarde van € 200.000, maar door de stijgende woningprijzen hebben we deze waarde bijgesteld. De lastendruk wordt vergeleken met een vergelijkbare gemeente in de regio. Wij hebben hiervoor de gemeente Reimerswaal gekozen. De gegevens komen uit de lokale lasten calculator van Coelo.

Lastendruk 2022		Borsele		Reimerswaal	
		stijging t.o.v.		stijging t.o.v.	
Lastensoort	Bedrag (in €)	vorig jaar (in %)	Bedrag (in €)	vorig jaar (in %)	
Onroerendezaakbelasting	358	5,1%	292	0,9%	
Afvalstoffenheffing	362	4,3%	370	1,4%	
Rioolheffing	217	10,8%	278	12,2%	
Totaal	937	6,0%	940	4,2%	

Sinds 1 januari 2013 voert SaBeWa voor de gemeente Borsele de werkzaamheden uit met betrekking tot de uitvoering Wet WOZ en de heffing en invordering van de onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing, rioolrecht, woonforensenbelasting, hondenbelasting en precariobelasting.

Vanaf 2017 moeten we de kostendekkendheid van de belastingen en leges aantonen. Dit doen we in deze paragraaf. Wij maken geen gebruik van kruissubsidiëring tussen verschillende belastingen en leges. De lasten van de overhead berekenen we middels een omslagpercentage over de directe loonkosten. In het programma Bedrijfsvoering is de berekening opgenomen. Deze bedraagt voor 2023 89,2%.

Verder loopt momenteel nog het onderzoek om te kijken naar de mogelijkheden om riool- en afvalstoffenheffing op een andere manier te heffen. Hier betrekken we de werkgroep begroting voortdurend bij. Daarnaast loopt er via de SAZ+ een Zeeuwsbreed onderzoek om de mogelijkheden van een eenduidige afrekensystematiek te verkennen.

Kwijtscheldingsbeleid

De gemeente hanteert het uitgangspunt dat alle inwoners met een inkomen op maximaal 100% van de bijstandsnorm, in aanmerking moeten kunnen komen voor kwijtschelding van de afvalstoffenheffing en de rioolheffing, tenzij sprake is van een vermogen dat groter is dan het wettelijke normbedrag. De uitvoering van het kwijtscheldingsbeleid vindt in gezamenlijkheid plaats door SaBeWa. Voor 2023 is voor een bedrag van € 82.160 aan kwijtschelding begroot. In het kader van de berekening van kostendekkende tarieven is in de raadsvergadering van 8 juli 2021 besloten om deze kosten voor 80% toe te rekenen aan de afvalstoffenheffing en voor 20% aan het rioolrecht.

Opbrengstramingen belastingen en heffingen

In deze begroting stellen wij u voor de belastingen met 2,7% te laten stijgen om de geldontwaarding (inflatie) te compenseren. Verder is in de begroting rekening gehouden met een extra stijging van de afvalstoffenheffing en het rioolrecht om in 2025 te komen tot een kostendekking van 100%. In onderstaand overzicht geven we de geraamde opbrengsten van de gemeentelijke belastingen voor 2022 en volgende jaren weer.

Omschrijving	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Onroerendezaakbelastingen	8.525.000	8.696.000	8.986.000	9.136.000	9.346.000
Forensenbelasting	30.500	32.500	32.500	32.500	32.500
Hondenbelasting	137.000	141.000	141.000	141.000	141.000
Afvalstoffenheffing	3.092.000	3.264.000	3.352.000	3.432.000	3.472.000
Reinigingsrechten	74.000	80.000	83.000	86.000	86.000
Lijkbezorgingsrechten	325.000	325.000	325.000	325.000	325.000
Rioolheffing	1.915.000	1.782.000	1.900.000	2.000.000	2.050.000
Totale belastingopbrengst	14.098.500	14.320.500	14.819.500	15.152.500	15.452.500

Toelichting per belastingsoort en heffing

Onroerendezaakbelastingen

De OZB-tarieven stijgen of dalen mee met de waardeontwikkeling, waarbij het uitgangspunt is dat de opbrengsten in 2023 tenminste gelijk zijn aan die van 2022. Naast deze correctie is rekening gehouden met een stijging van de opbrengsten met een inflatiecorrectie van 2,7%. De onroerendezaakbelastingen bestaan uit drie soorten belastingen: de eigenarenbelasting woningen, de eigenarenbelasting niet-woningen en de gebruikersbelasting niet-woningen. Het tarief bedraagt een vast heffingspercentage van de WOZ-waarde. Sinds enkele jaren bepalen we deze waarde jaarlijks per 1 januari van het voorafgaande jaar opnieuw conform de Wet WOZ. Sinds 2022 waarderen we alle woningen op basis van gebruiksoppervlakte in plaats van m³.

Woonforensenbelasting

De woonforensenbelasting heffen we van personen die niet binnen de gemeente Borsele wonen maar wel een woning of recreatiewoning voor zichzelf ter beschikking houden (de zogenaamde 2e woningbezitter). De heffing betreft, afhankelijk van de WOZ-waarde, een vast bedrag per woning.

Hondenbelasting

Bij de hondenbelasting maken we qua tarief onderscheid in een tarief voor het houden van één hond, twee of meerdere honden en een zogenaamd kenneltarief (honden die gehouden worden in geregistreerde kennels). Wij stellen voor het tarief voor 2023 te laten stijgen met 2,7% om de gevolgen van inflatie op te kunnen vangen. We leggen het afschaffen van de hondenbelasting in 2023 aan de raad ter besluitvorming voor.

Precariobelasting

Vanaf 2022 is het niet meer toegestaan om precariobelasting op kabels en leidingen te heffen.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een vergoeding voor de kosten van het ophalen en verwerken van huishoudelijke afvalstoffen. De directe lasten van het taakveld afvalverwerking verhogen we met 40% van de lasten voor het straatvegen en 80% van de kwijtschelding. Dit conform het raadsbesluit van 8 juli 2021 en de hierover geldende jurisprudentie. De totale belastingopbrengst mag de totale lasten niet overschrijden en maximaal 100% kostendekkend zijn. Voor 2023 stijgen de tarieven met 2,7% om de gevolgen van inflatie op te kunnen vangen. Verder stijgt de afvalstoffenheffing conform de herstelbegroting 2021-2024 ook met 2,8% vanaf 2022 om in 2025 te komen tot een kostendekking van 100%. De kostendekkendheid bedraagt voor 2023 96,4%. Dit is een stijging ten opzichte van 2022 (89,8%). Dit is het gevolg van de hiervoor genoemde maatregelen.

Afvalstoffenheffing		
Directe lasten taakveld		2.530.078
overhead	89,2%	339.901
btw		406.391
Indirecte lasten		746.292
Totale lasten afvalstoffenheffing		3.276.370
Straatvegen	40%	136.000
Kwijtschelding	80%	65.728
Toe te rekenen lasten		201.728
Opbrengst verkoop afval		-92.600
Netto lasten afvalstoffenheffing		3.385.498
Baten - Afvalstoffenheffing		3.264.000
Dekkingspercentage		96,4%

Reinigingsrechten

Reinigingsrechten heffen we voor het ophalen van afvalstoffen (uitgezonderd autowrakken) van bedrijven en instellingen die door hun aard, omvang of hoeveelheid niet periodiek worden ingezameld. Net als de afvalstoffenheffing houden we voor 2023 rekening met een stijging van de tarieven om in 2025 te komen tot een kostendekking van 100%. De kostendekkendheid bedraagt voor 2023 96,2%.

Reinigingsrechten		
Directe lasten taakveld		63.991
overhead	89,2%	8.715
btw		10.420
Indirecte lasten		19.136
Totale lasten reinigingsrechten		83.126
Baten - Reinigingsrechten		80.000
Dekkingspercentage		96,2%

Lijkbezorgingsrechten

Deze rechten heffen we voor het gebruik van de begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaatsen. De kostendekkendheid bedraagt voor 2023 53,3%. Dit is een daling ten opzichte van vorig jaar. De voornaamste reden is een stijging in het aantal arbeidsuren. Het onderhouden van de begraafplaatsen wordt steeds intensiever. Dit zorgt voor meer uren voor ons eigen personeel, maar ook voor meer ingehuurde krachten. In het raadsvoorstel van 7 december 2017 is een meerjarig beeld geschetst met betrekking tot de kostendekkendheid. Hierin bleek al dat het uitgangspunt van 70% kostendekkendheid niet meer haalbaar is. Afgelopen jaren bleek bij de realisatie in de jaarrekening dat het dekkingspercentage uiteindelijk meeviel. Dit komt omdat er nog steeds veel grafverlengingen plaatsvinden. Grafverlengingen zijn een te onzekere factor, zeker in de toekomst, om structureel rekening mee te houden in de begroting.

Lijkbezorging		
Directe lasten taakveld		403.548
overhead	89,2%	209.874
Indirecte lasten		209.874
Totale lasten lijkbezorging		613.422
Baten - Lijkbezorging		327.116
Dekkingspercentage		53,3%

Rioolheffing

Voor de kosten van de gemeentelijke riolering en het bestrijden van wateroverlast heffen we rioolheffing. De directe lasten van het taakveld riolering verhogen we met 60% voor het straatvegen en 20% voor de kwijschelding. Dit conform het raadsbesluit van 8 juli 2021 en de hierover geldende jurisprudentie. De totale belastingopbrengst mag de totale lasten niet overschrijden en maximaal 100% kostendekkend zijn. Door het activeren van de vervangingsinvesteringen zijn we sneller naar kostendekkendheid gegroeid. Vanaf 2023 worden deze investeringen geactiveerd en worden daarom niet meer tot de directe lasten gerekend. Hierdoor dalen de directe lasten de eerste jaren fors ten opzichte van 2022. De reden hiervoor is dat de kapitaallasten een looptijd van 20 jaar hebben. In de eerste jaren zijn deze lasten laag en gedurende de periode lopen deze fors op. In 2022 bedroegen de directe lasten € 1.600.000 en in 2023 € 1.166.000. Een verschil van een kleine € 500.000. We bekijken de mogelijkheden om tot een gemiddelde tariefstelling te komen.

Rioolheffing		
Directe lasten taakveld		1.166.594
Overhead	89,2%	252.486
Btw		148.399
Indirecte lasten		400.885
Totale lasten rioolheffing		1.567.479
Straatvegen	60%	204.000
Kwijschelding	20%	16.432
Toe te rekenen lasten		220.432
Netto lasten rioolheffing		1.787.911
Baten - Rioolheffing		1.782.000
Dekkingspercentage		99,7%

Leges

Voor het verstrekken van een vergunning of document heffen we leges. Er zijn verschillende soorten leges, die we op verschillende posten en programma's in de begroting verantwoorden. Zo boeken we de leges voor het afgeven van een paspoort of rijbewijs onder het programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid terwijl de leges voor het afgeven van een Omgevingsvergunning onder het programma Ruimtelijke Ontwikkeling vallen. Voor 2023 stijgen de tarieven met 2,7% voor de compensatie van de inflatie. We hebben een onderzoeksbureau onderzoek laten doen naar de kostendekkendheid van onze leges. In onderstaand overzicht zijn de resultaten weergegeven.

Overige leges 2023	Uren (in €)	Overhead	Overige kosten	Totale kosten	Opbrengsten	Kostendekkendheid
Burgerlijke Stand	35.000	31.220	1.541	67.761	31.600	47%
Reisdocumenten	45.000	40.140	2.157	87.297	64.000	73%
Rijbewijzen	42.000	37.464	14.378	93.842	92.000	98%
Basisregistratie Personen	2.500	2.230	7.939	12.669	9.000	71%
Omgevingsvergunningen	160.000	142.720	26.582	329.302	176.425	54%
Bestemmingswijzigingen	80.000	71.360	10.734	162.094	160.000	99%
Horeca, evenementen en overige	30.000	26.760	47.795	104.555	10.691	10%
Totaal	394.500	351.894	111.126	857.520	543.716	63%

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

De paragraaf weerstandsvermogen bevat ten minste:

- Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- Een inventarisatie van de risico's;
- Het beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's;
- De kengetallen financiële positie;
- Een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Op deze begrippen gaan we hieronder kort in. Daarna werken we uit wat dit betekent voor onze gemeente.

Het weerstandsvermogen bestaat volgens het BBV uit:

- De weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
- Alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Het weerstandsvermogen is voldoende als we financiële tegenvallers goed op kunnen vangen. Het saldo van de weerstandscapaciteit minus de risico's dient positief te zijn. We maken een onderscheid tussen statisch en dynamisch weerstandsvermogen. Voor de berekening hiervan hanteren we respectievelijk de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die onverwacht en substantieel zijn, te dekken zonder dat we de begroting en het beleid aan moeten passen. Deze middelen bestaan uit bijvoorbeeld de algemene reserve, stille reserves en de onbenutte belastingcapaciteit. Onder incidentele weerstandscapaciteit verstaan we de capaciteit die de gemeente heeft om eenmalige tegenvallers op te vangen. Onder structurele weerstandscapaciteit verstaan we de middelen die permanent inzetbaar zijn om tegenvallers op te vangen. Risico's vangen we in de regel op binnen de incidentele weerstandscapaciteit. De gevolgen van verreweg de meeste risico's zijn éénmalig.

Bestanddeel	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Algemeen weerstandsvermogen	X	
Post onvoorziene uitgaven	X	
Begrotingsruimte / structureel onvoorzien		X
Stille reserves	X	
Onbenutte belastingcapaciteit		X
Kostenreductie / efficiency maatregelen		X

Met de vaststelling van het beleid voor de weerstandscapaciteit is bepaald dat de ratio weerstandsvermogen (dit is de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit) minimaal 2,0 dient te zijn.

Risico's

Een risico is een kans op het optreden van een gebeurtenis met een bepaald gevolg. De risico's die van belang zijn voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet op een andere manier zijn afgedekt en die een financieel gevolg kunnen hebben. Doen deze risico's zich voor, dan vangen we ze op vanuit het weerstandsvermogen.

Reguliere risico's, dat wil zeggen: risico's die zich regelmatig voordoen en die goed meetbaar zijn, zijn niet van belang voor het weerstandsvermogen. Daarvoor kunnen we immers verzekeringen afsluiten of voorzieningen vormen.

Voor de begroting 2022 werden de risico's nog in een Excel bestand bijgehouden, waarbij de gevolgen van de risico's werden uitgedrukt in een geldbedrag. De kans dat een risico zich voordeed werd uitgedrukt in een percentage en met de formule $K \cdot G$ (kans in % x gevolg in €) is per risico het uiteindelijke financiële risico bepaald.

Vanaf het begrotingsjaar 2023 maken wij voor het bepalen van de risico's voor het eerst gebruik van NARIS (NAR Risicomanagement informatiesysteem). Deze risicomanagementsoftware wordt gebruikt voor registratie, analyse en rapportage over het risicoprofiel van de gemeente Borsele. Het ondersteunt risicomanagement en faciliteert hiermee integraal risicomanagement. De software zorgt voor eenzelfde manier van omgaan met de risico's. Het analyseren en beoordelen van risico's in een (financieel of niet-financieel) gevolg en de kans van optreden gebeurt met dezelfde klasse-indelingen. Hierdoor worden de risico's gelijk behandeld en zijn daarmee vergelijkbaar.

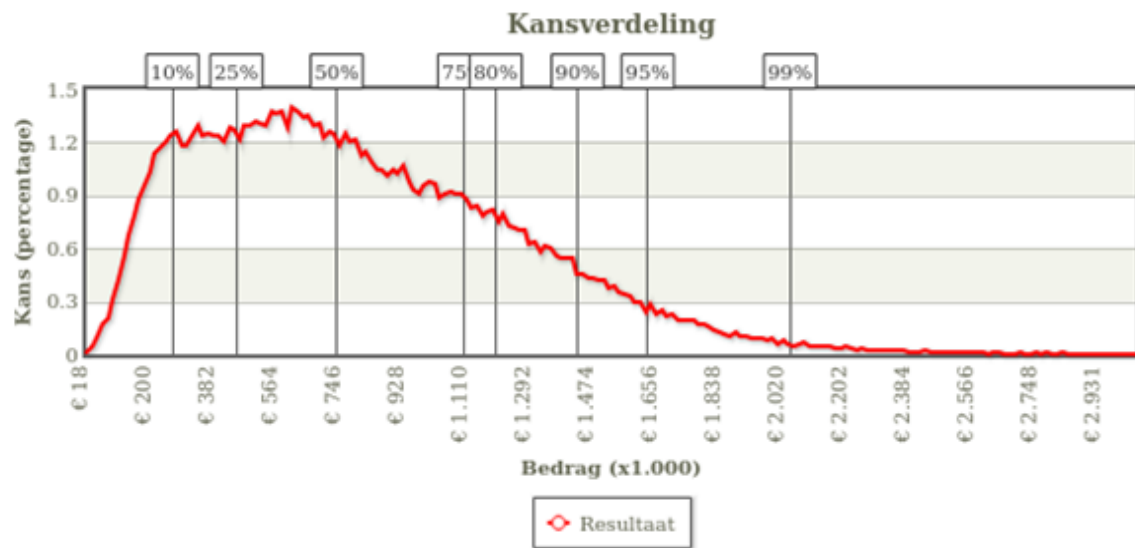
De nieuwe berekeningssystematiek is anders. Er wordt nu gebruik gemaakt van de Monte Carlo methode. Dat wil zeggen dat de risico's door middel van een simulatie van 100.000 trekkingen worden bepaald. Een trekking wordt statistisch bepaald en kan een minimaal risico maar ook een maximaal risico zijn binnen de klasse indeling. Hierdoor kan het risico (of het gemiddelde risico) lager uitvallen dan bij de oude berekeningssystematiek. Daarnaast hanteren wij een zekerheidspercentage van 90%, omdat alle risico's zich nooit gelijktijdig voordoen. Bij de oude berekeningssystematiek was dit 100%.

In totaal kent Borsele 46 risico's. Het absolute risicobedrag bedraagt afgerond € 6,7 miljoen. De hiervoor benodigde weerstandscapaciteit bedraagt bij een zekerheidspercentage van 90% € 1,5 miljoen. In vergelijking met 2022 is dit afgerond € 1,1 miljoen lager.

Dit verschil wordt veroorzaakt door:

- Toepassing Monte Carlo systematiek;
- Lager zekerheidspercentage;
- Het opnieuw beoordelen van de bestaande risico's;
- Het absolute aantal risico's is afgenomen (11) en nieuwe risico's (3);
- Bij de beoordeling van bestaande risico's is bij een aantal risico's het risicoprofiel aangepast.

Visualisatie van het risicobedrag

Zekerheidspercentage	Bedrag (in €)
10%	249.773
25%	433.582
50%	722.481
75%	1.088.415
80%	1.179.710
90%	1.415.127
95%	1.617.019
99%	2.025.964

Statistieken	Waarde
Minimum	€ 2.722
Maximum	€ 3.036.729
Gemiddeld	€ 791.407
Standaarddeviatie	€ 452.954
Absolute maximum	€ 6.650.000
Trekkingen	100.000

Top 15 Grootste risico's

Risicogebeurtenis	Financieel	Kans	Risicobedrag
Hoger of complexer (duurder) aantal aanvragen jeugdzorg dan ingeschat.	$x > € 500.000$	50%	€ 250.000
De zorgaanbieders kunnen niet meer aan hun betalingsverplichtingen voldoen.	$€ 250.000 < x < € 500.000$	50%	€ 125.000
Datalek/Ramsonware/hacking.	$€ 250.000 < x < € 500.000$	30%	€ 75.000
Hoofdelijke aansprakelijkheid gemeente voor leningen North Sea Port. Bank doet beroep op garantstelling en eist leningen op.	$x > € 500.000$	10%	€ 49.000
Er doet zich een onvoorziene omstandigheid voor, waardoor de projectcalculatie moet worden aangepast.	$€ 25.000 < x < € 100.000$	70%	€ 35.000
Onjuist berekende en vastgestelde OZB-tarieven.	$€ 25.000 < x < € 100.000$	70%	€ 35.000
Vergunning voldoet niet aan de wet- en regelgeving.	$€ 250.000 < x < € 500.000$	10%	€ 25.000
Afwijzen subsidieaanvraag.	$€ 25.000 < x < € 100.000$	30%	€ 15.000
Niet te verzekeren uitkering ten last van het weerstandsvermogen.	$€ 25.000 < x < € 100.000$	30%	€ 15.000
Regelgeving wordt ongeldig verklaard.	$€ 100.000 < x < € 250.000$	10%	€ 13.000
Omvang klantenbestand is groter dan waarvan is uitgegaan bij de vaststelling van het budget.	$€ 100.000 < x < € 250.000$	10%	€ 13.000
Stichting Omnissholen kan geen onderwijs meer aanbieden omdat alle scholen moeten worden gesloten.	$€ 100.000 < x < € 250.000$	10%	€ 13.000
Overstroming als gevolg van hevige regenval.	$€ 100.000 < x < € 250.000$	10%	€ 13.000
Bij GR ontstaat een begrotings- of liquiditeitstekort door wanbeleid of fraude.	$€ 100.000 < x < € 250.000$	10%	€ 12.000
Exploitatietekort bij het dorps huis	$€ 100.000 < x < € 250.000$	70%	9.000

Verdeling risico's naar bedrag en kans					
€ 500.000+	1		1		
€ 250.000 - € 500.000	1	1	1		
€ 100.000 - € 250.000	5				
€ 25.000 - € 100.000	9	3		2	
€ 0 - € 25.000	14	5	2	1	
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

Toelichting:

Risico's waarvan de oorzaken en gevolgen in klassen ingedeeld zijn, kunnen geplaatst worden in een risicokaart. De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. De nummers in de risicokaart corresponderen met de aantallen risico's die zich in het desbetreffende vak van de risicokaart bevinden. Een risico dat in het groene gebied zit, vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Een risico dat een score heeft die in het oranje gebied zit, vraagt om aandacht. Een risico dat een risicoscore heeft die in het rode gebied zit, vereist directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd.

Niet te kwantificeren risico's

Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb): Deze wet treedt in 2023 in werking. Er zullen taken komen te vervallen waarvoor we leges ontvangen. De omvang hiervan is nog onduidelijk en is niet in de meerjarenraming verwerkt.

Benodigde weerstandscapaciteit

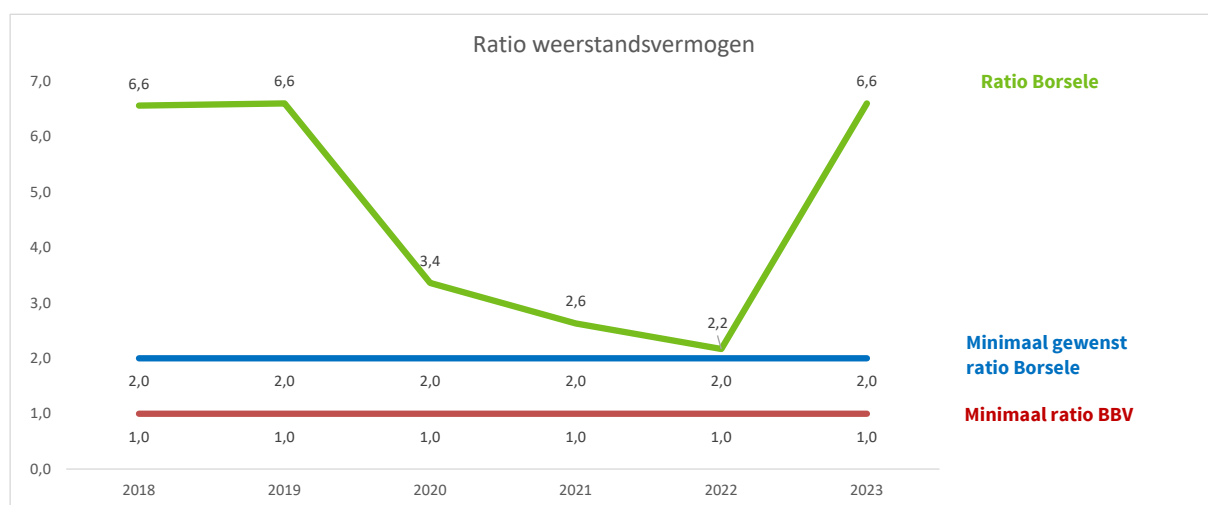
De totaal benodigde weerstandscapaciteit komt uit op afgerond € 1,5 miljoen.

Voor de bepaling van de aanwezige weerstandscapaciteit komen in aanmerking:

Algemeen weerstandsvermogen	€ 7.504.775
Stille reserves (53 hectare verpachte landbouwgrond)	€ 2.400.000 +
Totaal komt de aanwezige weerstandscapaciteit uit op:	€ 9.904.775

Uitgaande van de risico-inventarisatie, komt de ratio weerstandsvermogen uit op 6,60. We voldoen hiermee aan de wettelijke eis dat het weerstandsvermogen (beschikbare weerstandscapaciteit afgezet tegen de benodigde) minimaal 1,0 moet zijn. De Gemeente Borsele hanteert een minimaal weerstandsratio van 2,0.

In onderstaande grafiek wordt het verloop van de ratio weerstandsvermogen weergegeven door de jaren heen.

De ratio weerstandsvermogen is de afgelopen jaren fors gedaald door meer en hogere risico's en een lager algemeen weerstandsvermogen. In 2023 stijgt de ratio weerstandsvermogen naar het oude niveau van 6,60. Dit wordt veroorzaakt door eerder genoemde daling van de risico's en de ontvangst van dividend van Delta NV.

Beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's

Het beleid is als volgt geformuleerd:

- De ratio weerstandsvermogen is vastgesteld op 2,0 met de kwalificatie voldoende;
- De nota 'weerstandsvermogen en risicomanagement gemeente Borsele' actualiseren we elke vier jaar;
- Het risicomanagement binnen de gemeentelijke organisatie implementeren we op de wijze zoals in de nota 'weerstandsvermogen en risicomanagement gemeente Borsele' is aangegeven;
- In nota's aan het college en voorstellen aan de raad werken we met een rubriek 'risico's', waarin we aandacht schenken aan de identificatie, analyse, beoordeling en beheersing van risico's;
- In de begroting en jaarrekening nemen we een paragraaf weerstandsvermogen op, waarin we ingaan op de ontwikkeling van risico's.

In 2023 gaan we het risicobeleid opnieuw beoordelen en actualiseren. De implementatie van de 'Risk appetite' of risicobereidheid, dat zich vertaalt in het treffen van beheersmaatregelen met als doel een lager risicoprofiel te bereiken, maakt hiervan onderdeel uit.

De beheersmaatregelen zullen als eerste voor de oranje gearceerde risico's worden toegepast. Daarnaast kan het ook betekenen dat door toegenomen risicobewustzijn het aantal risico's toeneemt.

Beleidsmatige opties voor risicobeheersing

Het is niet voldoende de risico's in beeld te brengen en te waarderen. Voor elk risico moet ook besloten worden hoe we er mee omgaan. Daarvoor is er een keuze uit verschillende maatregelen:

- Vermijden: aanpassen van werkprocessen of van beleid waardoor risico's zoveel mogelijk worden vermeden;
- Verminderen: aanpakken of wegnemen van de oorzaak van het risico;
- Afdekken: instellen van een voorziening of een budget in de begroting of afsluiten van een verzekering;
- Overdragen: het beleid dat een risico met zich meebrengt uit laten voeren door een andere partij die ook de risico's overneemt;
- Accepteren: als een risico niet kan worden vermeden, verminderd, afgedekt of overgedragen, wordt het geaccepteerd. Bij het berekenen van de weerstandscapaciteit zal dan met dit risico rekening moeten worden gehouden. Dit betekent niet dat verder geen maatregelen genomen moeten worden. Uiteraard blijft het van belang om het risico zo klein mogelijk te houden.

Kengetallen financiële positie

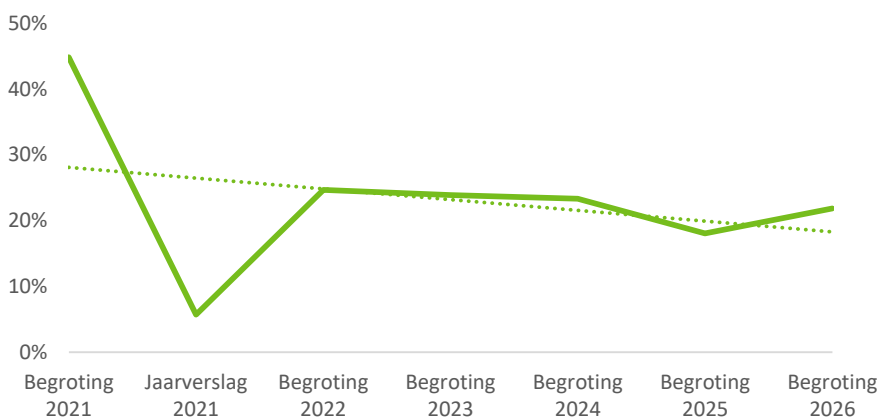
Om de financiële positie in beeld te brengen stellen we jaarlijks een overzicht van de exploitatie in baten en lasten (de begroting en jaarrekening) en een balans op. Voor een goed oordeel over de financiële positie gebruiken we aanvullende kengetallen, zodat bijvoorbeeld een beeld kan worden geschilderd in welke mate we de schuldpositie kunnen dragen. De schuldpositie brengt risico's met zich mee.

Netto schuldquote

De netto-schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van een gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Onze netto-schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. De schuldquote stijgt maar blijft ruim onder het landelijke gemiddelde. In het verleden was deze zeer laag. Door de investeringen en het noodzakelijk aangaan van leningen stijgt de ratio ten opzichte van voorgaande jaren en zal naar verwachting komende jaren licht dalen.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2021	Jaarverslag 2021	Begroting 2022	2023	2024	2025	2026
Netto-schuldquote	73%	8%	6%	25%	24%	23%	18%	22%

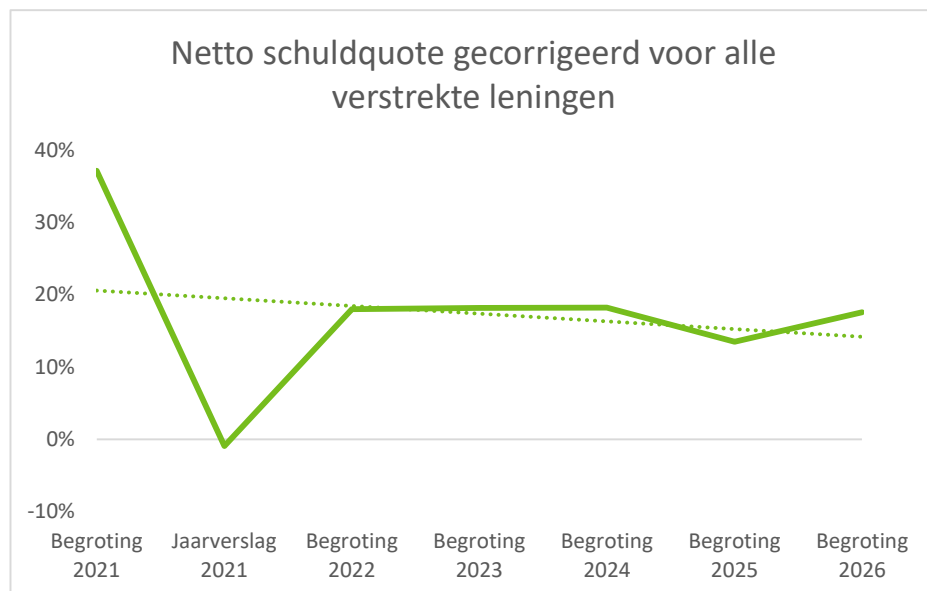
Netto schuldquote

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

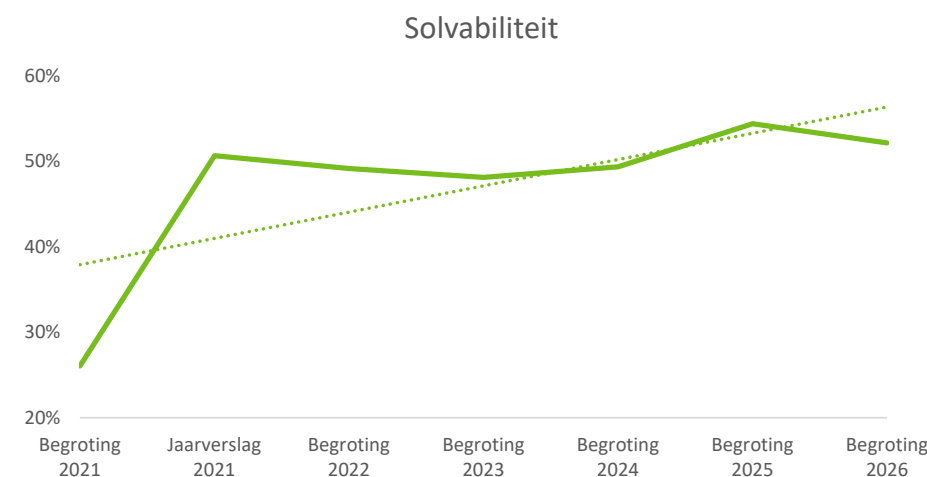
Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van zogenaamd doorlenen wordt de netto-schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op deze manier brengen we duidelijk in beeld wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor onze schuldenlast. Bij de financiële vaste activa horen ook de verstrekte geldleningen.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2021	Jaarverslag 2021	Begroting 2022	2023	2024	2025	2026
Netto-schuldquote gecorrigeerd	67%	37%	-1%	18%	18%	18%	13%	18%

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Bij deze ratio wordt het eigen vermogen uitgedrukt in een percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van de gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten (resultaat jaarrekening). Ons eigen vermogen en het balanstotaal blijven naar verwachting komende jaren gelijk waardoor onze solvabiliteitsratio rond de 50% blijft.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2021	Jaarverslag 2021	Begroting 2022	2023	2024	2025	2026
Solvabiliteitsratio	31%	26%	51%	49%	48%	49%	54%	52%

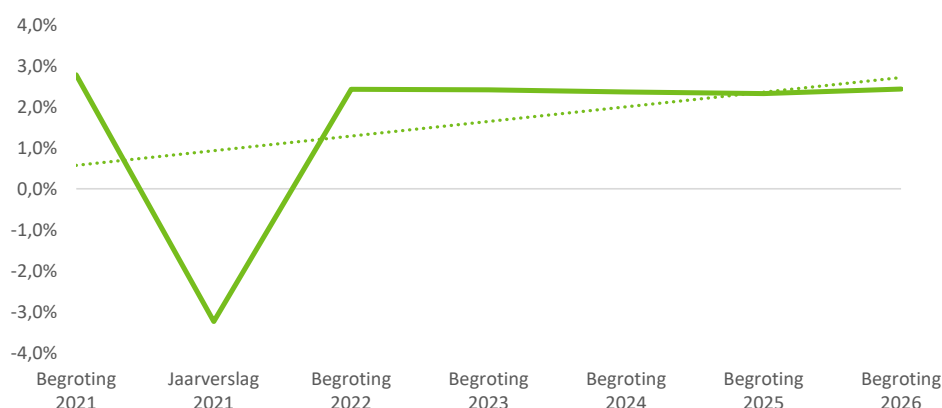

Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van gemeenten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Het kengetal van de grondexploitatie geeft aan wat de verhouding is van de gronden in vergelijking met de baten van de begroting. Veel grondexploitaties bevinden zich in een vergevorderd stadium van hun levenscyclus. De meeste grondverkoop zijn gerealiseerd. Dat leidt tot een lage boekwaarde en dus een zeer beperkt risico. In onderstaande tabel geven we onze positie weer.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2021	Jaarverslag 2021	Begroting 2022	2023	2024	2025	2026
Grondexploitatie	9%	3%	-3%	2%	2%	2%	2%	2%

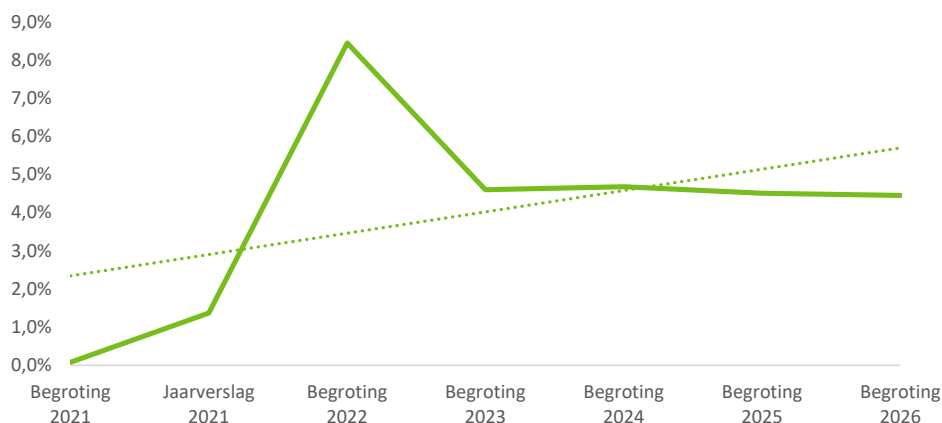
Grondexploitatie

Structurele exploitatieruimte

Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De overzichten van de geraamde incidentele baten en lasten en structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves maken onderdeel uit van het overzicht van baten en lasten in de begroting. Deze gegevens nemen we ook op in de jaarstukken. Op basis hiervan berekenen we het saldo van de structurele baten en lasten. In principe stellen we een begroting op waarin de baten en lasten structureel in evenwicht zijn en is de exploitatieruimte zeer beperkt.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2021	Jaarverslag 2021	Begroting 2022	2023	2024	2025	2026
Structurele exploitatieruimte	1%	0%	1%	8%	5%	5%	5%	4%

Structurele exploitatieruimte

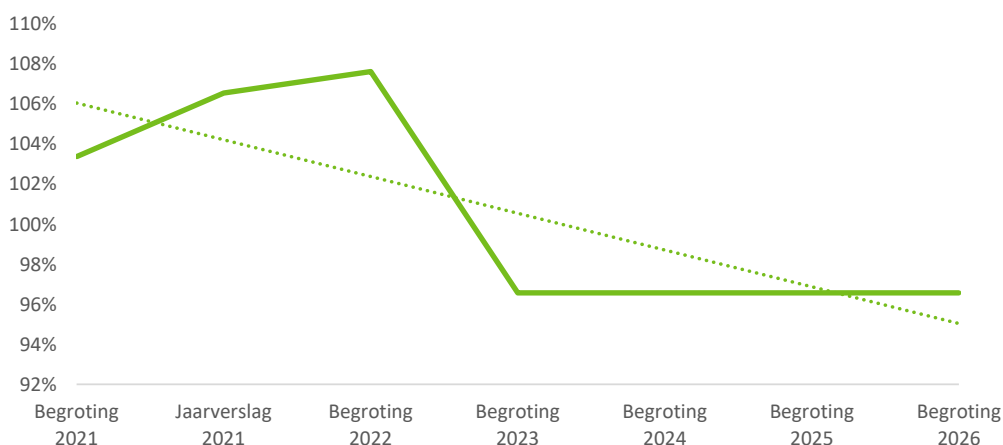

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De totale woonlasten bestaan uit de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing. De belastingcapaciteit van de gemeente berekenen we door de totale woonlasten van een meerpersoonshuishouden te vergelijken met een landelijk gemiddelde. Het kengetal zetten we af tegen het landelijk gemiddelde van vorig jaar (t-1). Door stijging van de tarieven vanaf 2022 en de vergelijking ten opzichte van voorgaande jaren ontstaat een percentage boven de 100 %

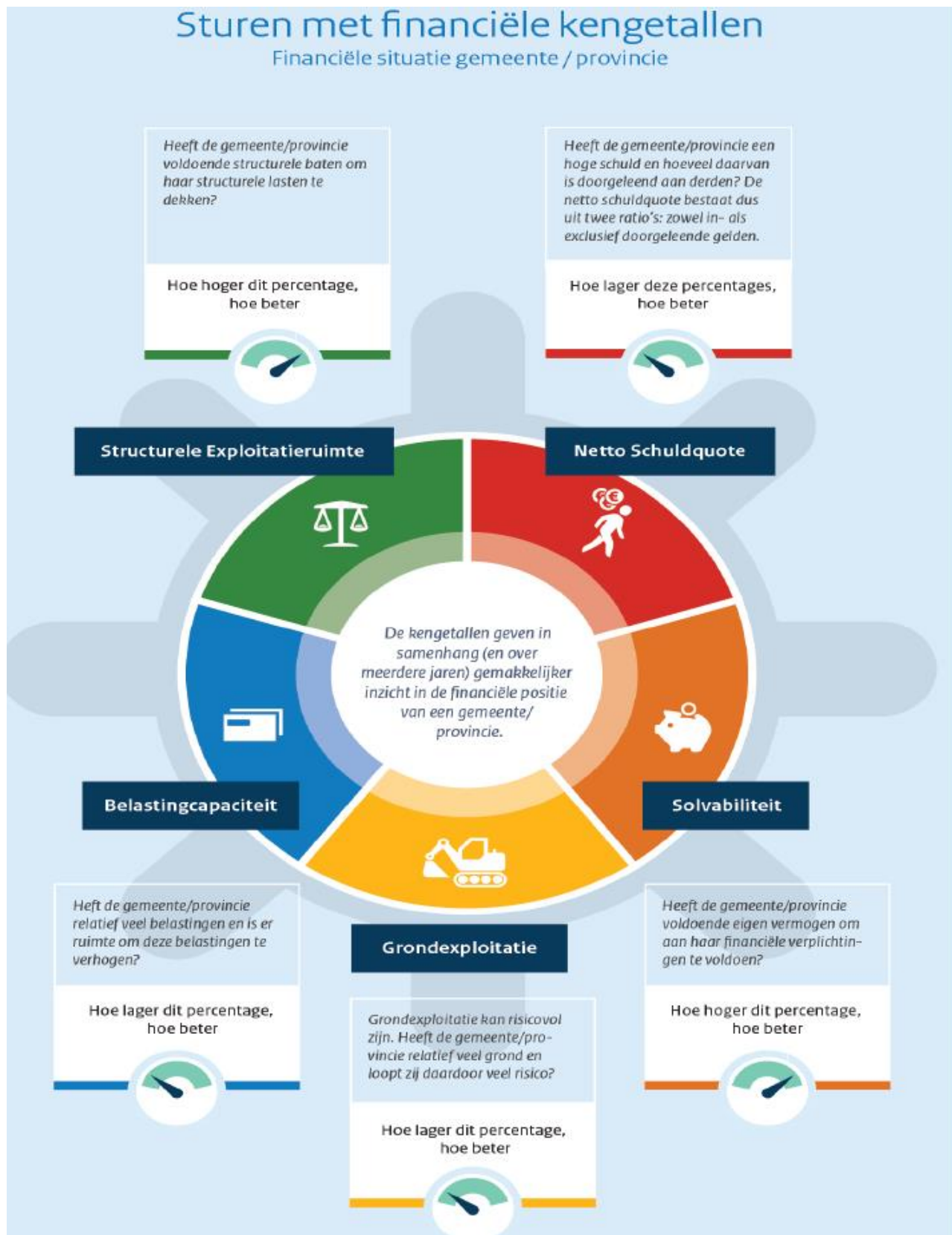
Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2021	Jaarverslag 2021	Begroting 2022	2023	2024	2025	2026
Belastingcapaciteit	105%	103%	107%	108%	97%	97%	97%	97%

Belastingcapaciteit

De kengetallen geven deels de situatie weer waarin we verkeren en deels waar we naar toe werken. We streven via bezuinigingen en beperkte belastingverhoging naar een begroting waarin de baten en lasten tenminste in evenwicht zijn. Daarnaast streven we naar een stabiel (solvabel) eigen vermogen. Dit is een strategie voor de langere termijn.

Kengetallen alleen zeggen nog niet veel: het gaat enerzijds om de onderlinge relatie tussen kengetallen (en andere variabelen) en anderzijds om de ontwikkeling in de tijd die de kengetallen laten zien. In onderstaande afbeelding worden de kengetallen nog verder toegelicht.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

In deze paragraaf gaan wij in op het beleidskader en de daaruit voortvloeiende financiële consequenties met betrekking tot de 'grotere' kapitaalgoederen van de gemeente. Hierbij kan gedacht worden aan de kosten van aanleg en instandhouding van wegen, riolering, water, groen en gebouwen. De instandhoudingskosten behoren hun weerslag te vinden in onderhoudsplannen. Voor rioleringen, gebouwen, water en openbare ruimte zijn die door de gemeenteraad vastgesteld.

Onderhoudskosten maken een substantieel deel uit van de uitgaven. Tegelijkertijd kunnen zij ook voorzien worden van het etiket 'beheer' of 'uitvoering'. Zij lenen er zich daarom niet direct voor om te worden opgenomen in één van de programma's. Daar wordt immers toch meer aandacht besteed aan een visie tot terug te leiden doelstellingen en de concrete richtingen waarin de uitwerkingen moeten worden gevonden.

Echter, een groot deel van het 'vermogen' van onze gemeente ligt in de grond of op het openbaar gebied. Een zorgvuldig beheer hiervan is dan ook van wezenlijk belang. Een tweede, wellicht nog belangrijker, aspect is dat de kwaliteit van het openbaar gebied door de inwoners vaak het meest intensief beleefd wordt. Zwerfvuil, hondenpoep, loszittende stoeptegels, boomwortels en toegankelijkheid gemeentelijke gebouwen; deze onderwerpen in de directe omgeving raken de inwoners direct en hier hebben zij vaak een eigen en duidelijke mening over. Met de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen kunnen we de kaders stellen voor het onderhoud van wegen, riolering en gebouwen. Een individueel geval of een individuele klacht beoordelen we op basis van deze totale kaders. Een derde reden voor specifieke aandacht voor het geïnvesteerde vermogen in het openbaar gebied is dat deze kapitaalgoederen vaak van belang zijn voor het realiseren van de gemeentelijke programma's.

Een groenstructuurplan, een memo wegbeheer en een rioleringsplan zijn vastgesteld. Een bijkomend aspect is dat onvoorziene ingrijpende wegverbeteringen in principe ten laste van de exploitatie gebracht moeten worden. De kosten daarvan moeten in het jaar van uitvoering van dekkingsmiddelen worden voorzien.

Wegen

Elk jaar is er een budget beschikbaar voor het onderhoud van de wegen. Volgens het BBV moet onderscheid gemaakt worden tussen (groot) onderhoud en onderhoud waarbij sprake is van "significante kwaliteitsverbetering, dat leidt tot verlenging van de levensduur van de investering". In dat geval moet het investeringsbedrag geactiveerd en afgeschreven worden over de levensduur van de investering. In plaats van de onderhoudskosten ineens te

verantwoorden gaan we jaarlijks afschrijven. Elk jaar vindt een inspectie van de wegen plaats, wat resulteert in een kwalitatief oordeel. Wegvakken die laag scoren worden vervolgens aangepakt. Hiermee voorkomen we achterstallig onderhoud en kapitaalvernietiging en hoeven we geen voorziening te vormen. In 2023 staan onder andere werkzaamheden gepland aan de Kerkstraat in Hoedekenskerke, Fortrapastraat in 's-Gravenpolder en de Paulushoekseweg in Driewegen.

Openbare verlichting

De gemeente Borsele telt ongeveer 4.100 lichtmasten van diverse aard, kwaliteit en leeftijd. We hebben een beheersplan voor regulier onderhoud, reparatie en vervanging van onderdelen. Kwaliteitsarme masten en energieverblindende armaturen worden eerst vervangen. De vervanging stemmen we af op andere uit te voeren openbare werken. In 2023 voeren wij werkzaamheden uit in de Baarlandsezandweg en Schoorkenszandweg in 's-Gravenpolder en het Langeweegje in Kwadendamme.

Riolering

Borsele heeft 164 kilometer vrijvervalriolering, 50 gemalen, 72 kilometer drukriolering en 380 drukrioleringsgemalen. De totale vervangingswaarde is ongeveer € 80 miljoen. Op basis van leeftijd en een gemiddelde levensduur van 60 jaar voor de vrijvervalriolering zijn in de periode 2020 tot 2030 de meeste vervangingen te verwachten. De werkelijke vervanging of renovatie gebeurt op basis van de werkelijk gemeten kwaliteit.

In het GRP 2019-2023 gaat aandacht uit naar het onderhoud van de riolering en het voorkomen van (grond)wateroverlast. In 2023 zijn de aanleg van een regenwaterriool in de Wilhelminastraat in Oudelande, de verbetering van de afwatering nabij de Florishoek, Schansstraat en Torenstraat in Baarland en de verbetering van de afwatering nabij de Paulushoekseweg in Driewegen gepland. Voor het werk Wilhelminastraat is een impulssubsidie aangevraagd.

Ook herstellen we op verschillende locaties de riolering met de 'kous' renovatietechniek. Door de klimaatverandering met lange droge perioden is de trend dat door de bodemdaling eerder lekkages ontstaan in de voegverbindingen en inlaten van de rioleringen. Om schade aan de wegen te voorkomen moeten die tijdig gerepareerd worden met de kous renovatietechniek. Voor een deel zijn dit ook plaatselijke reparaties met een deelliner.

Een zeer vitaal element in de gemengde riolering is de riooloverstort. Om de werking minder afhankelijk te maken van het onderhoud worden de uitstroomconstructies van de overstorten komende jaren verbeterd door beton bestortingen.

Water

In het gemeentelijk waterplan staan normen voor de inrichting van watergangen en vijvers. Het beheer voeren we samen met het Waterschap uit. In het waterplan staat ook hoe we beheren. Regenwater houden we zoveel mogelijk ter plaatse vast. Als dit niet mogelijk is, bergen we het water elders en als laatste voeren we water af. Binnen de afvalwaterketen werken we samen met andere gemeenten, het Waterschap en Evides in de Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland (SAZ+). Een keer in de acht jaar baggeren we samen met het Waterschap de sloten en vijvers. Maaien van de sloten gebeurt ieder jaar. Bagger wordt, waar mogelijk, aan de kant gezet en later verwerkt in de berm. Overtollig bagger wordt naar het baggerdepot van het Waterschap afgevoerd. Afzet van gerijpte bagger is mede door de strenger wordende milieunormen steeds moeilijker. Samen met andere gemeenten en het Waterschap zoeken we naar duurzame oplossingen.

Verdroging en hittestress worden door de klimaatverandering een steeds groter probleem. Aan randen van dorpen kan wateropslag gecombineerd worden met dorpsbossen, zoals het geplande dorpsbos in 's-Gravenpolder.

Voor dit project is een impulssubsidie aangevraagd. Door aanleg van waterbergingen wordt gelijk voorzien in een secundaire bluswatervoorziening. Een groene dorpsrand met bomen, bossen en water geeft met name bij tropische dagen verkoeling. Oudere en kwetsbare inwoners hebben baat bij verkoeling. Voor de landbouw is het belangrijk om in het buitengebied zelf meer ruimte te maken voor water.

Groen

Het basisdocument groenstructuur vormt het beleidskader voor de verschijningsvorm en het verzorgingsniveau van het openbaar groen. Het geeft de hoofdlijnen voor de toekomstige ontwikkelingen weer.

De hoofddoelstellingen zijn:

1. Behoud en vergroting van de ruimtelijke kwaliteit.
2. Inspelen op veranderingen in de leefomgeving, met name biodiversiteit en klimaatadaptatie.
3. Creëren van draagvlak en participatie.

In de hoofdgroenstructuur komt het verband tussen het openbaar groen en de stedenbouwkundige opbouw van een dorpskern tot uiting. De verschijningsvorm en het kwaliteitsniveau van het groen is gekoppeld aan een groenzonering en vastgelegd in het beheersysteem. De aparte dorpsplannen per kern zijn vastgesteld door de raad. De nadruk ligt naast ruimtelijke kwaliteit, op het vergroten van de biodiversiteit en het klimaatadaptief maken van de dorpskernen. Bomen en beplanting spelen hierbij een belangrijke rol. Jaarlijks controleren we een derde van het areaal bomen op veiligheid. Deze controle leggen we vast in het beheersysteem.

In het Landschapsbeleidsplan Borsele is de gemeentelijke visie op de ontwikkeling van het landschap beschreven. Behoud en versterking van natuur- en landschapswaarden streven we na. Overleg vindt plaats met de provincie, het Waterschap en andere terreinbeheerders om samen projecten voor te bereiden en uit te voeren. Een actuele ontwikkeling hierbij is de uitvoering van de Zeeuwse bosvisie. Verder gelden er richtlijnen voor erfbeplantingen die toegepast worden bij landschappelijke inpassingen in het buitengebied.

In Borsele zien we, net als in heel Nederland, de laatste jaren een toename van ongewenste exotische planten, plaagdieren en ziektes in het openbaar groen. Hierbij moet gedacht worden aan de reuzenbereklaauw, Japanse duizendknoop, eikenprocessierups, essentaksterfte enzovoorts. Deze ontwikkelingen vragen de komende jaren extra aandacht. In 2023 staan onder andere werkzaamheden gepland aan de Wilhelminastraat in Oudelande en de Paulushoekseweg in Driewegen. Ook selecteren we in overleg met de dorpsraden kanslocaties van het groenstructuurplan voor uitvoering.

Begraafplaatsen

In de gemeente Borsele hebben we dertien gemeentelijke begraafplaatsen waar begraven wordt. Er is één gesloten begraafplaats in 's Heerenhoek. De (her)begravingen, asbezorgingen en ruiming vinden plaats volgens de Wet op de Lijkbezorging en de Beheersverordening begraafplaatsen. Uitgangspunt bij ruiming is dat monumenten van vóór 1970 en monumenten waarvoor 40 jaar grafrechten zijn betaald, niet worden verwijderd na het vervallen van de grafrechten. Voor het onderhoud is het groenstructuurplan en de beheersverordening (voor onderhoud graven) van toepassing. De toegankelijkheid van de begraafplaatsen is belangrijk. De hoofdpaden van de begraafplaatsen zijn veelal geasfalteerd. Komende jaren vraagt het onderhoud aan deze hoofdpaden aandacht om de toegankelijkheid te blijven borgen. Wat betreft het kwaliteitsniveau is een teruggang gesignaleerd bij situaties met veel open grond en vervuilde grindpaden. Om de kwaliteit te behouden, voorzien we open grond van bodembedekkers en vormen we verouderde secundaire grindpaadjes om tot graspaden.

Gebouwen

Kaders/ doelen

Goed beheer en onderhoud van de onroerende goederen (gemeentelijke gebouwen) vragen om een overzichtelijke onderhoudscyclus met een omschrijving van de werkzaamheden en bijbehorende kosten. Het maken van strategische keuzes en beleid zijn hierin maatgevend. Deze paragraaf geeft inzicht in de mate van onderhoud en de financiële vertaling hiervan.

Kerncijfers

De gemeente Borsele heeft op peildatum 1 januari 2022 in totaal 151 gebouwen, inclusief objecten zoals kunstwerken en de klokken en uurwerken van bepaalde torens, in eigendom. Deze zijn verdeeld over zes categorieën gebouwen. Het juridisch en economisch eigenaarschap is verdeeld. Deze 151 gebouwen en objecten hebben een bruto vloeroppervlakte van 52.376 m².

Binnen het totale bruto vloeroppervlak (bvo) hebben we de volgende onderverdeling:

Oppervlakte gebouwen	
Gemeentelijke gebouwen*	24.190 m ² bvo
Onderwijsgebouwen	19.314 m ² bvo
Sportfondsen accommodaties	8.506 m ² bvo
*exclusief torens	

Categorieën gebouwen	
- Monumenten (o.a. torens)	
- Onderwijsgebouwen	
- Maatschappelijke gebouwen (o.a. dorpshuizen, gymzalen en peuterspeelzalen)	
- Brandweerkazernes	
- Eigen gebouwen (o.a. gemeentehuis, raads- en trouwzaal, werkplaatsen, kunstwerken en overige kleine objecten)	
- Geprivatiseerde gebouwen (bijvoorbeeld sport- en tennisaccommodaties)	

Beleid

Vanaf 2004 zijn we gestart met het formuleren en vaststellen van beleid voor onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. Op 3 december 2015 is de onderhoudsnota gemeentelijke gebouwen voor de periode 2016-2025 door de gemeenteraad vastgesteld. De financiële vertaling uit de nota heeft betrekking op al onze gemeentelijke gebouwen en objecten, met uitzondering van de schoolgebouwen. In 2026 wordt op basis van een geactualiseerde meerjarenonderhoudsplanung keuzes gemaakt voor de verduurzaming en toekomstbestendigheid van de gemeentelijke gebouwen.

Onderhoud

We kunnen drie soorten onderhoud onderscheiden:

- Dagelijks onderhoud dat tot doel heeft om het gebouw en de installaties in een toestand te houden die voor dagelijkse functievervulling noodzakelijk is.
- Periodiek onderhoud waarbij in de regel geen vernieuwing plaatsvindt, zoals binnenschilderwerk. Dit betreft terugkerend onderhoud met een zekere cyclus.
- Groot onderhoud waarbij veelal onderdelen van het gebouw of de installaties moeten worden vervangen (zoals vernieuwing van het dak of vervanging van de cv-installatie).

Bij de beoordelingssystematiek van onderhoud hanteren we de volgende conditieniveaus:

- Conditie 1: uitstekende onderhoudstoestand
- Conditie 2: goede onderhoudstoestand
- Conditie 3: redelijke onderhoudstoestand

Realisatie nieuwe brandweerpost Heinkenszand

De brandweerposten Heinkenszand en 's-Heer Arendskerke zijn samengevoegd. Het doel van dit project is te komen tot de realisatie van een nieuwe brandweerpost in Heinkenszand op een kavel gesitueerd op de hoek van de Guldenroedestraat/Hoefbladstraat. Deze centrale locatie is zowel voor de vrijwilligers uit Heinkenszand als de vrijwilligers uit 's-Heer Arendskerke goed en snel bereikbaar. In 2022 is de ruimtelijke procedure afgerond en gestart met het aanbestedingstraject. We verwachten begin 2023 te starten met de bouw.

Masterplan Nieuwdorp**Algemeen**

Het doel van het Masterplan Nieuwdorp is het toekomstbestendig maken van Nieuwdorp door het duurzaam vernieuwen van de sociaal-maatschappelijke voorzieningen (waaronder het dorps huis en de school), het creëren van een dorps hart, het optimaliseren van de verkeerssituatie en de verkeersafwikkeling van het dorpen het optimaliseren van de (woon)omgeving. Dit alles rekening houdend met (toekomstige) ontwikkelingen en wetgeving op het gebied van duurzaamheid, klimaatadaptie en energietransitie.

Het Masterplan voeren we uit in twee fasen. In 2023 zetten we de uitvoering van fase 1 voort.

Uitvoering***Dorpshart***

In het dorps hart realiseren we een multifunctionele accommodatie (mfa) met dorps huis, school, kinderopvang en gymzaal. De sloop van het oude schoolgebouw vindt in het najaar van 2022 plaats. Start bouw van de mfa is voorzien in het voorjaar van 2023. Oplevering van het mfa zal ongeveer een jaar later plaatsvinden.

Middengebied

Met betrekking tot het middengebied zijn gesprekken met woningcorporatie Beveland Wonen en met de kerk in een vergevorderd stadium. De plannen worden op elkaar afgestemd en zullen in de loop van 2023 tot verdere ontwikkeling worden gebracht.

Paragraaf Financiering

Algemeen

De belangrijkste uitgangspunten van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) zijn het bevorderen van een solide financiering en kredietwaardigheid van de decentrale overheden, evenals het beheersen van renterisico's. Om dit te bereiken worden in de Wet Fido verschillende regels gesteld. De gemeenteraad heeft het treasurystatuut vastgesteld in 2022. Naast het statuut is een paragraaf financiering verplicht in de begroting en de jaarrekening.

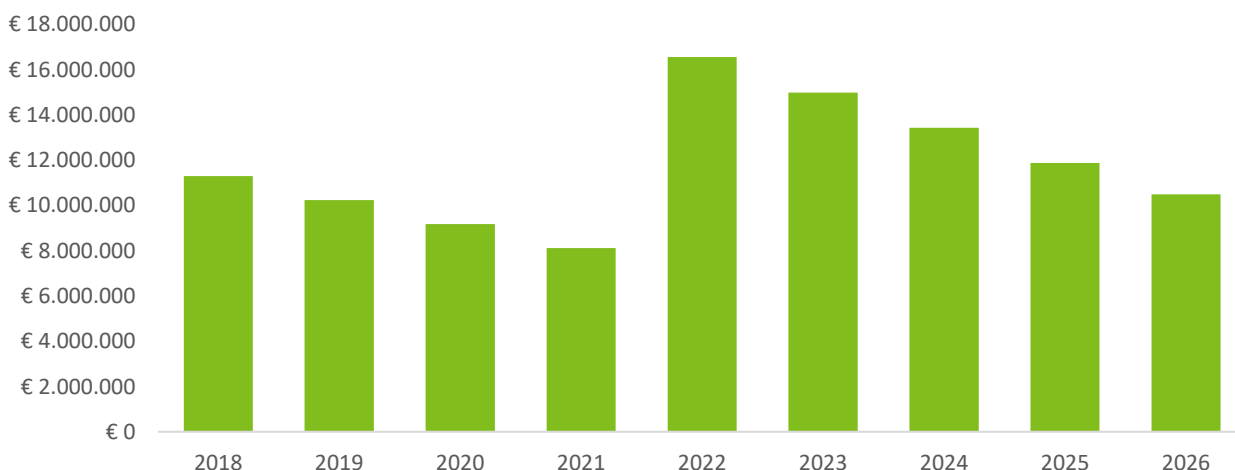
Gemeentefinanciering

Financieringen voor een periode van één jaar en langer worden enkel aangetrokken ten behoeve van de uitoefening van de publieke taak. We hebben momenteel vijf vaste geldleningen uitstaan bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Deze komen niet voor vervroegde aflossing in aanmerking. Voor met name het financieren van het Masterplan Nieuwdorp, brandweerpost Heinkenszand, vervanging materieel, reguliere aflossing van de geldleningen en de aanleg van het bestemmingsplan Platepolder is per 31 december 2021 een lening aangetrokken van € 10 miljoen met een rentepercentage van 0,49% en een looptijd van 20 jaar. Voor 2022 verwachten wij de volgende mutaties in onze leningenportefeuille:

Opgenomen geldleningen		
Stand leningen per 1 januari 2023	€	16.564.536
Reguliere aflossingen	€	1.561.512
Vervroegde aflossingen	€	-
Nieuw aan te trekken leningen	€	-
Stand leningen per 31 december 2023	€	15.003.024

In onderstaande tabel is het verloop van de huidige leningenportefeuille weergegeven. Op basis van het gecalculerde financieringstekort zal het naar verwachting in de toekomst nodig zijn om nog een nieuwe lening aan te trekken. Dit is afhankelijk van de spreiding van de investeringen over de komende jaren.

Vaste Schulden

Liquiditeitsbeheer

De liquiditeitspositie zal voldoende zijn om te garanderen dat de verplichtingen tijdig worden nagekomen. Om de saldi optimaal te beheren, maken wij gebruik van het pakket voor geïntegreerde dienstverlening op het terrein van betalingsverkeer en kredietverlening van de BNG. Het betalingsverkeer verloopt via het digitale communicatiekanaal BDS online.

Uitgeleende middelen

We hebben een uitstaande geldlening aan de gemeente Kapelle die eindigt in 2028. Verder hebben wij geen uitstaande geldleningen.

Verstrekte geldleningen		
Stand leningen per 1 januari 2023	€	1.620.000
Reguliere aflossingen	€	270.000
Vervroegde aflossingen	€	-
Stand leningen per 31 december 2023	€	1.350.000

Risicobeheer

In 2022 stelden we een nieuw beleidskader voor het garant staan voor leningen van derden op. In de beleidsregeling zijn criteria opgenomen onder welke voorwaarden we een gemeentegarantie afgeven. De gemeente kan middelen uitzetten uit hoofde van de treasuryfunctie. Voorwaarden zijn dat deze uitzettingen een bedachtzaam karakter hebben en niet gericht zijn op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico. Het prudente karakter van deze uitzettingen waarborgen we met de richtlijnen en limieten van het treasurystatuut. Het gebruik van derivaten is niet toegestaan; verder mogen de kasgeldlimiet en de renterisiconorm niet worden overschreden conform de Wet Fido.

Kasgeldlimiet

Een kortlopende geldlening moet voldoen aan de geldende regelgeving. Deze regelgeving staat beschreven in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden (Ufdo). De kasgeldlimiet bepaalt welk bedrag we aan kortlopende leningen mogen afsluiten. Het maximale bedrag bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal. Bij overschrijding van de kasgeldlimiet is het aantrekken van een vaste geldlening verplicht. Wij verwachten dat een overschrijding in 2023 niet zal voorkomen.

Kasgeldlimiet	2023	2024	2025	2026
Begrotingstotaal	€ 63.897.000	€ 65.278.000	€ 66.482.000	€ 63.471.000
Percentage	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Kasgeldlimiet	€ 5.431.245	€ 5.548.630	€ 5.650.970	€ 5.395.035

Renterisiconorm

De renterisiconorm geeft het renterisico op de langere termijn weer. Hieronder vallen alle leningen met een rentetypische looptijd vanaf 1 jaar. Het doel is op deze wijze spreiding te krijgen in de rentetypische looptijden in de leningenportefeuille waardoor een verandering in de rente vertraagd doorwerkt op de rentelasten in de administratie. In een jaar mogen de herfinancieringen als gevolg van aflossingen en de renteherzieningsmomenten gezamenlijk niet meer dan 20% van het begrotingstotaal per 1 januari bedragen. In de onderstaande tabel wordt de renterisiconorm voor de komende jaren weergegeven.

Renterisiconorm	2023	2024	2025	2026
Lasten primaire begroting	€ 63.897.000	€ 65.278.000	€ 66.482.000	€ 63.471.000
Percentage renterisiconorm	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	€ 12.779.400	€ 13.055.600	€ 13.296.400	€ 12.694.200
Reguliere aflossing geldleningen	€ 1.561.512	€ 1.561.512	€ 1.561.512	€ 1.380.000
Geldleningen met renteherziening	-	-	-	-
Ruimte onder risiconorm	€ 11.217.888	€ 11.494.088	€ 11.734.888	€ 11.314.200

Renteomslag

De rente rekenen we via een omslagstelsel toe aan de kostendragers (taakvelden). Dit heet het zogenaamde 'renteomslagpercentage'. Het renteomslagpercentage berekenen we over alle investeringen op een betreffend taakveld. Dit percentage schatten we zo goed als mogelijk in met de gegevens die we in de begroting opnemen en rekenen we toe aan de investeringen welke we lineair afschrijven. Het renteomslagpercentage waarmee gerekend is voor de begroting 2023 bedraagt afgerond 1,00%. Voor toekomstige investeringen houden we rekening met 2,00% wegens de stijgende rente.

Renteomslag	
Rentelasten korte financiering	€ 143.500
Rentelasten lange financiering	€ 325.356
Totaal door te rekenen externe rente	€ 468.856
Af: ontvangen rente leningen derden	€ -35.500
De aan taakvelden toe te rekenen rente	€ 433.356
Boekwaarde per 1 januari 2023	€ 45.735.000
Renteomslag percentage	0,95%

Renteontwikkeling

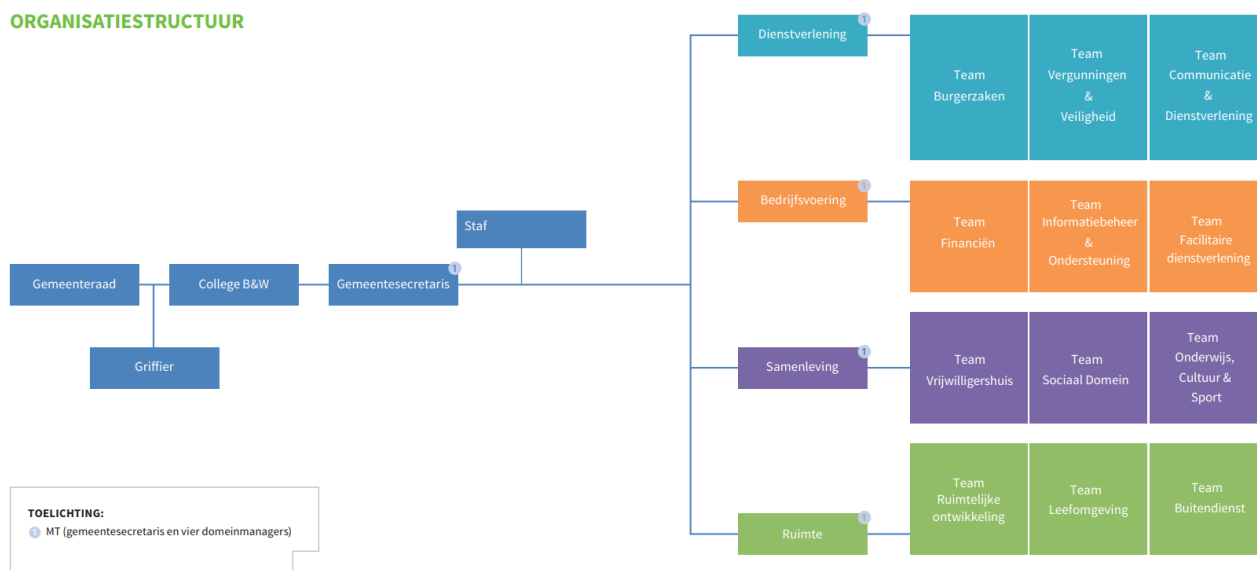
Het blijft een onzekere tijd op monetair gebied. De verwachting is dat de stijging van de rentetarieven zich door zal zetten. Hoe snel en hoe hard blijft de vraag. We monitoren de ontwikkelingen op monetair gebied om zo goedkoop mogelijk te kunnen financieren.

Schatkistbankieren

Sinds december 2013 is de gemeente verplicht tot schatkistbankieren. Hierbij geldt een minimum drempel van 2,00% van het begrotingstotaal. Dit betekent voor Borsele een drempel van ongeveer € 1,3 miljoen. De overtollige liquide middelen worden in rijksschatkist aangehouden, zonder dat het Rijk daarvoor momenteel rente vergoedt.

Paragraaf Bedrijfsvoering

ORGANISATIESTRUCTUUR

We werken volgens bovenstaande organisatiestructuur. De medewerkers dragen in deze structuur veel eigen verantwoordelijkheid. Het is de taak van de domeinmanagers ze deze verantwoordelijk te geven, maar vooral ze hierin te ondersteunen, te begeleiden en te zorgen dat de medewerker optimaal kan presteren. De staf bestaat uit de concerncontroller, de CISO en de data-analist.

We blijven aandacht geven aan onze missie, visie en kernwaarden ‘verantwoordelijk, denken en doen, vertrouwen en energiek’. Dit doen we in combinatie met de actiepunten uit de inzetbaarheidsscan 2022. De inzetbaarheidsscan meet de inzetbaarheid en daarmee het werkvermogen van de medewerkers en is de vervanging van het traditionele medewerkerstevredenheidsonderzoek.

Personeel & Organisatie

Als gemeente willen we een aantrekkelijke werkgever zijn voor ons personeel. Belangrijk hierbij zijn goede secundaire arbeidsvoorwaarden, een goede werksfeer en een marktconform salaris. We merken steeds vaker dat het vinden van geschikt personeel lastig is. We hebben al jaren te maken met een toenemende werkdruk als gevolg van wijzigingen in of nieuwe wetgeving, toename van nieuwe taken vanuit de Rijksoverheid (veiligheid), opeenvolgende crisissituaties (corona, opvang asielzoekers en vluchtelingen) en nieuwe uitdagingen op het gebied van woningbouw, energietransitie (landschappelijke inpassing) en nucleair. Dit leidt tot een noodzakelijke toename van de benodigde capaciteit (formatie) in onze organisatie.

In 2023 maken wij nieuwe beleidskeuzes op het gebied van vitaliteit van onze werknemers en investeren wij nadrukkelijker in loopbaanontwikkeling. Hiervoor verhogen wij het opleidingsbudget. Wij zetten ook in op vergoeding van de reiskosten woon-werkverkeer.

Het bovenstaande betekent noodzakelijke uitbreiding van de bestaande formatie. De totale formatie in 2023 bedraagt 173,92 fte (ten opzichte van 166,37 fte in 2022). De totale salariskosten voor 2023 bedragen circa € 12,8 miljoen (ten opzichte van € 11,7 miljoen in 2022) exclusief gemeenteraad en college van burgemeester en wethouders. Dit betekent een stijging van € 1,1 miljoen. Hier hebben wij de volgende verklaringen voor:

- In de strategische personeelsplanning constateren we diverse knelpunten waaronder onvoldoende capaciteit voor huidige en toekomstige taken op het gebied van energietransitie,

Omgevingswet en nucleair. Daarnaast willen we de benodigde capaciteit voor onderwijshuisvesting omzetten van inhuur naar structurele capaciteit. Verder is uit de evaluatie van de reorganisatie gebleken dat extra ondersteuning en capaciteit nodig is voor het coördinatorschap. Ook is extra inzet noodzakelijk voor het implementeren van duurzame inzetbaarheid (Borsele-fit) voor onze medewerkers en het oplossen van knelpunten als gevolg van ziekte. Dit resulteert in een stijging van de salarislasten van € 400.000 in 2023 oplopend naar € 600.000 vanaf 2025.

- Er heeft een CAO-verhoging plaatsgevonden. Dit resulteert in een stijging van de salarislasten van € 500.000.
- Om een trendbreuk te bewerkstelligen in de stijging van de lasten binnen het sociaal domein, moest er ook geïnvesteerd worden. Van het investeringsbedrag voor het actieplan sociaal domein is voor een (groot) deel personeel aangenomen. Dit personeel wordt gedekt binnen de middelen voor het actieplan, maar zorgt wel voor een stijging van de salarislasten van circa € 250.000.

Flexibel werken

Het thuis en digitaal werken is niet meer weg te denken uit onze maatschappij. Dit vraagt voor de organisatie een nieuw werkplekconcept 'Flexibel werken binnen Borsele'. We blijven medewerkers faciliteren om thuis te kunnen werken. Daarnaast is het de intentie om het gemeentehuis zodanig (gefaseerd) aan te passen dat dit aansluit bij de huidige en toekomstige behoefte als het gaat om flexibel werken, (digitaal) vergaderen en projectmatig werken. We starten met de prioriteiten vanuit het opgesteld ruimtelijk en functioneel programma van eisen gemeentehuis Borsele.

Communicatie, dienstverlening en participatie

In 2023 starten we met de uitvoering van het uitvoeringsprogramma dienstverlenings- en communicatievisie 2023-2026. In dit programma zijn diverse projecten en acties opgenomen zoals onze servicenormen en kwaliteitshandvest, interne en externe communicatie, het doorontwikkelen van het zaakgericht werken, ons gastheerschap en het verbeteren van processen. Daarnaast stellen we begin 2023 de participatienota vast. In deze nota leggen we vast op welke efficiënte wijze we met onze interne en externe partners en onze inwoners willen participeren. B2030 ronden we af door nog twee dorpen te bezoeken met een aangepast programma dat aansluit op de inhoud van de participatienota.

Informatievoorziening

Naar aanleiding van het in juni 2021 verschenen Evaluatierapport Strategische Informatievoorziening is er in 2022 een iVisie voor alle zes de deelnemende organisaties (Bevelandse gemeenten en GR De Bevelanden) opgesteld. De samenleving vraagt steeds meer aanpassingen binnen de overheid om producten en diensten digitaal aan te bieden. Dit vraagt van de overheid om flexibeler en transparanter te worden om zo in te kunnen spelen op deze veranderende vraag. Met de iVisie is de stip op de horizon op het gebied van ICT, Informatievoorziening en Informatiebeheer bepaald. Deze stip helpt de komende jaren bij het maken van keuzes binnen deze gebieden met als doel om over 5 jaar een stabiele toekomstbestendige organisatie te hebben staan. Belangrijk hierbij op te merken is dat het werken vanuit een iVisie niet alleen de ICT, maar de gehele organisatie raakt. Er zijn vier speerpunten geformuleerd:

Speerpunt 1: We versterken het contact met onze klanten.

Speerpunt 2: We hebben een toekomstgerichte duurzame organisatie.

Speerpunt 3: We werken datagedreven.

Speerpunt 4: We investeren in (digitaal) samenwerken, zowel intern als extern.

In 2023 starten we samen de andere Bevelandse gemeenten en GR De Bevelanden om uitvoering te geven aan de iVisie.

Onderzoek Berenschot naar Governance De Bevelanden

In 2023 geven we verder uitvoering aan het onderzoek Berenschot naar de governancestructuur van GR De Bevelanden. De structuur en rollen/verantwoordelijkheden en diverse processen zijn op meerdere onderdelen aangepast. Het proces voor cultuurverandering is onder andere gericht op een verandering in het wij-zij denken.

Informatiebeveiliging en privacy

In 2023 geven we verder uitvoering aan het informatiebeveiligingsbeleid en privacybeleid. Beide beleidsstukken zijn in 2022 herzien. Jaarlijks stellen we aanvullend een informatieveiligheidsplan op. Hierin beschrijven we de acties die we het betreffende jaar uitvoeren om informatieveiligheid naar een hoger niveau te tillen. Wij schrijven bijvoorbeeld aanvullend beleid en procedures op specifieke onderwerpen. Daarnaast blijven we voortdurend inzetten op het verhogen van het bewustzijn van de medewerkers. We vinden het belangrijk dat medewerkers weten hoe ze zorgvuldig en bewust moeten omgaan met persoonsgegevens en andere vertrouwelijke informatie. Met deze uitvoering van het beleid voldoen we steeds meer aan de Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO), Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en Wet politiegegevens (Wpg).

Jaarlijks verantwoorden we ons op het gebied van informatiebeveiliging. Dit doen wij op basis van de ENSIA-systematiek. ENSIA is een initiatief van gemeenten, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. ENSIA streeft naar een zo effectief en efficiënt mogelijk ingericht verantwoordingsstelsel over informatiebeveiliging en informatiekwaliteit.

Concerncontrol

De concerncontroller heeft als speerpunt het aanbrengen van samenhang en structuur rondom sturing en beheersing. Hierbij is het toetsen van de doelmatigheid en de rechtmatigheid van zaken cruciaal.

Het plan van aanpak rechtmatigheidsverantwoording is vastgesteld. In dit plan van aanpak staat welke acties nodig zijn om te kunnen voldoen aan de veranderende wetgeving. Vanaf het verslagjaar 2023 geeft niet langer de accountant, maar het college een rechtmatigheidsverklaring af. Dit betekent dat de organisatie zelf de controle van de rechtmatigheid doet en dat we hiermee waarborgen dat het college de rechtmatigheidsverklaring af kan geven. Over de wijze waarop de controles plaatsvinden is in overleg met de accountant een controleplan opgesteld. Elk jaar voeren we een 213a Gemeentewet onderzoek uit. De raad zal uiterlijk in maart 2023 een besluit nemen over het onderwerp van onderzoek voor 2023.

Datagedreven werken

Datagedreven werken is werken op basis van feiten uit de samenleving, die verzameld worden in de vorm van data. Deze worden geanalyseerd naar informatie en samen met domeinkennis op de juiste manier geïnterpreteerd naar bruikbare inzichten. Het doel van datagedreven werken is om zo geïnformeerd mogelijk besluiten te nemen, waardoor de kwaliteit van beslissingen toeneemt. We verkennen in samenwerking met de andere Bevelandse gemeenten de mogelijkheden om datagedreven werken toe te passen. Per 1 juli 2022 is een data-analist aangetreden die zich eerst richt op het Sociaal Domein. De data-analist is in samenwerking met de gemeente Kapelle geworven en wordt door ons deels gedetacheerd in Kapelle.

Paragraaf Bezuinigingen

In onderstaande tabel geven we de stand van zaken weer van de uitwerking van het kerntakenonderzoek. De bedragen zijn vastgesteld in uw raad. De legenda is onder de tabel weergegeven. Verdere toelichting op nog openstaande taakstellingen zijn toegelicht in de programma's.

Nr. Programma	Voorstel	2022	2023	2024	2025	2026	Opmerking
1 Bestuur, dienstverlening en veiligheid	Dienstverlening burgerzaken	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	Bedragen alle jaren conform.
2 Bestuur, dienstverlening en veiligheid	GR'en						
22 Bestuur, dienstverlening en veiligheid	Representatiekosten beperken	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	Bedragen alle jaren conform.
23 Verkeer en openbare ruimte	Kwaliteitsniveau wegen verlagen	€ 97.500	€ 130.000	€ 130.000	€ 130.000	€ 130.000	Bedragen alle jaren conform.
24 Verkeer en openbare ruimte	Onderhoud aan groen verlagen	€ 184.400	€ 184.400	€ 184.400	€ 184.400	€ 184.400	Bedragen alle jaren hoger dan geraamd, maar wel binnen de
26 Verkeer en openbare ruimte	Onderhoud aan begraafplaatsen continueren						Geen uitwerking nodig.
3 Lokale economie	Bevorderen economische ontwikkeling op huidig niveau houden totdat toeristenbelasting wordt ingevoerd						Geen uitwerking nodig.
29 Lokale economie	Subsidies voor recreatieve voorzieningen verlagen	€ 22.000	€ 22.000	€ 27.000	€ 70.000	€ 70.000	Bedragen niet conform. Tekort van € 48.000 in 2022 welke gedekt uit post onvoorzien. In 2023 en 2024 nog tekort welke meegenomen is in de kadernota. Voor 2025 is er een tekort van € 41.000. Dit tekort wordt opgelost door extra verhogen toeristenbelasting
4 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Concentreren van scholen						
5 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Investeren in schoolgebouwen in relatie tot duurzaamheid						
6 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Coördinatie van brede scholen bij gemeente laten						Geen uitwerking nodig.
7 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Profijsbeginnel bij peuterspeelzaalwerk onderzoek en laagdrempelig blijven aanbieden		€ -	€ -	€ -	€ -	Bedragen niet conform. Het tekort in 2022 mag gedekt worden uit middelen jeugdzorg post onvoorzien. Voor de jaren 2023 en verder is dit meegenomen in de kadernota 2023-2026.
8 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Ambtelijke inzet op sport verminderen	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	Bedragen alle jaren conform.
9 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Project leefstijlcoaching stopzetten	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	Bedragen alle jaren conform.
10 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Stoppen met huidig cultuurbeleid en nieuw beleid	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	Bedragen alle jaren conform.
11 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Uittreden muziekschool		€ -	€ -	€ -	€ -	Bedragen niet conform. Tekort van € 108.000 vanaf 2023. Is meegenomen in de kadernota 2023-2026.
12 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Aanpassen bibliotheekfunctie						
27 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Onderhoud aan speeltuinen continueren						Geen uitwerking nodig.
28 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Subsidies dorpsraden continueren						Geen uitwerking nodig.
30 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Subsidies voor musea continueren						Geen uitwerking nodig.
37 Leefbaarheid, onderwijs, cultuur en sport	Huren brede scholen verhogen tot kostendekkendheid						
13 Zorg	Ambtelijke inzet op samenwerking en burgerparticipatie onderdeel te laten zijn van participatienota						
14 Zorg	Masterplan Nieuwdorp versoberen		€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	Bedragen alle jaren conform.
15 Zorg	Subsidies ouderenwerk, maatschappelijke activering en jeugd voor te zetten						Geen uitwerking nodig.
16 Zorg	Concentreren van dorpshuizen						
17 Zorg	Inzet wijkteams in stand houden						Geen uitwerking nodig.
18 Zorg	Wachttijsten in de jeugdzorg accepteren						
19 Zorg	Halvering groei van het budget tot 1e en 2e lijns voorziening onderdeel maken van koersplan						
31 Zorg	Subsidies ouderenwerk, maatschappelijke activering en jeugd voor te zetten						Geen uitwerking nodig.
20 Milieu	Uitbesteden van afvalinzameling, rioolbeheer etc. te toetsen aan markt en door te rekenen	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	De raad heeft op 4 november 2021 besloten geen onderzoek uit te voeren.
21 Milieu	Budget toekennen voor activiteiten op het gebied van duurzaamheid etc.						
33 Milieu	Kosten kwijschelding toerekenen aan kosten riolering en afval	€ 15.000	€ 30.000	€ 45.000	€ 60.000	€ 60.000	bedragen alle jaren conform.
34 Milieu	Kosten van straatreiniging toerekenen aan kosten riolering en afval	€ 90.000	€ 180.000	€ 270.000	€ 370.000	€ 370.000	bedragen alle jaren conform.
35 Milieu	Kostendekkendheid vaststellen	€ 50.000	€ 100.000	€ 150.000	€ 210.000	€ 210.000	bedragen alle jaren conform.
32 Ruimtelijke Ontwikkeling	Subsidies dorpsvernieuwing en monumenten continueren						Geen uitwerking nodig.
36 Algemene dekkingsmiddelen	OZB verhogen						Indien nodig wordt dit meegenomen in de begroting.
38 Bedrijfsvoering	Verlengen afschrijvingstermijnen uitsluiten						Geen uitwerking nodig.
25 Bedrijfsvoering	Inhuur verlagen						Het 213a onderzoek hierover is behandeld in de raad van 7 april 2022. Aanbevelingen zijn overnemen.

	Afgerond
	In uitvoering
	Nog niet in uitvoering

Naast bovenstaande bezuinigingen is er nog een taakstelling in het Sociaal Domein. In de tabel op de volgende pagina geven we een overzicht van de raming en de bijstelling hierop. Deze bijstelling is ook toegelicht in verschillende financiële analyses bij de programma's.

Taakstelling sociaal domein	2023	2024	2025	2026
Baten actieplan	€ 975.000	€ 975.000	€ 975.000	€ 975.000
Extra ontvangst gemeentefonds	€ -300.000	€ -300.000	€ -300.000	€ -300.000
Overige taakstelling	€ 675.000	€ 675.000	€ 675.000	€ 675.000
Woonplaatsbeginsel	€ 408.000	€ 408.000	€ 408.000	€ 408.000
Taakstelling begroting 2022-2025	€ 1.083.000	€ 1.083.000	€ 1.083.000	€ 1.083.000
Voordeel begroting SWVO	€ -75.000	€ -75.000	€ -75.000	€ -75.000
Voordeel structurele budgetten	€ -108.000	€ -108.000	€ -108.000	€ -108.000
Taakstelling begroting 2023-2026	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000
Aframen taakstelling	€ -450.000	€ -450.000	€ -450.000	€ -450.000
Openstaande taakstelling na halvering	€ 450.000	€ 450.000	€ 450.000	€ 450.000

Paragraaf Grondbeleid

Algemeen

Voor 2023 hanteren we het beleid zoals vastgesteld in de nota Grondbeleid 2015-2019. In 2023 treffen we de voorbereidingen voor de actualisering van deze nota. We streven ernaar om de nieuwe nota in 2024 voor te leggen aan de gemeenteraad. Dit in verband met de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de geplande vaststelling van onze nieuwe Omgevingsvisie. Op deze wijze bereiken we de benodigde samenhang tussen beide beleidsdocumenten.

De twee belangrijkste kerndoelstellingen van het grondbeleid:

- het bevorderen van het gewenste ruimtegebruik en de ruimtelijke kwaliteit;
- het streven naar een financieel gezond grondbedrijf. Winstgevende plannen moeten verlieslatende kunnen compenseren.

Visie

De nota Grondbeleid geeft inzicht in het gemeentelijk handelen bij locatieontwikkelingen. Met het grondbeleid als instrument kunnen de ruimtelijk-economische opgaven zoals die in andere beleidsdocumenten zijn vastgelegd, uitgevoerd worden. Dit geldt met name voor de woningbouwplanning en het bedrijventerreinprogramma. De kerndoelstellingen zijn vertaald naar specifieke beleidsuitgangspunten waaraan de uitvoering van het grondbeleid kan worden getoetst.

Wijze waarop grondbeleid wordt uitgevoerd

De gemeente streeft traditiegetrouw zoveel mogelijk naar een actief grondbeleid. Hiermee heeft de gemeente meer invloed en kunnen we de kerndoelstellingen beter realiseren. Als gevolg van de achter ons liggende economische crisis en de verwachte demografische ontwikkelingen schuiven we meer op naar faciliterend grondbeleid. Wanneer kansen zich aandienen, risico's overzienbaar zijn en sterke sturing gewenst is, blijft de mogelijkheid van actief optreden aanwezig. Om deze laatste reden is ervoor gekozen het gebied Platepolder in Heinkenszand zelf te exploiteren. Hierbij is rekening gehouden met de in de nota Grondbeleid genoemde hoeveelheid aan projectontwikkelaars uit te geven kavels. Met dit plan kunnen we aan de toekomstige gerichte vraag aan woningbouw op Heinkenszand voldoen. In 2023 gaan we verder aan de slag met het uitdiepen van de locaties waar we nog gronden hebben die kunnen dienen voor woningbouw en het onderzoek naar de behoeftevraag per kern.

Actuele prognose resultaten

Op basis van de jaarrekening 2021 prognosticeren wij op termijn nog een positief resultaat van € 814.353 van alle in exploitatie zijnde plannen. Op deze plannen zijn, via de jaarlijkse resultaatbepaling, al winsten genomen voor in totaal € 13.700.434.

Bouwgronden in exploitatie	Aantal m2	Boekwaarde 31-12-2021	Geraamde kosten	Geraamde opbrengsten	Geraamd eindresultaat	Gerealiseerde winstnemingen
Woningbouw:						
Borssele, Stadshoek	948	262.703	318.223	151.680	-96.160	321.822
's-Gravenpolder, Oostgaarde	2.220	-1.779.024	1.583.190	462.800	-761.207	1.777.591
's-Heer Abtskerke, Colenshoek 2	418	-125.079	214.938	89.870	-11	-112.811
's-Heerenhoek, De Blikken 2	9.404	561.432	1.128.136	2.084.195	-90.387	-216.547
Heinkenszand, Over de Dijk 2/3	1.000	- 525.521	384.010	423.000	-274.511	8.523.848
Heinkenszand, Stenevate	0	-241.567	222.507	244.575	-19.060	110.348
Heinkenszand, Platepolder	18.140	0	4.577.449	4.873.900	-102.590	0
Kwadendamme, Oude Vreeland	464	-324.680	322.425	154.080	-78.815	426.249
Lewedorp, Nieuwe Kraaijertpolder	644	-1.047.216	435.387	481.600	-724.530	3.017.465
Ovezande, Plataanweg	12.921	1.198.574	1.019.140	2.196.865	-116	-498.378
Ovezande, Nieuwstraat	11.253	506.335	287.186	2.062.400	1.892.816	9.225
Bedrijventerreinen:						
Heinkenszand, Noordzak fase 3	16.090	506.336	745.286	1.803.830	-559.782	341.622
Totaal	62.299	-2.020.379	10.711.520	11.393.090	-814.353	13.700.434

NB: In de jaarrekening 2021 zijn alle plannen opnieuw doorgerekend. Bovenstaand overzicht sluit aan op de gegevens van de jaarrekening. Een uitzondering hierop betreft de grondexploitatie van Oostgaarde. In het verkavelingsplan heeft een aanpassing plaatsgevonden. In de eindfase van dit plan hebben wij met een bouwbedrijf af kunnen stemmen dat er op een locatie aan de Laurierstraat aaneengesloten, levensloopbestendige woningen worden gebouwd in plaats van patiowoningen. Deze aanpassing leidt ertoe dat er minder grond en tegen een lagere prijs (€ 200,- in plaats van € 225,-) wordt verkocht. Daarnaast gaan er procedurekosten en kosten voor aanleg van groen mee gemoeid die drukken op de grondexploitatie. Hiertegenover staat dat het aangeboden woningtype beter aansluit op de woningvraag. Bovendien wordt er meer parkeerruimte gerealiseerd en extra openbaar groen aan de wijk Oostgaarde toegevoegd. Dit komt ten goede aan de ruimtelijk kwaliteit van de wijk.

In het BBV en de notities van de commissie BBV zijn regels bepaald hoe de grondexploitaties berekend moeten worden en hoe we tussentijds winsten en verliezen moeten nemen. Ieder jaar rekenen we deze opnieuw door, op grond van de laatst bekende inzichten en grondslagen. Dit kan leiden tot jaarlijkse winst- en verliesnemingen. Deze mutaties verwerken we vervolgens in de jaarrekening. In de grondslagen van de jaarrekening nemen we uitgangspunten voor onze berekeningen op zoals het rentepercentage en de kostenindexatie. Winsten en verliezen compenseren we door onttrekkingen of dotaties aan de reserve bouwgrondexploitaties. De reserve is gemaximeerd op € 3.000.000. Jaarlijks beoordelen we in de jaarrekening of de hoogte van de reserve toereikend is om de geschatte risico's af te dekken.

Als gevolg van wetswijzigingen behoren de zogeheten ‘niet in exploitatie genomen gronden’ (NIEGG) niet meer tot het grondbedrijf. Sinds januari 2016 worden deze opgenomen onder de materiële vaste activa als ‘strategische gronden’. Als een bestemmingsplan door de raad wordt vastgesteld, wordt die strategische grond overgeheveld naar dat bestemmingsplan. In principe dienen strategische gronden op marktwaarde te worden gewaardeerd. De marktwaarde kan afwijken van de aankoop prijs en kan leiden tot afwaardering van de grond. Al onze strategische gronden zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Woningbouw en industrie

Regionale samenwerking en afstemming

Periodiek maken de vijf Bevelandse gemeenten regionale woningafspraken. De huidige woningafspraken bevatten per gemeente een woningbouwplanning voor de periode tot 2025. Die woningbouwplanningen zijn zodanig op elkaar afgestemd dat er een evenwichtige woningmarkt ontstaat binnen de regio. Die woningmarkt is afgestemd op de veranderende samenstelling van de bevolking en de daarmee veranderende vraag. In de nationale woon- en bouwagenda van maart 2022 is bepaald dat er in Nederland tot 2030 900.000 woningen gebouwd moeten worden, waarvan tweederde betaalbaar. De provincie Zeeland maakt op basis hiervan prestatieafspraken met het Rijk over de bouwopgave voor Zeeland (de zogenaamde Zeeuwse woondeal). In 2023 maken wij met de gemeenten in de Bevelanden een doorvertaling van deze prestatieafspraken in nieuwe regionale woningmarktafspraken. We stellen een planning/prioritering op voor de planologische voorbereiding van potentiële bouwlocaties om te kunnen voldoen aan de bouwopgave voor Borsele tot 2030, die voortvloeit uit de Zeeuwse woondeal en de regionale woningmarktafspraken De Bevelanden. Woningbouwprojecten worden volgens deze planning ingevuld. De behoefte aan levensloopbestendige woningen blijft aanhouden. Bij de inrichting van nieuwe plannen houden we hier rekening mee. Die behoefte merken we ook bij de ontwikkeling van de Platepolder in Heinkenszand.

Bedrijventerreinenprogramma

Gedeputeerde Staten heeft een geactualiseerde prognose vastgesteld voor de behoefte aan bedrijventerreinruimte. Aan de hand daarvan hebbende regio's de programmering van de terreinen verder uitgewerkt. De vijf Bevelandse gemeenten, vertegenwoordigd in het Bestuurlijk Platform De Bevelanden, hebben het geactualiseerde Bedrijventerreinprogramma De Bevelanden 2021-2030 eind april 2022 ter goedkeuring voorgelegd aan Gedeputeerde Staten. Gedeputeerde Staten heeft ingestemd met de bedrijventerreinprogrammering, waardoor deze vanaf 2022 van kracht is. In dit programma zijn afspraken gemaakt over kwalitatieve verbetering van de huidige bedrijventerreinen en de regionale toekenning van ontwikkelruimte. Bij de regionale goedkeuring van nieuwe initiatieven kijken we onder andere naar de geldende vraag vanuit de markt. Een keer in de twee jaar herijken we de ingediende wensen van de individuele gemeenten aan de hand van gezamenlijk opgestelde criteria. Borsele heeft alleen op bedrijventerrein Noordzak nog een aantal kavels beschikbaar. Wij spannen ons ervoor in dat er in de regionale programmering ruimte komt voor noodzakelijke uitbreiding van bestaande solitaire bedrijven.

Grondprijzen

Wij rekenen marktconforme uitgifteprijzen. Hierbij kijken we zowel naar de kostprijs, de prijzen in de regio en het voorzieningenniveau van de betreffende woonkernen. De gemeenteraad stelt de prijzen eenmalig vast bij de vaststelling van het bewuste bestemmingsplan.

Erfpacht

Wij blijven gronden voor woningbouw en bedrijven aanbieden op twee manieren. Zowel koop als erfpacht is mogelijk. Erfpacht is mogelijk onder voor beide partijen aantrekkelijke voorwaarden.

Reserves

Aangezien grondexploitatie omgeven is door risico's, is er een reserve Bouwgrondexploitaties. Deze reserve is bedoeld als:

- Buffer voor verlieslatende grondexploitaties;
- Dekking voor onverwachte (meer)uitgaven in de grondexploitatie;
- Egalisatie van jaarlijkse winsten en verliezen;
- Dekking van de lasten van vennootschapsbelasting;
- Egalisatie voor herwaardering strategische gronden.

Verwant met de bouwgrondexploitaties is de reserve Kwaliteit Openbare Ruimte. Deze reserve wordt met name gevoed uit verkoop van bouwgronden in bestemmingsplannen. Ook nieuwe initiatieven van particuliere ontwikkelaars dragen bij aan deze reserve. Wij gebruiken deze reserve voor openbare voorzieningen, zoals verbetering infrastructuur, versterking natuur, landschap en cultuurhistorie, dorpsvernieuwing, herstructurering en revitalisering van bedrijventerreinen en waterberging.

Overige ontwikkelingen

Hoewel de woningmarkt de laatste tijd herstel vertoont, zijn er toch ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op het tempo van de bouw. Er kunnen extra investeringen nodig zijn voor technische voorzieningen ten behoeve van het milieu. Zo vereisen gasloos bouwen, klimaatadaptatie en mogelijk ook de stikstofproblematiek extra maatregelen. Wij kunnen nog niet inschatten wat hiervan de financiële gevolgen zijn.

Paragraaf Verbonden partijen

Algemeen

Deze paragraaf gaat in op de definitie van en het beleid voor verbonden partijen. Van de belangrijkste verbonden partijen vermelden we: de vestigingsplaats, het publieke belang, het bestuurlijke belang, wie namens onze gemeente vertegenwoordigd is in het bestuur, wat de stemverhouding in het bestuur is, wat ons financiële belang is en de belangrijkste beleidsvoornemens van de verbonden partij.

Definitie verbonden partijen

Verbonden partijen zijn die partijen waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang verstaan we: zeggenschap, ofwel door vertegenwoordiging in het bestuur ofwel door het hebben van stemrecht. Met financieel belang doelen we op een bedrag dat aan de verbonden partij ter beschikking wordt gesteld en dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat en/of het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Deze definities houden in dat gemeenschappelijke regelingen en participaties in N.V. 's, B.V. 's, V.O.F. 's en commanditaire vennootschappen verbonden partijen zijn. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de gemeente een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen verbonden zijn met een juridische afdwingbaarheid door derden is geen verbonden partij.

Beleid

De belangrijkste uitgangspunten voor deelname aan verbonden partijen zijn:

- De gemeente participeert uitsluitend in verbonden partijen als daarmee een publieke taak wordt gediend;
- De gemeente participeert uitsluitend in privaatrechtelijke rechtsvormen als de desbetreffende taak niet vanuit een publieke rechtsvorm kan worden uitgevoerd.

Kernvragen die de gemeente zichzelf hierbij regelmatig dient te stellen zijn:

- Corresponderen de doelstellingen van de verbonden partij nog steeds met die van de gemeente?
- Worden de doelstellingen van de gemeente via de verbonden partij gerealiseerd?

Besliskader

Besliskader voor het oprichten van of deelnemen in verbonden partijen:

1. Vaststellen of er sprake is van een publiek belang dat door de gemeente moet worden behartigd.
Als dit het geval is:
2. Vaststellen of de gemeente, in de hoedanigheid van publiekrechtelijk rechtspersoon, zelf het publieke belang kan behartigen.
Als dit niet mogelijk of wenselijk is:
3. Vaststellen of de gemeente de bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid beter kan overdragen aan een andere publiekrechtelijke organisatie.
Als dit niet mogelijk of wenselijk is:
4. Het oprichten van of deelnemen in een besloten vennootschap, naamloze vennootschap, stichting, vereniging of publiek-private samenwerking.

Criteria

Het ontwerpbesluit voor het oprichten van of deelnemen aan een verbonden partij, dat aan de gemeenteraad wordt voorgelegd, behandelt ten minste de volgende punten:

- Het besliskader verbonden partijen;
- De vertegenwoordiging in het bestuur;
- De andere betrokkenen in de verbonden partij;
- De financiële gevolgen voor de gemeente;
- De juridische aspecten.

Beleidskaders

Beleidskaders voor het aanwijzen van gemeentelijke vertegenwoordigers:

A. Gemeentelijke vertegenwoordiging in publiekrechtelijke organisaties.

Er worden geen raadsleden benoemd als vertegenwoordiger van de gemeente in een publiekrechtelijke organisatie, tenzij de publiekrechtelijke organisatie dit zelf voorschrijft.

B. Gemeentelijke vertegenwoordiging in privaatrechtelijke organisaties.

1. Het college benoemt geen collegeleden in:
 - a. Een raad van commissarissen,
 - b. Een raad van toezicht of
 - c. Het bestuur, tenzij het benoemen van collegeleden in genoemde functies in het bijzonder bij kan dragen aan het publieke belang en het private belang van de verbonden partij ook overeenstemt met het publieke belang. Het college dient de afweging tussen het publieke belang en belangenverstrengeling voor een dergelijke benoeming nadrukkelijk te motiveren.
2. Het college benoemt geen gemeenteambtenaren in:
 - a. Een raad van commissarissen;
 - b. Een raad van toezicht.
3. Gezien de controlerende functie van de raad kunnen raadsleden niet de functie van gemeentelijke vertegenwoordiger in privaatrechtelijke organisaties bekleden.
4. Voor benoeming als gemeentelijke vertegenwoordigers in toezichthoudende en adviserende organen als genoemd onder 1. en 2. komen in beginsel gekwalificeerde buitenstaanders ('externen') in aanmerking.
5. In geval van vennootschappen maakt de gemeente in ieder geval actief gebruik van haar rechten als aandeelhouder in de algemene vergadering van aandeelhouders voor het inbrengen van het gemeentelijk belang.

Naast bovenstaande uitgangspunten wordt in het college de richtlijn gehanteerd dat, indien er om dwingende redenen toch voor een overheidscommissaris wordt gekozen, de portefeuillehouder als vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders zal optreden en de wethouder van Financiën in de raad van commissarissen.

De belangrijkste verbonden partijen voor onze gemeente zijn hieronder nader toegelicht.

De verbonden partijen worden onderverdeeld in:

- Gemeenschappelijke regelingen;
- Vennootschappen en coöperaties;
- Stichtingen en verenigingen, en,
- Overige verbonden partijen.

*Gemeenschappelijke regelingen***Gemeenschappelijke Regeling De Bevelanden**

Vestigingsplaats	Afhankelijk van het samenwerkingsonderdeel
Deelnemers	Borsele, Goes, Kapelle, Reimerswaal en Noord-Beveland
Publiek belang	Efficiency en kwaliteitsborging uitvoering gemeentelijke taken door samenwerking op diverse onderdelen van de bedrijfsvoering.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur en in het dagelijks bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Twee leden van het college vanuit elk van de deelnemende gemeenten
Stemverhouding in het bestuur	Gelijke stemverhouding. Ieder lid van het bestuur brengt één stem uit.
Financieel belang	Aandeel in de totale kosten van de samenwerkingsonderdelen.
Belangrijkste risico's	Verdere kostenstijging ten gevolge van organisatieontwikkeling.
Jaarcijfers	De jaarrekening 2021 sloot af met een positief saldo van € 300.906 voor bestemming.
Bijdrage 2023	De bijdrage in 2023 bedraagt € 3.438.926.
Beleidsvoornemens	Verstevigen van het huidige takenpakket en waar nodig inspelen op actuele ontwikkelingen.

Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Zeeland (GGD)

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten
Publiek belang	Het primaire doel betreft het bevorderen van de algemene gezondheidstoestand van de bevolking. De GGD Zeeland geeft uitvoering aan de wettelijke taak op gebied van de uitvoering van preventief gezondheidsbeleid van gemeenten, zoals beschreven in de Wet publieke gezondheid (Wpg).
Bestuurlijk belang	De GGD Zeeland is een gemeenschappelijke regeling. Alle Zeeuwse gemeenten zijn vertegenwoordigd in het algemeen bestuur. De gemeente moet zich conformeren aan meerderheidsbesluiten. De gemeente heeft zitting in zowel het dagelijks als het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke.
Stemverhouding in het bestuur	De stemverhouding is per stem met een weging naar verhouding van het aantal inwoners.
Financieel belang	De bijdrage voor de jeugdgezondheidszorg wordt voor 100% gedekt uit rijksbijdragen. De bijdrage voor de algemene gezondheidszorg wordt vanuit het gemeentefonds gedekt.
Belangrijkste risico's	▪ Er bestaat het risico dat bij terugloop van de markttaken wachtgeldverplichtingen ontstaan. ▪ Risico van beschikbaarheid van arbeidskrachten zoals jeugdartsen en artsen Forensische Geneeskunde is toegenomen door krapte op de arbeidsmarkt bij deze specifieke dienstverleningen. ▪ De beschikbaarheid van arbeidskrachten en uitval in die gevallen waarin slechts één persoon bepaalde werkzaamheden verricht, leidt tot hogere kosten in verband met inhuur van extern personeel.
Jaarcijfers	Resultaat 2021 van de GGD Zeeland bedroeg €346.806 positief exclusief de Inkooporganisatie Jeugdhulp Zeeland (IJZ).
Bijdrage 2023	De bijdrage 2023 voor de GGD is € 1.096.928 en voor de IJZ € 6.949.169.

Beleidsvoornemens	De GGD Zeeland is de gezondheidsdienst voor alle dertien gemeenten in Zeeland. De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de Zeeuwse bevolking, op grond van de Wet publieke gezondheid. De GGD adviseert en ondersteunt gemeenten hierbij op een professionele en adequate wijze, in overleg met hen en in samenwerking met alle relevante partners in en buiten de provincie. Er zijn taken die voor alle Zeeuwse gemeenten worden uitgevoerd op basis van afspraken in de gemeenschappelijke regeling, zoals infectieziektebestrijding, jeugdgezondheidszorg, en het rijksvaccinatieprogramma. Ook zijn er taken die voor individuele gemeenten worden uitgevoerd, zoals preventieprojecten, gezondheidsenquêtes enzovoort. Daarnaast worden opdrachten uitgevoerd voor politie en justitie (forensische geneeskunde) en incidenteel voor andere externe partijen (markttaken). Ook is de GGD Zeeland verantwoordelijk voor het toezicht op de kinderopvang.
-------------------	---

Zeeuwse Muziekschool

Vestigingsplaats	Middelburg
Deelnemers	Borsele, Goes, Tholen, Reimerswaal, Kapelle, Noord-Beveland, Middelburg, Hulst, Schouwen-Duiveland, Veere
Publiek belang	Het verzorgen van muziekonderwijs aan particulieren, muziekverenigingen en scholen.
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit wethouders van alle betrokken gemeenten
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke.
Stemverhouding in het bestuur	In de vergaderingen van het AB wordt bij stemming het gewicht van de stem van het door de betreffende gemeente aangewezen lid bepaald door de som van het bedrag in euro's dat de deelnemende gemeente in het lopende begrotingsjaar bijdraagt in de vaste kosten, de niet toerekenbare kosten en de variabele kosten, afgerond naar boven op een veelvoud van 100.000, gedeeld door de factor 100.000.
Financieel belang	De gemeente verstrekt subsidie aan de Muziekschool Zeeland (MSZ).
Belangrijkste risico's	De gemeenten Sluis en Vlissingen zijn uitgetreden. Zij hebben een afkoopsom moeten betalen. De bestemmingsreserve is opgebouwd uit die gelden. De bestemmingsreserve wordt specifiek ingezet ter versterking en aanpassing van de organisatie die noodzakelijk zijn door het uittreden met als uitgangspunt dat de andere gemeenten niet voor hogere kosten komen te staan. Als andere gemeenten ook uittreden, kan de toekomst van de MSZ in gevaar komen.
Jaarcijfers	Het resultaat over 2021 was € 274.000 negatief. Het nadelig resultaat van de Muziekschool Zeeland wordt voor een groot deel bepaald door de stijging van de niet toerekenbare kosten. De onderbezetting van de docenten, onder meer veroorzaakt door de beperkende maatregelen van de COVID-19 pandemie, hebben geleid tot het negatieve resultaat.
Bijdrage 2023	In 2023 kennen wij een bedrag van € 115.362 aan subsidie toe.
Beleidsvoornemens	Wij erkennen het belang van muziekonderwijs voor kinderen en van muziek in het algemeen. Ook het rijk hecht hier veel belang aan via diverse stimuleringsregelingen.

Samenwerkingsverband Welzijnzorg Oosterschelderegio (SVWO)

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Gemeenten in de Oosterschelderegio
Publiek belang	Realisering van de gezamenlijke beleidsvoorbereiding, besluitvorming en beleidsuitvoering ten aanzien van nader aangeduide bovengemeentelijke voorzieningen en activiteiten op het terrein van de welzijnzorg.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke.
Stemverhouding in het bestuur	Naar verhouding van het inwoneraantal. Per 1.000 inwoners wordt één stem toegekend.
Financieel belang	Bijdrage in de kosten van het secretariaat. Daarnaast is het SWVO-intermediair voor de financiering van het algemeen maatschappelijke werk (AMW)/SMWO, volwasseneducatie, Wmo (indiceringen, verstrekkingen, huishoudelijke hulp), doelgroepenvervoer, gezondheidsbeleid, culturele zaken en incidentele regionale projecten.
Belangrijkste risico's	De gemeente Borsele kan door een meerderheidsbesluit in het bestuur met een hogere bijdrage worden geconfronteerd, ingeval van een afwijkend Borsels standpunt over financiële kwesties.
Jaarcijfers	Het resultaat 2021 bedroeg € 1.162.904 positief.
Bijdrage 2023	De totale bijdrage voor de uitvoering van taken voor SWVO voor Borsele bedraagt voor 2023 € 6.451.047
Beleidsvoornemens	Het SWVO geeft uitvoering aan het programma Sociaal Domein Oosterschelderegio in samenwerking met de GR De Bevelanden en de zeven afzonderlijke gemeenten die samen het SWVO vormen.

Samenwerkingsverband Belastingen en Waardebepaling Zeeland (SaBeWa - Zeeland)

Vestigingsplaats	Terneuzen
Deelnemers	Borsele, Hulst, Goes, Kapelle, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen en Tholen, waterschap Scheldestromen
Publiek belang	Uitvoeren van de gemeentelijke en waterschapstaken op het gebied van de gemeentelijke en waterschapsbelastingen - met uitzondering van de leges - en de Wet waardering onroerende zaken. Dat wil zeggen het bepalen van de waardes van de onroerende zaken en het heffen en invorderen van de aanslagen onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing, rioolrechten, forensenbelasting en hondenbelasting.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam.
Stemverhouding in het bestuur	Ieder lid brengt één stem uit.
Financieel belang	Het aandeel in de totale kosten wordt bepaald door de verhouding van het aantal aanslagen en inningen.
Belangrijkste risico's	Een belangrijk risico is het onjuist of niet tijdig versturen van de belastingaanslagen waardoor de belastingopbrengsten niet of later worden geïnd. Door de relatief nieuwe organisatie en de implementatie van een nieuwe belastingapplicatie is er in de opstartfase een grotere kans op fouten in de aanslagen en de administratieve inning en

	verwerking ervan. Daarnaast groeien de No Cure No Pay bureaus, dat extra lasten voor de gemeente kan meebrengen als bezwaarschriften gehonoreerd worden.
Jaarcijfers	Het resultaat 2021 bedroeg € 237.000 positief.
Bijdrage 2023	De bijdrage 2023 bedraagt € 406.707.
Beleidsvoornemens	2023 blijft in het teken staan van het verbeteren van de bedrijfsvoeringsprocessen.

Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vestigingsplaats	Terneuzen
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten, provincie en waterschap
Publiek belang	Uitvoering (basis)taken milieu: vergunningsverlening, toezicht en handhaving (VTH).
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam.
Stemverhouding in het bestuur	Gemeenten en waterschap ieder één stem. Provincie 7 stemmen.
Financieel belang	Aandeel in de totale kosten.
Belangrijkste risico's	Het vastgestelde Zeeuwse kwaliteitsbeleid voor de uitvoering van milieutaken en de hiervoor benodigde middelen voor uitvoering zijn niet met elkaar in lijn. Het bereiken van een eenduidige Zeeuws kwaliteitsniveau staat ook onder druk door het moeilijk kunnen invullen van openstaande vacatures voor specialisten. De invoering van de Omgevingswet gaat veel capaciteit vragen.
Jaarcijfers	Het resultaat over 2021 is € 451.000.
Bijdrage 2023	De bijdrage van Borsele bedraagt € 630.400. De totale begroting bedraagt € 11.615.000.
Beleidsvoornemens	Uitvoering onderzoek van de provincie Zeeland naar de robuustheid en toekomstbestendigheid van de RUD. Ook wordt onderzocht hoe RUD, VRZ en GGD kunnen samenwerken. De afrekenmethodiek PxQ verfijnen. Het takenpakket wordt naar verwachting uitgebreid met energietoezicht en de bruidschat in het kader van de omgevingswet.

BGTS North Sea Port District

Vestigingsplaats	Gent
Publiek belang	De BGTS North Sea Port District is een grensoverschrijdend samenwerkingsverband dat bestaat uit acht deelnemers (Gent, Evergem, Zelzate, Terneuzen, Vlissingen, Borsele, provincie Oost-Vlaanderen en provincie Zeeland). Iedere deelnemer heeft één stem in de aandeelhoudersvergadering.
Bestuurlijk belang	Iedere deelnemer benoemt uit zijn midden de leden van de Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur wordt gevormd door twee afgevaardigden per deelnemer.
Vertegenwoordiging in het bestuur	De bestuurlijke vertegenwoordiging wordt ingevuld door de burgemeester en de wethouder met portefeuille ruimtelijke ontwikkeling.
Stemverhouding in het bestuur	Iedere aandeelhouder heeft één stem in de aandeelhoudersvergadering. Er wordt besloten met consensus. Een deelnemer mag zich onthouden van stemming.
Bijdrage 2023	We dragen jaarlijks € 5.500 bij aan het werkkapitaal. De bedragen van de deelnemers worden berekend aan de hand van het inwonersaantal, met een degressieve correctie naargelang het inwonersaantal stijgt. Voor de provincies is een vaste bijdrage vastgesteld.
Beleidsvoornemens	We gebruiken 2022 voor het verder uitwerken en ten uitvoer leggen van de concept werkagenda en het plan van aanpak van de Nationale Omgevingsvisie. We hebben een projectplan ingediend om grensoverschrijdend zoetwaterbeleid te ontwikkelen, een governancestructuur op te zetten en een grensoverschrijdend cultuurfestival te organiseren.

North Sea Port

Vestigingsplaats	Sas van Gent
Deelnemers	Borsele, Terneuzen, Vlissingen en de provincie Zeeland als Zeeuwse aandeelhouders. Gent, Evergem, Zelzate en de provincie Oost-Vlaanderen als Vlaamse aandeelhouders
Publiek belang	North Sea Port beheert en ontwikkelt de Zeeuwse en Vlaamse havens van Gent en omstreken. In 2021 hebben de aandeelhouders een aandeelhoudersstrategie vastgesteld die drie hoofddambities beschrijft: ▪ Creatie van werkgelegenheid en economische ontwikkeling; ▪ Bijdrage aan duurzaamheid en klimaat; ▪ Borgen van financiële gezondheid. Dit heeft het doel om door middel van het ontwikkelen en exploiteren van de havens welvaart te genereren in de grensoverschrijdende regio. Dit wordt nagestreefd door het accommoderen van nieuwe en het faciliteren van reeds gevestigde haven- en industriebedrijven. Ook spelen ze een grote rol in de inpassing van infrastructuur en productiemiddelen van het duurzame energiesysteem.
Bestuurlijk belang	De gemeente is sinds juni 2019 rechtstreeks voor 8,33% aandeelhouder in North Sea Port.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis vertegenwoordigt de gemeente in de aandeelhoudersvergadering.
Stemverhouding in het bestuur	Voor besluiten is een meerderheid van stemmen nodig. Voor besluiten met een groter impact is 76% meerderheid nodig.

Vertegenwoordiging in het Toezichthoudend Orgaan	Wethouder Weststrate vertegenwoordigt de Nederlandse aandeelhouders, met uitzondering van de Provincie Zeeland, in het Toezichthoudend Orgaan tot juni 2024.
Financieel belang	North Sea Port SE exploiteert voor eigen rekening en risico. Exploitatieverliezen komen ten laste van de SE en hebben uiteindelijk hun effect op de waarde van het aandeel. Exploitatiewinsten kunnen in de toekomst leiden tot dividenduitkeringen. Gelet op de toekomstige investeringsplannen en de garantiestelling voor de leningen is een dividenduitkering nog niet aan de orde, in principe zolang de garanties gelden. Borsele staat voor 16 2/3% garant voor de eerder door North Sea Port Netherlands (voorheen ZSP NV) afgesloten leningen. Het garantieplafond is per 01-01-2023 € 360 miljoen. Hiervan is medio 2022 ongeveer € 201.000 miljoen benut. De reeds eerder aangegane garantie voor WarmCo2 bedraagt € 65 miljoen, waarvan ongeveer € 59.000 miljoen is ingezet. Samen dus ongeveer € 260.000 miljoen plus de daarop van toepassing zijnde en aflopende derivaten. Deze hebben medio 2022 negatieve marktwaarde van circa € 11.200 miljoen. Door de fusie met Gent in een 50/50 verhouding daalt het risico effectief van 16,67% naar 8,33%. North Sea Port SE heeft een 100% vrijwaring gegeven voor de eventuele garantieverplichtingen van de Zeeuwse participanten.
Belangrijkste risico's	De gemeente kan worden aangesproken voor uitstaande leningen van North Sea Port Netherlands (voorheen ZSP NV) waarvoor de gemeente zich garant heeft gesteld. Bij structureel slechte bedrijfsresultaten van North Sea Port kan het gemeentelijk aandeel in waarde achteruit gaan.
Jaarcijfers	North Sea Port het jaar 2021 positief afgesloten met een resultaat van € 43,1 miljoen. Dat is een stijging van 8% ten opzichte van 2020. Eigen vermogen is circa € 567 miljoen. Het balanstotaal bedroeg circa € 967 miljoen.
Bijdrage 2023	Niet van toepassing
Beleidsvoornemens	Voortzetting van de economische ontwikkeling van de havens. Uitvoering laten geven aan het strategisch ondernemingsplan 'Connect 2025'.

Openbaar Lichaam Afvalstoffenverwijdering Zeeland (OLAZ)

Vestigingsplaats	Kapelle
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten
Publiek belang	Behartiging van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemers op het gebied van de afvalstoffenverwijdering.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in zowel het algemeen als het dagelijks bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder C. Weststrate (voorzitter)
Stemverhouding in het bestuur	De gemeente Borsele brengt in het algemeen bestuur 5 stemmen uit.
Financieel belang	Het nadelig saldo wordt omgeslagen zowel naar rato van de hoeveelheid aangeboden afval als naar rato van het aantal inwoners.
Belangrijkste risico's	De tarieven die uit de begroting van O.L.A.Z. voortvloeien zijn voorschottarieven. De in de voorschottarieven verwerkte indexering en het tarief van de milieustraten zijn gebaseerd op aannames. Daarnaast

	kan de omvang van de verschillende afvalcomponenten fluctueren, evenals de opbrengsten van diverse afvalcomponenten. De ontwikkeling van de afvalstoffenbelasting (inclusief Co2 heffing) kan een risico vormen.
Jaarcijfers	Het positieve resultaat over 2021 bedraagt € 53.000.
Bijdrage 2023	In de begroting is een bedrag opgenomen van € 22.558.777. Voor Borsele € 1.401.872.
Beleidsvoornemens	Uitwerking van het kabinetsprogramma 'Van Afval Naar Grondstof'. Van de gemeenten wordt in dat kader een inzet verwacht op het gebied van de gescheiden inzameling. Aandacht voor standaardisatie en communicatie. Uitwerking van de plannen om de milieustraten te optimaliseren.

De Betho

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Gemeenten in de Oosterschelderegio m.u.v. Schouwen-Duiveland.
Publiek belang	Het op een bedrijfsmatig verantwoorde wijze uitvoeren van alle taken die voortvloeien uit de Wet sociale werkvoorziening (Wsw), waaronder het bieden van beschutte werkplaatsen aan inwoners van de deelnemende gemeenten die behoren tot de doelgroep van de Wsw.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in zowel het algemeen als het dagelijks bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke.
Stemverhouding in het bestuur	Het aantal stemmen per lid van het algemeen bestuur is afhankelijk van de gemeentegrootte. In totaal zijn er 17 stemmen; Borsele heeft er 3.
Financieel belang	Er is een directe koppeling gelegd tussen de gemeentelijke bijdrage en de hoeveelheid uit te besteden werk door de gemeenten aan De Betho. Een eventueel nadelig exploitatietekort wordt als volgt berekend: - Het aandeel van niet-deelnemende gemeenten wordt berekend naar rato van hun aandeel in het totaal aantal werknemers van het openbaar lichaam; - Het resterende tekort wordt als volgt verdeeld: ▪ 50% wordt omgeslagen naar rato van het aantal inwoners van de gemeenten; ▪ 50% wordt omgeslagen naar rato van het aantal werknemers in dienst van het openbaar lichaam en woonachtig in de gemeenten.
Belangrijkste risico's	De mogelijkheid bestaat dat in de nabije toekomst op landelijk niveau bezuinigingen worden doorgevoerd op de Wsw-subsidie. Daardoor kan een aanvullende gemeentelijke bijdrage (weer) nodig zijn, bovenop de rijksmiddelen.
Jaarcijfers	Het resultaat 2021 bedroeg € 2.000.000 positief waarvan het aandeel voor Borsele € 259.000 bedroeg.
Bijdrage 2023	De 'vaste gemeentelijke bijdrage' - boven op de rijksmiddelen - is per 2022 vervallen. De rijksbijdrage van ongeveer € 1.600.000 voor Borsele, wordt doorbetaald aan De Betho.
Beleidsvoornemens	Eén van de belangrijkste pijlers van de modernisering van de Wsw is dat de regierol bij de gemeenten is komen te liggen. In samenspraak

	met de Betho is de uitbreiding van de taken van de Betho op het gebied van re-integratie uitgevoerd. De meerjarenraming van de Betho laat nog steeds een positief saldo zien ondanks de rijksbezuinigingen.
--	---

Regionaal Bureau Leerlingzaken

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Borsele, Goes, Kapelle, Reimerswaal, Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland en Tholen
Publiek belang	Op een hoger plan brengen van de kwaliteit en de dienstverlening, volgen van een eenduidige en consistente handhavingsstrategie.
Bestuurlijk belang	Het behartigen van de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de uitvoering van de Leerplichtwet en de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC). De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke.
Stemverhouding in het bestuur	Gelijke stemverhouding. Ieder lid van het bestuur brengt één stem uit.
Financieel belang	Aandeel in de totale kosten van de samenwerkingsonderdelen.
Belangrijkste risico's	De inkomsten van het RBL bestaan uit de bijdragen van de deelnemende gemeenten en rijksbijdragen voor kwalificatieplicht en het RMC. Daarnaast ontvangt het RBL bijdragen uit de convenanten voor Voortijdige School Verlaters (VSV) en middelen van het Europees Sociaal Fonds (ESF). Als deze extra middelen komen te vervallen, kan geen sluitende begroting worden gemaakt.
Jaarcijfers	Het resultaat 2021 bedroeg € 31.602 positief.
Bijdrage 2023	De bijdrage voor Borsele is € 68.276, vermeerderd met een extra bijdrage van € 16.227. Dit betekent een totale bijdrage van € 84.503 voor 2023.
Beleidsvoornemens	Inzetten op preventie: leerlingen binnenhouden op de opleidingen en zorgen dat ze die afronden, met name op de mbo-opleidingen. Extra inzetten op kwetsbare jongeren.

*Vennootschappen en coöperaties***GBE AQUA B.V.**

Vestigingsplaats	Middelburg
Publiek belang	Het maatschappelijk kapitaal is verdeeld in 1.000.000 aandelen. Hiervan is 50% in eigendom van de provincie Zeeland en 50% in eigendom van de gemeenten in Zeeland en enige gemeenten in Noord-Brabant en Zuid-Holland en de provincie Noord-Brabant.
Bestuurlijk belang	De gemeente Borsele neemt voor 2,644% deel in het maatschappelijk kapitaal (26.440 van de 1.000.000 aandelen) en oefent zeggenschap uit in de aandeelhoudersvergadering. Ieder aandeel vertegenwoordigd € 1.
Vertegenwoordiging in het bestuur	De governance van GBE AQUA B.V. wordt in de loop van 2022 verder uitgewerkt.
Stemverhouding in het bestuur	Stem in de aandeelhoudersvergadering naar rato van het aandelenkapitaal.
Financieel belang	Vanaf 2022 wordt dividend uitgekeerd naar rato van het aandeelhoudersbelang. Voor ons bedragen de dividendinkomsten in 2022 iets meer dan € 141.000. De dividendprognose is aangepast en laat een positievere afbouw van de lening en mogelijke uitkering van dividenden zien. In de gemeentebegroting worden de indicatieve dividendopbrengsten als budgettaire ruimte toegevoegd voor de komende jaren.
Belangrijkste risico's	Het risico is beperkt tot de eenmalige kapitaalstorting van € 26.440. Afhankelijk van de volatiliteit van de elektriciteitsprijzen kunnen we de lening van GBE Aqua B.V. sneller aflossen.
Jaarcijfers	Het geprognoseerde nettoresultaat van GBE Aqua B.V. is € 10,5 miljoen in 2022 en loopt op tot € 15 miljoen in 2033. Er wordt rekening gehouden met een onzekerheidsmarge van circa € 4 miljoen.
Bijdrage 2023	Eenmalige kapitaalstorting van € 26.440 welke als investeringskrediet op de balans wordt opgenomen.
Beleidsvoornemens	Oprichting heeft in 2021 plaatsgevonden, beleidsvoornemens worden later ingevuld.

PZEM NV

Vestigingsplaats	Middelburg
Publiek belang	Het maatschappelijk kapitaal is verdeeld in 15.280 aandelen. Hiervan is 50% in eigendom van de provincie en 50% in eigendom van de gemeenten in Zeeland en enige gemeenten in Noord-Brabant en Zuid-Holland en de provincie Noord-Brabant.
Bestuurlijk belang	De gemeente Borsele neemt voor 2,644% deel in het maatschappelijk kapitaal (404 van de 15.280 aandelen) en oefent zeggenschap uit in de aandeelhoudersvergadering.
Vertegenwoordiging in het bestuur	De burgemeester is vertegenwoordiger in de aandeelhoudersvergadering en in de aandeelhouderscommissie.
Stemverhouding in het bestuur	Stem in de aandeelhoudersvergadering naar rato van het aandelenkapitaal.
Financieel belang	Eind 2021 is nieuw dividendbeleid opgesteld. Dit is primair gebaseerd op het aflossen van de lening van GBE Aqua B.V. en formuleert de randvoorwaarden van de vrij besteedbare dividenduitkeringen.
Belangrijkste risico's	De volatiliteit van de elektriciteitsprijzen op de energiemarkt is voor

	PZEM een belangrijk risico dat ook de winstgevendheid en daarmee het dividend onder druk zet.
Jaarcijfers	Het totale nettoresultaat over 2021 bedroeg € 235,1 miljoen positief. Per eind 2021 is het balanstotaal € 2.880 miljoen en het eigen vermogen bedroeg € 1.574 miljoen.
Bijdrage 2023	n.v.t.
Beleidsvoornemens	In 2021 hebben wij Evides ontvlochten van PZEM en is het verkooptraject van Wholesale in gang gezet. We blijven actief deelnemen in de discussie over de toekomst van het bedrijf.

NV Economische Impuls Zeeland

Vestigingsplaats	Middelburg
Deelnemers	De 13 Zeeuwse gemeenten, ABN AMRO, Dow Benelux, Kamer van Koophandel, Rabobank, provincie Zeeland
Publiek belang	Ontwikkelingsmaatschappij NV Economische Impuls Zeeland (Impuls) heeft als doel het vergroten van de dynamiek van de Zeeuwse economie. De kerndoelen van Impuls zijn: ▪ Structuurversterking en ontwikkeling van de regionale economie door grote projecten te faciliteren; ▪ De ontwikkeling en uitvoering van projecten voor de Zeeuwse kenniseconomie (in het kader van het Akkoord Zeeuwse Kenniseconomie, waarbij de nadruk wordt gelegd op het verhogen van het opleidingsniveau, betere uitwisseling tussen onderwijs en arbeidsmarkt en innovatie); ▪ Economische promotie en acquisitie.
Bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder van Impuls Zeeland.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis is vertegenwoordiger in de aandeelhoudersvergadering.
Stemverhouding in het bestuur	Elke aandeel geeft recht tot het uitbrengen van één stem. Borsele heeft 1.503 van de totaal 750.000 aandelen. Alle besluiten van de algemene vergadering worden genomen met volstrekte meerderheid van stemmen, voor zover bij de wet of de statuten geen grotere meerderheid is voorgeschreven.
Financieel belang	Op basis van een meerjarenbegroting stemmen de aandeelhouders jaarlijks in met de deelnemersbijdrage (nu ongeveer € 1,03 per inwoner).
Belangrijkste risico's	Het risico beperkt zich tot mogelijk een hogere jaarlijkse bijdrage per inwoner.
Jaarcijfers	Het resultaat over 2021 bedroeg € 141.500 positief.
Bijdrage 2023	De bijdrage bedraagt ongeveer € 23.500.
Beleidsvoornemens	Impuls zet in op het verder versterken van Zeeland als kwalitatief sterkste economie van Nederland.

Sportfondsen Borsele B.V.

Vestigingsplaats	Heinkenszand
Deelnemers	Borsele
Publiek belang	De gemeente Borsele heeft het beheer van drie grote sportaccommodaties ondergebracht in de Sportfondsen Borsele B.V.

	Ze dragen zorg voor de exploitatie, beheer en onderhoud van Sporthal De Zwake in 's-Gravenpolder, het vergader- en congrescentrum De Stenge in Heinkensand en het zwembad Stelleplas in Heinkensand. Ze voeren ook de exploitatie van de dorpshuizen De Jeugdhoeve en de Burcht.
Bestuurlijk belang	Het bestuur wordt gevormd door een directie die wordt benoemd door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Tweemaal per jaar is er een klant-/leverancieroverleg.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Niet van toepassing
Stemverhouding in het bestuur	Niet van toepassing
Financieel belang	De gemeente verstrekt een exploitatie- en onderhoudssubsidie, evenals een bijdrage voor het gebruik van de sporthal ten behoeve van het gymnastiekonderwijs.
Belangrijkste risico's	De voeding van het onderhoudsfonds vormt een belangrijk risico.
Jaarcijfers	Resultaat 2021 is nog niet bekend.
Bijdrage 2023	De gemeentelijke bijdrage in de exploitatie en het klein en groot onderhoud is vastgesteld op ongeveer € 800.000.

Veiligheidsregio Zeeland

Vestigingsplaats	Middelburg
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten
Publiek belang	Het instellen en instant houden van een overkoepelend orgaan voor fysieke veiligheid in Zeeland. De taken zijn brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, de gezamenlijke meldcentrale, de voorbereiding en uitvoering van rampenbestrijding en crisisbeheersing.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft 1 zetel in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis.
Stemverhouding in het bestuur	De leden van het algemeen bestuur vertegenwoordigen 1 stem per 5.000 inwoners.
Financieel belang	Eind september 2014 is na bemiddeling door de provincie de verdeelsleutel vastgesteld.
Belangrijkste risico's	- Financieel: Een onttrekking aan het algemeen weerstandsvermogen, een taakstelling in de begroting en een structureel begrotingstekort zorgen voor een financieel risico. - Landelijk is er een discussie gaande over een mogelijke ambtelijke status (Wnra) voor de brandweervrijwilligers.
Jaarcijfers	Het resultaat 2021 bedroeg € 755.012.
Bijdrage 2023	De bijdrage 2023 bedraagt € 1.910.385.
Beleidsvoornemens	De VRZ zet in op een goed voorbereide crisisorganisatie en een actueel risicobeeld samen met de risicopartners. Er wordt tevens ingezet op een toekomstbestendige brandweezorg. De veranderende adviesfunctie van de brandweer op het gebied van omgevingsveiligheid is een van de grootste uitdaging van de VRZ. Verder toont onderzoek naar brandweervrijwilligers aan dat de huidige inrichting en werkwijze, binnen de veranderde rechtspositie, niet kan blijven bestaan.

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	's-Gravenhage
Deelnemers	Alle Nederlandse gemeenten en het Rijk
Publiek belang	De NV BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoners. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.
Bestuurlijk belang	De gemeente Borsele neemt voor 0,07% deel in het maatschappelijk kapitaal (39.273 van de 55.590.720 aandelen) en heeft zitting in de aandeelhoudersvergadering.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam is vertegenwoordiger in de aandeelhoudersvergadering.
Stemverhouding in het bestuur	Stemrecht op de aandelen die in bezit zijn: 1 stem per aandeel van 2,50. Borsele bezit 39.273 aandelen.
Financieel belang	Het uit te keren dividend 2021 bedroeg € 127 miljoen waarvan het aandeel voor Borsele € 89.542 bedroeg. Voor 2023 hebben wij een bedrag van € 40.000 als dividenduitkering in onze begroting opgenomen.
Belangrijkste risico's	Het verplicht schatkistbankieren voor lagere overheden zet de concurrentiepositie van de bank onder druk.
Jaarcijfers	Het resultaat 2021 bedroeg € 236 miljoen positief.
Bijdrage 2023	Niet van toepassing.
Beleidsvoornemens	Er zijn geen specifieke beleidsvoornemens. Behoud van het aandelenkapitaal als duurzame belegging.

*Stichtingen en verenigingen***Stichting Omnissholen**

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Borsele
Publiek belang	Het openbaar onderwijs van de gemeente Borsele is per 2013 verzelfstandigd: de stichting Omnissholen.
Bestuurlijk belang	Het bestuur wordt gevormd door één bestuurder. De bestuurder wordt benoemd door de raad van toezicht.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Niet van toepassing. Echter, jaarlijks legt de stichting de begroting, de jaarrekening en het jaarverslag ter informatie voor aan de gemeenteraad. De extern toezichthoudende rol van de gemeente ziet in het bijzonder toe op de instandhouding van de scholen en vestigingen en de wezenskenmerken van het openbaar onderwijs.
Stemverhouding in het bestuur	Er is één bestuurslid.
Financieel belang	De gemeente verstrekt diverse subsidies aan de stichting Omnissholen.
Belangrijkste risico's	▪ Landelijke beleidskeuzes hebben soms een grote impact. Het is lastig om invloed te hebben op deze besluiten. ▪ Weliswaar zijn de Omnissholen klein maar de financiële positie voldoet aan de voorwaarden.
Jaarcijfers	Het resultaat 2021 was € 310.859 positief.
Bijdrage 2023	In 2023 kennen we € 37.200 aan subsidie toe in het kader van de Verordening materiële financiële gelijkstelling onderwijs gemeente Borsele.
Beleidsvoornemens	De Omnis Kindcentra (OKC) staan midden in de Borselse samenleving en dragen door hun activiteiten bij aan de leefbaarheid in de dorpen. De Omnissholen zijn een samenwerkingspartner voor verschillende lokale verenigingen en vrijwilligers. Op ieder OKC is een doorgaande lijn voor kinderen van 2 tot 12 jaar. Door het geven van onderwijs op maat komt ieder kind tot zijn of haar recht.

BIJLAGEN

Toelichting Financiële positie

Bij het opstellen van de begroting 2023 en de meerjarenramingen 2024 tot en met 2026 zijn we van de volgende uitgangspunten uitgegaan:

BBV

De begroting met bijbehorende meerjarenramingen stellen we op overeenkomstig het BBV. In hoofdlijnen gaat het om het volgende: uniforme indeling in taakvelden, uniforme basisset beleidsindicatoren, financiële kengetallen, verbeterde informatie over verbonden partijen, inzicht in de kosten van overhead, aanpassingen in het stelsel van baten en lasten en de VPB-plicht (vennootschapsbelasting).

Indexering materiële- en subsidiebudgetten

Voor de materiële- en subsidiebudgetten die onderhevig zijn aan loon- en prijsstijging rekenen we voor 2023 met een index voor inflatie van 2,7%. Dit is de vastgestelde VZG-indexatierichtlijn voor 2023. In de begroting 2023 gaan we ervan uit dat we de stijging van de kosten compenseren door onder andere een stijging van het accres in het gemeentefonds en een stijging van de gemeentelijke belastingen en leges met eenzelfde percentage. We gaan ervan uit dat de stijging budgettair neutraal verloopt.

Belastingen en overige inkomsten

In het bestuursprogramma is opgenomen dat de gemeente Borsele tot de goedkoopste gemeenten van Zeeland wil blijven behoren. Zoals hiervoor aangegeven verhogen we de materiële uitgaven en subsidies met de VZG-indexatierichtlijn van 2,7%. De stijging willen we compenseren door de belastingen en tarieven met eenzelfde percentage te laten stijgen, te weten 2,7%.

Gemeenschappelijke regelingen

Jaarlijks stelt de Vereniging Zeeuwse Gemeenten een indexatierichtlijn op met een percentage voor de toegestane inflatiecorrectie op de gemeentelijke bijdrage aan gemeenschappelijke regelingen. Voor de begroting 2023 is dat 2,7%. Dit percentage houden we ook aan voor de overige jaren van de periode van de meerjarenbegroting.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Onder arbeidsrechtelijke verplichtingen worden verstaan de aanspraken op toekomstige uitkeringen door huidig dan wel voormalig personeel. Het BBV schrijft voor dat jaarlijkse arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume via de exploitatie moeten lopen. Als de verplichtingen niet van een vergelijkbaar volume zijn, dan moet hiervoor een voorziening worden getroffen.

De gemeente Borsele is eigen risicodrager met betrekking tot de WW-uitkeringen en verplichte bovenwettelijke WW-uitkeringen voor voormalig werknemers. Voor voormalig werknemers die recht hebben op een WW-uitkering ontvangt de gemeente een nota van het UWV.

Balans per 31 december

Het BBV legt de verplichting op om in de begroting een geprognoseerde balans op te nemen.

Activa	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
(im) Materiële vaste activa	33.939.046	37.787.947	38.172.373	39.723.651	38.158.118	39.150.957
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	310.785	284.345	284.345	284.345	284.345	284.345
Financiële vaste activa: Leningen	4.090.387	3.820.387	3.550.387	3.280.387	3.010.387	2.740.387
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	341.375	291.375	241.375	191.375	141.375	91.375
Totaal Vaste Activa	38.681.593	42.184.054	42.248.480	43.479.758	41.594.225	42.267.064
Vorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	-2.157.051	1.500.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000
Vorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	321.736	0	0	0	0	0
Uitzettingen <1 jaar	18.926.484	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	4.000.000
Liquide middelen	524.237	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
Overlopende activa	43.418	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Totaal Vlottende Activa	17.658.824	6.625.000	6.725.000	6.725.000	6.725.000	5.725.000
Totaal Activa	56.340.417	48.809.054	48.973.480	50.204.758	48.319.225	47.992.064
Passiva	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Eigen vermogen	28.530.369	23.990.606	23.482.542	24.695.742	26.189.942	24.934.142
Voorzieningen	4.192.187	4.192.187	4.192.187	4.192.187	4.192.187	4.192.187
Vaste schuld	18.126.049	16.564.537	15.003.025	13.441.513	11.880.001	10.318.489
Totaal Vaste Passiva	50.848.605	44.747.330	42.677.754	42.329.442	42.262.130	39.444.818
Vlottende schuld	4.899.629	3.961.724	6.195.726	7.775.316	5.957.095	8.447.246
Overlopende passiva	592.183	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Totaal Vlottende Passiva	5.491.812	4.061.724	6.295.726	7.875.316	6.057.095	8.547.246
Totaal Passiva	56.340.417	48.809.054	48.973.480	50.204.758	48.319.225	47.992.064

Zoals voorgeschreven in het BBV presenteren we hieronder het EMU-saldo. Dit is berekend op transactiebasis en overeenkomstig de voorschriften van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie.

	T-1	T	T+1	T+2	T+3
	2021	2022	2023	2024	2025
EMU-SALDO	4.001.248	-11.723.979	-907.490	-338.078	3.059.733
EMU-SALDO referentiewaarde	1.917.000	1.917.000	1.917.000	1.917.000	1.917.000
Vershil EMU-saldo & referentiewaarde	2.084.248	-13.640.979	-2.824.490	-2.255.078	1.142.733

Mutaties (1 januari tot 31 december)	Activa	Financiële vaste activa	Kapitaalverstrekkingen en leningen	-225.113	-296.440	-270.000	-270.000	-270.000
			Uitzettingen	-47.141	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
		Vlottende activa	Uitzettingen	10.164.244	-13.926.484	0	0	0
			Liquide middelen	497.798	-499.237	0	0	0
			Overlopende activa	-85.306	56.582	0	0	0
	Passiva	Vaste Passiva	Vaste schuld	8.938.488	-1.561.512	-1.561.512	-1.561.512	-1.561.512
		Vlottende passiva	Vlottende schuld	-3.110.581	-937.905	2.149.002	1.579.590	-1.818.221
			Overlopende passiva	475.327	-492.183	0	0	0
Eventuele boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa				0	0	0	0	0

Vervangingsinvesteringen

Investering	2023	2024	2025	2026
Transporteur 2020	25.500			
Bestelauto Stratenmakers 2023	45.000			
Bestelauto groenploeg West 2023	40.000			
Bestelauto Ploeg West 2023	40.000			
Bestelauto verkeerstechniek 2023	50.000			
Vervanging reserve huisvuilauto BV-ZN-89 (OW75)	45.000			
Elektrische auto's voormannen 2023	72.000			
Elektrische auto Boa 2023	36.000			
Bestelauto Chemokar 2023	40.000			
Zijlader 2023	215.000			
Kolkenzuiger 2024		260.000		
Vervanging Borstelmachine MIC 45		60.000		
Werktuigdrager en nieuwe borstel 2024		40.000		
Minikraan OW 431			30.000	
Werktuigdrager en nieuwe borstel 2025			80.000	
Veegauto 2025			200.000	
Werktuigdrager en nieuwe borstel en weedheather 2026				60.000
Bestelauto's maaltijdvoorziening 2026				90.000
Zijlader 2026				230.000
Totale investeringen materieel buitendienst	608.500	360.000	310.000	380.000

Omschrijving investering	2023	2024	2025	2026
Beheersplan wegen 2023	820.000			
Rioleringswerken 2023	670.000			
Beheersplan wegen 2024		820.000		
Rioleringswerken 2024		560.000		
Beheersplan wegen 2025			840.000	
Rioleringswerken 2025			470.000	
Beheersplan wegen 2026				860.000
Rioleringswerken 2026				500.000
Totale investeringen uitvoeringsprogramma	1.490.000	1.380.000	1.310.000	1.360.000

Overzicht reserves en voorzieningen

Het volgende overzicht geeft de begrote stand van de reserves en voorzieningen in 2022-2026.

Overzicht reserves en voorzieningen	2022			2023			2024			2025			2026		
	Saldo	vermeer-	vermin-	Saldo	vermeer-	vermin-	Saldo	vermeer-	vermin-	Saldo	vermeer-	vermin-	Saldo	vermeer-	vermin-
Omschrijving	01-01-2022	dering	dering	01-01-2023	dering	dering	01-01-2024	dering	dering	01-01-2025	dering	dering	01-01-2026	dering	dering
Algemene reserves															
Algemeen weerstandsvermogen	7.117.667	5.951.513	5.564.405	7.504.775		91.000	7.413.775		81.000	7.332.775		50.000	7.282.775		50.000
Totaal algemene reserves	7.117.667	5.951.513	5.564.405	7.504.775	0	91.000	7.413.775	0	81.000	7.332.775	0	50.000	7.282.775	0	50.000
Bestemmingsreserves															
Weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie	4.239.614		1.239.614	3.000.000			3.000.000			3.000.000			3.000.000		3.000.000
Reserve kwaliteit openbare ruimte	1.259.935		633.500	626.435			626.435			626.435			626.435		626.435
Reserve kapitaallasten gebouwen	3.372.218		162.300	3.209.918		165.800	3.044.118		165.800	2.878.318		165.800	2.712.518		165.800
Reserve investeringen maatschappelijk nut	190.000	1.801.500	34.625	1.956.875	80.000	40.000	1.996.875		40.000	1.956.875		40.000	1.916.875		40.000
Reserve inkomensvoorziening	94.555		94.555	0			0			0			0		0
Reserve Sloebos/Groenproject 't Sloe	1.813.090		977.125	835.965			835.965			835.965			835.965		835.965
Reserve Sloerand	907.504		225.993	681.511			681.511			681.511			681.511		681.511
Reserve IBP	1.635.619		1.555.619	80.000		80.000	0			0			0		0
Reserve Sociaal Domein	311.000	1.289.838		1.600.838			1.600.838			1.600.838			1.600.838		1.600.838
Reserve Duurzaamheid								1.500.000		1.500.000	2.750.000	1.000.000	3.250.000		1.000.000
Egalisatiereserves:													0		0
- Gebouwenbeheer	2.856.313			2.856.313			2.856.313			2.856.313			2.856.313		2.856.313
- Wegenbeheer	749.686			749.686			749.686			749.686			749.686		749.686
- Buitensportaccommodaties	250.476			250.476			250.476			250.476			250.476		250.476
- Openbare verlichting	110.496			110.496			110.496			110.496			110.496		110.496
- Groen	456.093		424.000	32.093	35.000	35.000	32.093	35.000	35.000	32.093	35.000	35.000	32.093	35.000	35.000
- Riolering	368.961			368.961		85.000	283.961			283.961			283.961		283.961
Reserve Precario kabels en leidingen	376.264		250.000	126.264		126.264	0			0			0		0
Totaal bestemmingsreserves	18.991.824	3.091.338	5.597.331	16.485.831	115.000	532.064	16.068.767	1.535.000	240.800	17.362.967	2.785.000	1.240.800	18.907.167	35.000	1.240.800
Totaal reserves	26.109.491	9.042.851	11.161.736	23.990.606	115.000	623.064	23.482.542	1.535.000	321.800	24.695.742	2.785.000	1.290.800	26.189.942	35.000	1.290.800
Voorzieningen															
Voorziening Precariorechten	2.032.797			2.032.797			2.032.797			2.032.797			2.032.797		2.032.797
Voorziening APPA	2.159.390	63.000	63.000	2.159.390	63.000	63.000	2.159.390	63.000	63.000	2.159.390	63.000	63.000	2.159.390	63.000	63.000
Totaal voorzieningen	4.192.187	63.000	63.000	4.192.187	63.000	63.000	4.192.187	63.000	63.000	4.192.187	63.000	63.000	4.192.187	63.000	63.000
Totaal reserves en voorzieningen	30.301.678	9.105.851	11.224.736	28.182.793	178.000	686.064	27.674.729	1.598.000	384.800	28.887.929	2.848.000	1.353.800	30.382.129	98.000	1.353.800

Overzicht incidentele lasten en baten

Incidentele lasten:	2023		2024		2025		2026	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Verkeer en openbare ruimte								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Lokale economie								
Toeristisch Actieplan	10.000							
Onttrekking weerstandvermogen		10.000						
Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en sport								
Actieplan sport, bewegen en gezondheid	50.000		50.000		50.000			
Onttrekking weerstandvermogen		50.000		50.000		50.000		
Musea	31.000		31.000					
Onttrekking weerstandvermogen		31.000		31.000				
Programma Werk & inkomen								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Zorg								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Milieu								
Vormen reserve duurzaamheid			1.500.000		2.750.000			
Programma Ruimtelijke ontwikkeling								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Algemene dekkingsmiddelen								
Opheffen reserve precariobelasting		125.000						
Programma Bedrijfsvoering								
Geen incidentele lasten en baten								
Totaal	91.000	216.000	1.581.000	81.000	2.800.000	50.000	0	0
Structurele lasten	63.805.565	63.690.138	63.697.223	65.443.536	63.682.007	66.636.290	63.470.696	63.494.410
Totaal begroting	63.896.565	63.906.138	65.278.223	65.524.536	66.482.007	66.686.290	63.470.696	63.494.410

Toelichting:

Toeristisch actieplan

In het jaar 2023 onttrekken we € 10.000 aan het algemeen weerstandsvermogen voor het toeristisch actieplan.

Actieplan sport, bewegen en gezondheid

In de jaren 2022-2025 onttrekken we € 50.000 aan het algemeen weerstandsvermogen voor de uitvoering van het actieplan sport, bewegen en gezondheid 2022-2025.

Musea

In de jaren 2020-2024 onttrekken we € 31.000 aan het algemeen weerstandsvermogen voor ondersteuning musea.

Reserve duurzaamheid

We vormen in 2024 € 1.500.000 en in 2025 € 2.750.000 een Duurzaamheidsfonds. De uitwerking van de inzet van deze middelen volgt.

Opheffen reserve precariobelasting

Er is in de begroting, conform de kadernota 2022-2025, voor het jaar 2023 een beroep gedaan op de reserve precariobelasting. Dit bedraagt een bedrag van € 125.000.

Overzicht subsidies

Overzicht subsidieregelingen	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Dorpshuizen	€ 293.936	€ 295.000	€ 295.000
Amateurkunst	€ 17.205	€ 16.000	€ 16.000
Culturele raad	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000
Dorpsraden	€ 17.051	€ 17.250	€ 19.000
EHBO	€ 2.289	€ 2.900	€ 2.900
Evenementen	€ 10.005	€ 12.500	€ 12.800
Regionale instellingen	€ 12.882	€ 13.000	€ 13.000
Speeltuinverenigingen	€ 61.252	€ 61.000	€ 62.500
Amateursport	€ 28.270	€ 37.700	€ 38.700
Jeugd- en jongerenwerk	€ 61.485	€ 49.000	€ 50.000
Maak werk van je idee	€ 4.210	€ 9.500	€ 10.000
Ouderenwerk	€ 41.425	€ 41.500	€ 42.500
Peutergroepen	€ 240.000	€ 240.000	€ 246.500
Subsidiëring schoolbegeleiding	€ 97.689	€ 100.000	€ 75.000
Vluchtelingenwerk	€ 60.022	€ 85.000	€ 99.000
Bibliotheek	€ 623.916	€ 645.000	€ 662.000
Musea	€ 33.648	€ 31.000	€ 31.000
Zeeuwse Muziekschool	€ 109.057	€ 110.062	€ 117.000
Asbest van het dak (restantkrediet)	€ 11.060	€ 45.000	€ 45.000
Stoomtrein Goes - Borsele	€ -	€ 47.700	€ 45.000
Sociale Zaken	€ 41.880	€ 40.000	€ 40.000
Dorpsvernieuwing	€ 58.419	€ 50.000	€ 50.000
Eenmalige subsidies	€ 51.546	p.m.	p.m.
Totaal	€ 1.920.247	€ 1.992.112	€ 2.015.900

Berekening algemene uitkering Gemeentefonds

Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven				
Maatstaf	2023	2024	2025	2026
1g WOZ niet-woningen eigenaar	-1.593.720	-1.621.680	-1.649.640	-1.677.600
1h WOZ niet-woningen gebruiker	-1.212.390	-1.233.660	-1.254.930	-1.276.200
1a Waarde woningen eigenaren	-1.631.728	-1.659.152	-1.686.576	-1.714.000
Subtotaal	-4.437.838	-4.514.492	-4.591.146	-4.667.800
Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor van toepassing is				
Maatstaf	2023	2024	2025	2026
8a-2 Bijstandsontvangers	998.649	998.166	996.290	1.008.817
2 Inwoners	8.578.569	8.617.870	8.659.266	8.667.351
7c-3 Huishoudens met laag inkomen boven drempel	6.416.977	5.528.882	5.556.061	5.598.480
12b Personen met migratieachtergrond	276.439	284.441	292.010	299.591
3c Eenpersoonshuishoudens	476.777	476.991	466.924	465.980
8b Loonkostensubsidie	151.544	151.694	151.912	152.129
4a Inwoners: jongeren jonger dan 18 jaar (vanaf uitkeringsjaar 2019)	2.708.874	2.396.835	2.396.835	2.396.835
8f Doelgroepenregister gemeentelijke doelgroep	156.206	168.502	180.903	193.337
5d Inwoners 75+ met drempel	1.020.734	1.061.374	1.076.524	1.108.608
7m Laag opleidingsniveau met drempel	626.116	616.113	595.160	586.060
14a Lokale centrumfunctie (max 20km)	217.306	218.654	219.964	221.244
14b Regionale centrumfunctie (max 60km)	1.191.551	1.122.527	1.120.961	1.126.937
14c Landelijke centrumfunctie	96.849	97.450	98.034	98.604
15h-2 Onderwijsachterstand	71.731	71.583	71.434	71.286
38 Bedrijfsvestigingen	360.537	360.537	360.537	360.537
36 Kernen	2.064.390	2.063.009	2.053.975	2.053.250
36a Kernen met 500 of meer adressen	451.000	451.000	451.000	451.000
34 Oeverlengte * bodemfactor gemeente	79.128	79.128	79.128	79.128
35a Oeverlengte * bodemfactor gemeente * dichtheidsfactor	76.430	76.763	77.097	77.097
32b-2 Omgevingsadressendichtheid (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	279.715	297.863	297.863	297.928
23 Oppervlakte bebouwing buitengebied * bodemfactor buitengebied	542.564	542.564	542.564	542.564
22 Oppervlakte bebouwing woonkernen * bodemfactor woonkernen	1.395.797	1.395.797	1.395.797	1.395.797
23a Oppervlakte bebouwing buitengebied	1.302.535	1.302.535	1.302.535	1.298.991
22a Oppervlakte bebouwing woonkern	783.437	783.437	783.437	782.620
19 Oppervlakte binnenwater	35.308	35.308	35.308	35.308
20 Oppervlakte buitenwater	200.766	200.766	200.766	200.766
16 Oppervlakte land	551.460	551.460	551.460	551.460
18 Oppervlakte land * bodemfactor gemeente	407.323	407.323	407.323	407.323
24b-2 Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	120.190	120.190	120.190	120.190
25b-2 Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016) * bodemfactor woonkernen	603.993	603.993	603.993	603.993
39 Vast bedrag	977.597	977.597	977.597	977.597
Subtotaal	33.220.491	32.060.352	32.122.847	32.230.807
Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)				
Jaren	2023	2024	2025	2026
Uitkeringsfactor	1,285	1,326	1,358	1,256
Subtotaal (B x C (=uf))	42.688.330	42.512.026	43.622.826	40.481.893
Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2023	2024	2025	2026
56g Suppletie-uitkering nieuw verdeelstelsel 2023	-628.031	-285.761	0	0
Subtotaal	-628.031	-285.761	0	0
Onderdeel E - Integratie- en decentralisatieuitkeringen waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2023	2024	2025	2026
71 Brede impuls combinatiefuncties/buurtsportcoaches (DU)	111.499	111.499	111.499	111.499
170 Decentralisatie provinciale taken vergunningverlening, toezicht en handhaving (DU)	331.744	331.744	331.744	331.744
64 Knelpunten verdeelproblematiek (DU)	128.079	131.025	134.038	137.121
205 Voorschoolse voorziening peuters (DU)	48.501	48.501	48.501	48.501
223 Armoedebestrijding kinderen (DU)	67.202	67.202	67.202	67.202
393 Versterking omgevingsveiligheidsdiensten (DU)	8.000	8.000	n.v.t.	n.v.t.
421 Extra capaciteit BOAs (DU)	32.587	32.587	32.587	32.587
Subtotaal	727.612	730.558	725.571	728.654
Onderdeel F - 3 D's in het sociaal domein				
Maatstaf	2023	2024	2025	2026
260 Participatie (IU)	1.541.213	1.540.290	1.549.531	1.534.131
Subtotaal	1.541.213	1.540.290	1.549.531	1.534.131
Totaal	39.891.286	39.982.621	41.306.782	38.076.878

Verplichte beleidsindicatoren

Programma / beleidsindicator			Eenheid	Borsele	Nederland	Bron
1	Bestuur, dienstverlening en veiligheid	1.06 Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	60	70	Bureau Halt
		1.07 Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners	1,0	1,2	KLPD
		1.08 Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,18	1,76	CBS
		1.09 Gewelddsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	0	0,1	CBS
		1.10 Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	3,07	13,45	CBS
		1.11 Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2,15	4,12	CBS
3	Verkeer en openbare ruimte	2.12 Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	%	20,6	16,0	VeiligheidNL
		2.13 Overige vervoersongevallen met een gewonde(fietser)	%	13	11	VeiligheidNL
4	Lokale economie	3.14 Functiemenging	%	51,6	53,2	LISA
		3.16 Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	8,10	8,70	LISA
6	Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport	4.17 Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	0	1,8	DUO
		4.18 Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	32	19	DUO
		4.19 Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie(vsv'ers)	% deelnemers aan het VO en mbo-onderwijs	1,4	1,9	Ingrado
		5.20 Niet-Sporters	%	58,3	49,3	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)
7	Werk en inkomen	6.21 Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	619,9	685,7	LISA
		6.22 Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21-jarigen	1	1	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
		6.23 Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	3	6	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
		6.24 Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	71,4	68,4	CBS
		6.26 Werkloze jongeren	% 16 t/m 22-jarigen	1	2	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel

Programma / beleidsindicator			Eenheid	Borsele	Nederland	Bron	
	6.27	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	165,2	431,2	CBS	
	6.28	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	154,7	130	CBS	
	6.29	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	12,8	12,9	CBS	
	6.30	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	1,3	1,2	CBS	
	6.31	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	n.n.b.	0,3	CBS	
	6.32	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	730	700	GMSD	
9	Milieu	7.33	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	214	170	CBS
		7.34	Hernieuwbare elektriciteit	%	59,3	26,8	RWS
10	Ruimtelijke ontwikkeling	8.35	Gemiddelde WOZ-waarde	Duizend euro	242	270	CBS
		8.36	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	8,3	8,9	Basisregistratie adressen en gebouwen
		8.37	Demografische druk	%	78,6	70,3	CBS
11	Algemene dekkingsmiddelen	8.38	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	786	733	COELO
		8.39	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	925	810	COELO
12	Bedrijfsvoering	0.01	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	7,56	-	Eigen gegevens
		0.02	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	7,56	-	Eigen gegevens
		0.03	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 383	-	Eigen begroting
		0.04	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2,95%	-	Eigen begroting
		0.05	Overhead	% van totale lasten	12,6%	-	Eigen begroting

Afkortingenlijst

1G1P1R	1Gezin-1Plan-1Regisseur
AB	Algemeen Bestuur
AMW	Algemeen Maatschappelijk Werk
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
B2030	Borsele 2030
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BDS	BNG Data Services
BGTS	Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BONS	Borsele Na School
BRIKS	Bouwen, Reclame, Inritten, Kappen en Slopen
BRP	Basisregistratie Personen
BRZO	Besluit Risico Zware Ongevallen
BIO	Baseline Informatieveiligheid Overheid
BVO	Bruto vloeroppervlak
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CRT	Consultatie- en RegieTeam
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van Lagere Overheden
COVRA	Centrale Organisatie Voor Radioactief Afval
CPB	Centraal Planbureau
CROW	Centrum Regelgeving en Onderzoek Wegenbouw
DCMR	Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
EMU	Europese Monetaire Unie
ENSIA	Eenduidige Normatiek Single Information Audit
ESF	Europees Sociaal Fonds
Fido	Financiering decentrale overheden
GBE Aqua	Gemeenschappelijk Bezit Evides Aqua
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Zeeland
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
GMSD	Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
HUP	Handhavinguitvoeringsprogramma
IBP	Inter Bestuurlijk Programma
ICT	Informatie en Communicatie Technologie
IHP	Integraal Huisvestingsplan
IJZ	Inkooporganisatie Jeugdhulp
IKC	Integraal Kindcentrum
IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen

	zelfstandigen
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
JOGG	Jongeren op Gezond Gewicht
KLPD	Korps landelijke politiediensten
LEA	Lokale Educatieve Agenda
LISA	Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen
MQ-scan	Motorische quotiënt-scan
NARIS	Nederlands Adviesbureau Risicomanagement Informatiesysteem
NIEGG	Niet In Exploitatie Genomen Gronden
NPO	Nationaal Programma Onderwijs
NSPD	North Sea Port District
OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OKC	Omnis Kindcentra
OLAZ	Openbaar Lichaam Afvalstoffenverwijdering Zeeland
OV	Openbaar Vervoer
OZB	Onroerendezaakbelasting
OZO	Overleg Zeeuwse Overheden
PGB	Persoonsgebonden Budget
PZEM	Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij
R2C	Right to Challenge
RBL	Regionaal Bureau Leerlingzaken
REA	Regionale Educatieve Agenda
RIEC	Regionaal Informatie en Expertise Centrum
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
RMC	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie
RPCZ	Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland
RREW	Regeling Reductie Energie
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst
RvC	Raad van Commissarissen
RVP	Rijksvaccinatieprogramma
RWS	Rijkswaterstaat
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SaBeWa	Samenwerkingsverband Belastingen en Waardebepaling
SAZ+	Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland
SGB	Stoomtrein Goes-Borsele
SIM	Subsidiering Instandhouding Monumenten
SLOK	Stimulering Lokaal Klimaatbeleid
SMWO	Stichting Maatschappelijk werk en Welzijn Oosterschelderegio
SPP	Strategische Personeelsplanning
SRG	Statistiek Re-integratie door Gemeenten
SVWO	Samenwerkingsverband Welzijnszorg Oosterschelderegio
SWO	Stedelijke wateropgaves
SWVO	Samenwerkingsverband Welzijnszorg Oosterschelderegio
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TVW	Transitievisie Warmte
Ufdo	Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VANG	Van Afval Naar Grondstof

VOI	Veranderopgave Inburgering
VRZ	Veiligheidsregio Zeeland
VSV	Voortijdig Schoolverlaten
VTH	Vergunningsverlening, toezicht en handhaving
VZG	Vereniging van Zeeuwse Gemeenten
WIZ	Werk, Inkomen en Zorg
Wkb	Wet kwaliteitsborging voor het bouwen
Wnra	Wet normalisering rechtspositie ambtenaren
WMO	Wet Maatschappelijke Ontwikkeling
WOO	Wet Open Overheid
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WPG	Wet Publieke Gezondheid
Wpg	Wet politiegegevens
WSP	Werkgeversservicepunt
Wsw	Wet sociale werkvoorziening
WUP	Wijk Uitvoering Plannen
WWB	Wet Werk en Bijstand
ZLTO	Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie